Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשן

היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 228 | Łódź, Piątek, 5 Października 1934 r. | צוועלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ״ו תשרי תרצ״ה | № 228

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל.

STARSZY FELCZER
H. Neumark
צוריקגעקעהרט
פאלודניאווא 28, טעל. 163-46
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 2—4 נ.מ.

פאר גאלד, בריליאנטען
ביזשוטעריע
און לאמבארד- קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
אליזדאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

מודעה.

דער וואלבארושער רבי אדמו״ר
יוסף ברוך שליט״א ריבאק, וואס
וואוינט זגערזשער 38, וועט שבת ראש-
חודש בענשען מיט וואלבארושער נגונים
און וועט פיהרען טיש שלוש סעודות.

בעמ.: מיטוואך ב׳ ראש חודש (״ל פ׳
נח פאלט אוים די יאהרצייט פון וואלבארושער
רבי ר׳ בעריש זצ״ל, בעל מחבר „עבודת ישששבר“
דער אהל געפינט זיך אין פיעטריקאוו. קוויטלעך
ווערען אנגענומען אויף מיטצונעהמען צום אהל
ביז דינסטאג 12 בייטאג.

פליישער- און ווארשטענמאכער-צעך
אין לאדז, פיעטריקאווער 24.
זונטאג, דעם 7/10 1934, פינקטליך 6 אוו. קומט פאר
א פארוואהל-פערזאמלונג
אויף וועלכער עס ווערען אויפגעפאדערט אלע מיטגלידער
פינקטליך צו קומען.
אויפ׳ן טאג-ארדנונג געפינען זיך אויך פערשידענע פאך-
אנגעלעגנהייטען.
די פערוואלטונג.

נאך לאנגע שווערע ליידען איז זונטאג, דעם
30/9 1934 (שמיני עצרת ביינאכט) געשטארבען און
דעם 1 אקטאבער (שמיני עצרת) צו קבורה געקומען
מיין טייערע ליבע פרוי, אונזער אונפערגעסליכע מו-
טער, שוויגערמוטער און גראסמוטער
נ״ע בלימע (הנקרת בלומשע) אשת ר׳ שמחה לייביש נ״י לאסמאן
אין עלטער פון 59 יאהר
(געוויינט האַרן) געוואוינט פיעטריקאווער 116
וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער
די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

BANK KUPIECKO-KREDYTOWY SP.
z ogr. odp. **w Łodzi** z ogr. odp.
ul. Piotrkowska № 29.

מיר נעהמען אן איינצאהלונגען אויף אלע שטעט אין פוילען און הויפטזעכליך
געבען מיר ארויס אנווייזונגען אויף
ווארשא — גדיניע
לעמבערג — קראקא
בילליץ — פשעמישל
טשעשין — סטאניסלאוואוו
דראהאביטש — טארנאוו
מיר עמפפעהלען אונזער ריין-פערצענטיגע איינקאסא און קרעדיט-אפטיילונג.
מיר נעהמען אן פקדונות און אפשפארונגען.
שנעלע, געוויסענהאפטע און גינסטיגע ערלעדיגונג.

Bank Kupiecko-Kredytowy Sp. w Łodzi
z ogr. odp.
ul. Piotrkowska Nr. 29.

Dr. med.
Haltrecht
ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-
קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8—11 פריה און פון 1³⁰—2⁰⁰ מיטאג
און פון 7—9 אווענד.
זונטאג פון 10—1 בייטאג.
אלע ארט אנאליזען.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.

МОСКВА
TORGSIN
ТОРГСИН

„Torgsin“, בעזיצט אין אלע שטעדט פון ז.ס.ס.ר. א געריכטע נעץ פון מאגאזינען, וואס
ווענן פערזעהען מיט די העכסטע סארטען פון אלערליי עקספארט און אימפארט-סחורות. פון די
מאגאזינען „Torgsin“ קען געניסען יעדער אינציגער אפגעטער פון אנ׳אנווייזונג פון אויסלאנד.
געלד-אנווייזונגען אויף „Torgsin“ פאר קרובים און פריינד, וועלכע וואוינען אין
ז.ס.ס.ר. נעהמען אן: „באנק גאספאדארסטווא קראיאוועגא“, „פאווששעכני באנק קרעדיטאווי א.ג.“,
גפז. „היאס“ און איהרע אבטיילונגען, „פאווששעכני באנק זוויאנזקאווי“, „באנק זשעמסקי“,
און די אבטיילונג פון דרעזדענער באנק אין דאנציג. פירמעס: „ביורא פאסולקא“, נאוואגראדזקא
39, „געבר. פאקולסקי בראצקא 22 אין ווארשא.
ווערט-בריף נעהמען אן אלע פאסט-אמטען אין פוילען. די פרייזען אין „טארגסין“ ווענן
קלענערע פון אויסלענדישע.
אינפארמאציעס ערטיילט די האנדעלס-פערטרעטונג פון ז.ס.ס.ר. אין פוילען, ווארשא
קאשיקאווא 4, טעל. 9-58-33 ווי אויך די כעז. „Hias“, ווארשא, פל. גזשיבאווסקי 10
טעל. 2-75-63.
5/10 34. 1.

אויף דער
מאדע-רעוויע
זונטאג, דעם 7/10 אין פילהארמאניע
וועט די פירמע
A. OGÓREK ZAWADZKA 11
רעפרעזענטירען די נייעסטע מאדעלען
לוקסוס-שיך

וויכטיג פאר עולים קיין ארץ-ישראל
די עקספ. פירמע „POLTRANS“
נארוטאוויטשא 27, טעל. 155-27
וועלכע בעזיצט א שטענדיגען פערטרעטער אין
תל-אביב, בעזארגט אין פערלויף פון 14 טעג
זעמטליכע באגאזשען נאך ארץ-ישראל צו מעסיגע פרייזען.
BIURO TRANSPORTOWE
„POLTRANS“
Łódź, Narutowicza 27, tel. 155-27.

שעכטער-הורטאווניקעס-פעראיין
גאשטשינסקי דוואור, פאדזשעטשנא
דאנערשטאג, דעם 11. אקטאבער 1934, 7 א זייגער
אווענד צום ערשטען טערמין און 9 א זייגער אוו. צום צווייטען
טערמין ביי יעדער צאל מיטגלידער קומט פאר אין אייגענעם לאקאל
א אלגעמיינע יעהרליכע פערזאמלונג
מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג, 2) וואהלען פון
א פארזיצער, 3) וואהלען פון א פרעזעס און א פערוואלטונג,
4) וואהלען פון א רעוויזיאנס-קאמיסיע, 5) ענדערן די סטאטוטען,
6) פרייע פארשלאגען.
בעמערקונג: אלע מיטגלידער ווערען געבעטען אין
זייערע אייגענע אינטערעסען פינקטליך צו ערשיינען.
די פערוואלטונג

זונטאג, כ״ח תשרי (7/X) האלב 12 א זייגער בייטאג
קומט פאר אין שוהל ביים אינטערנאט און פארמע אין העלענובעק
א הזכרה
נאך פרוי
ב. ע.
הדס פיאסקאווסקי
אויף וועלכע מיר לאדען איין אלע קרובים און פריינד.
די פערוואלטונג פון אינטערנאט פאר
יוד. קינדער און פארמע אין העלענובעק

די בילליגסטע קוועלע פון
רעשטען
אויף פאלטענס און אנציגער
פאר הערן און דאמען
פון די בעסטע קוואליטעטן פון ביליצער און טאמאשאווער
פאבריקען צו בעקומען נור ביי דער פירמע
M. TAZBIR
לאדז, פיעטריקאווער 23
טעל. 226-39. — פריוואט-וואוינונג.
קאנקורענץ-פרייזען! קאנקורענץ-פרייזען!

בעקאנטמאכונג
דערמיט מאך איך בעקאנט מיין ג׳ קונדשאפט, אז
צום בעפארשטעהענדען סעזאן איז מיין
הערן-שניידער-אטעליער
פערזעהען מיט די נייעסטע מאדעלן אין נעהם אן אר-
בייט פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות צו מעסיגע
פרייזען. רעיעלע און גוטע אויספירונג!
מיט אכטונג ז. ראפוף, קילינסקיעגא 153
פעלצען ווערען אויסגעפערטיגט אויפן ארט.

Dr. med.
Leon Familier
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
שערפיעג 37 (בענעדיקטא) 6.
נעהמט אן פון 5—7 נאכמ.

איך זיך צו קויפען
א 4 - לאמפאווע
ראדיא
אין גוטען צושטאנד
באר צענטראל
פולנאצנא 12

7 קל. שולע
פון י. עדעלשטיין
סאלנא 9
אין דער שולע ווערען אנגענומען שילער אין אלע
קלאסען, ווי אויך קינדער פון 5 יאהר אין אנפאנגס-קלאס
(גן ילדים). א חוץ די אלגעמיינע למודים, וועלכע ענטשפרעכען
דעם קורס פון א פאלקס-שולע, ווערט געלערנט: עברי, חומש
רשי, נ״ך, משניות, גמרא און העברעאיש דורך גוטע פעדאגאגען.
די ערציהונג איז א שטרענג רעליגיעזע. הנהה-פרייזען!
לייטער פון דער שולע י. עדעלשטיין.

אחרי מחלה כבדה וקצרה גוע ויאסף אל עמיו
נ״ע הבחור
גבריאל רובין
בן ר׳ מענדל נ״י
בשנת השלשים ואחד לחייו, משרודמיעסקא 100.
הלויתו למנוחת עולמים תהי׳ היום ביום ו׳ כ״ו לחודש
תשרי תרצ״ה בשעה 1 אחר הצהרים מבית החולים פאזנאנסקי,
שטערלינגא 1/3. המודיעים בצער עמוק
הוריו, אחיו אחיותיו ומשפחתו

די וועלט-בארימטסטע דאקטוירים האבן פעסטגעשטעלט, אז 75 % קראנקהייטן אנטשטייען צוליב אבסטרוקציע.
א קראנקער מאגן איז די וויכטיקסטע סיבה פון אנטשטיין פון קראנקהייטן, — פאראומרייניקט דאס בלוט און שאפט א שלעכטע שטאף-וועקסלונג.

ZIOŁA Z GÓR HARCU
D-ra LAUERA

ווי עס האבן פעסטגעשטעלט די גרעסטע דאקטוירים, זענען זיי אן אידעאל מיטל פאר געזונט מאכן דעם מאגן, באזייטיקן אבסטרוקציע, זענען א לייכט רייניקונגס-מיטל. פארלייכטערן די אויפגאבע פון די פארדייאונגס-ארגאנען, פארשטארקן דעם ארגאניזם און וועקן דעם אפעטיט.
ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA באזייטיקן די ליידן פון לעבער, נירן, גאלשטיינער, העמארידן-ליידן, רעוומאטיזם, און ארטעריעסקלעראזיס.
די פרייז פון א שאכטל 1,50 זל.
א דאפלט-שאכטל 2.50 זל.
צו בעקומען אין אפטייק און אפטייק-סקלאדן.

Dr. med.
W. LUBRANIECKI
צוריקגעקעהרט
אלעע 1. מאי (פאסאזש-שולץ) 21.
טעלעפאן 65=108.
נעהמט אן פון 4 ביז 6 נאכמיטאג.

אוירען, נאז און האלז קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81.
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוריקאפעראציע א. ז. וו.) ווי אויך אמבולאטארישע פון 11–2 און פון 5–8 אוונט.

Dr.
Wajnberg
ספעצ. פון לונגע, הארץ און סקלעראזיע-קראנקהייטען
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9–10 פריה, 3–5, 8–9 אוונט

Dr. HELLER
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוונט, זונטאג פון 11–2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל. אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן

דאס אנאליטיש=באקטעריאלאגישע לאבאראטאריום פון מעדיצין. אנאליזען
„היגיענא"
גדאנסקא 31a, טעל. 192-64
נעמט אן אלערליי אנאליזן צו לעטשניצע פרייזן. אויפ'ן ארט א פיזיקאליש-טעראפישער קאבינעט.

Dr. med.
S. Małowist
ספעציאליסט פאר האלז, נאז און אוירען=קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Zachodnia 70, tel. 115-93.
נעהמט אן פון 12–2 און פון 3–4 נ"מ

Dr. J. POLAKOW
ספעצ. פאר קינדער-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 109, tel. 139-75.
נעהמט אן פון 3–5 נאכמ. און פון 5–6 נאכמיטאג אין דער לעטשניצע אויף נייער'ס מארק.

Dr. med. **R. Zalcwasser**
CHIRURG
POWRÓCIŁ
Cegielniana 19, tel. 125-17
Przyjm od 1—2 4—6i p p.

Dr. med.
I. GAJST
זגערזשער 40
נעמט אן פון 10³⁰, 11³⁰ און פון 5–7 נ"מ

שפארט געלד
דורך קויפען רעיעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע
„בארווין"
לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 528=10
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעיעלע קוועלע
פון גוטען קידוש=ווייך
ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארווייגען, ווי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

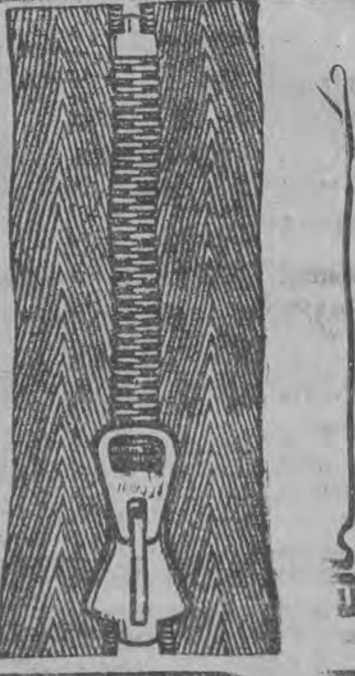

וויכטיג נייעס
פאר סוויטער און טריקאטאזש-פאבריקאנטען!
דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צום איצטיגען סעזאן איז מיין הורט=גאלאנטעריע-געשעפט פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון די בעסטע
רייז=פערשלוסן
ווי אויך **שטריק-נאדלען**
צו אויסערסט ביליגע פרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אכטונג
H. AFPELBAUM
Łódź, Północna 2,
tel. 142-92
P. K. O. 68-384.

צוליב רעקלאמע
גיב איך צו צו יעדער אויפנאהמע א שעהנעם פארטרעט.
די פרייזען זענען זעהר נידריגע, זאגאר אז מען בעשטעלט
6 פאטאגראפיעס פאר 1⁵⁰ זל.
בעקומט מען אויך א פערגרעסערטע פאטאגראפיע און א שפיגעלע מיט'ן אייגענעם בילד — דאס קאנט איהר נאר בעקומען אין דעם
פאטאגראפישען אטעליער
„פאלאניא"
31 גדאנסקא 31
בעמערקונג: איך בעזיץ זעהר שעהנע קאסטיומען.

1934 — 1935
ZIMA BĘDZIE OSTRA
Grypy, zapalenia płuc i inne schorzenia was oczekują
UBEZPIECZAJCIE SIĘ
— NA —
WYPADEK CHOROBY
Piotrkowska 91
telef. 232-51.

Dr. med.
M. DAWIDOWICZ
POWRÓCIŁ
Chor. wewnętrzne
Elektrokardjografja (zdjęcia prądów czynnościowych serca)
Narutowicza 42
tel. 184-91 godz. 5—7

אלע ארט גארדינען
ווי אויך פערשידענע קאפעז און טיש=דעקעז, בעקומט מען אמביליגסטען און צו קאנקורענץ-פרייזען, נאר אין דער לאנגיעהריגער פירמע
L. Elbaum
26 **NOWOMIEJSKA** 26
פראנט 1-טער שטאק.
קומט און איבערצייגט אייך!

„PRACA"
פרויען-פאך-קורסען ביים פעראיין צו פערשפרייטען פאך-קענטניש צווישען יודישע פרויען
וואולטשאנסקא 21, טעל. 167-15
נעהמט אן איינשרייבונגען אויף פאלגענדע אפטיילונגען: 1) קונסט-שטיקעריי, 2) דאמען-שניידעריי צושניידען, 3) קארסעטען-פאך, 4) היטען-פוצעריי, 5) וועש-פאך — צושניידען, 6) אנדולאציע, 7) מאניקור.
דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 9—1 און 3—

לעטשניצע
פאר ווענעריש קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד.
ווענעריש-קראנקע, מענער'שוואכע און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס=סטאציע
איז טעטיג א גאנצען מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

7.50 זל. טעגליך — **אטוואצק** קלימאטישע וואלד=סטאציע — 7.50 זל. טעגליך
Sanatorjum
D-ra med. W. PRZYGODY
לונגען=אפטיילונג: ס'ווערען געהיילט לונגען-קראנקע לויט די נייעסטע מעטאדען.
כירורגישע אבטיילונג: עס ווערען געמאכט: אדמע, איבערברעכונג פון פערוואקסונגען, דורכשניידען פונ'ם נערוו א. ז. וו.
ספעציעלער פאוויליאן: ריטשאלט-פרייזן צוגעפאסט צו דער איצטיגער קריזיס-צייט נעמען ארום: פולע אויסהאלטונג, מעדיצין, אויפזיכט, רענטגען, אנאליזען א. א.
כשר'ע קיך! — געשמאקע כשר'ע קיך. — כשר'ע קיך!
פאר רעקאנוואלעסצענטען זארגפעלטיגע אויפזיכט.

דאס בעקאנטע טוך- און קארט-געשעפט
פון די ג. מיטארבייטער פון דער פירמע
ב. גוטטער
אינה: **א. י. ווינקלער**
לאדז, נאוואמיעסקא 4, טעל. 159-12
פראנט 1=טער שטאק
עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער=סעזאן
דעם גרעסטען אויסוואהל פון די
נייעסטע הערען און דאמען=שטאפען
פון די נייעסטע פארבען און מוסטערן פון די בעסטע
ביליצער, טאמאשאווער און אנד. סחורות
דעטייל-פערקויף! — קאנקורענץ-פרייזן! — רעיעלע בעהאנדלונג!
געדענקט דעם אדרעס! — קומט און איבערצייגט אייך!

ROCZNY
Wieczorny Kurs Tkactwa
przy Szkole Przemysłowej Tow. Szerz. Oświaty i Wiedzy Techn. wśród Żydów
w ŁODZI, POMORSKA 46/48.
איינשרייבונגען מאנטאג, דינסטאג, מיטוואך און דאנערשטאג פון 7–9 אווענד נעהמט אן די קאנצעלאריע פון קורס, פאמארסקא 46/48, טעל. 163-80.

ברוך=קראנקע!!!
ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז. פון דעם אין גאנץ פוילן בעריהמטען ספעציאליסט ארטאפעד דיר. י. ראפאפארט, וועלכער עקזיסטירט 30 יאהר און איז געווארען אנערקענט פון פיל בוואוסטע פראפעסארען.

Dyr. J.Rapaport

ברוך=ליידענדע! ספעציעל א ארטאפעדישע גומי הייל-באנדאזשען פון מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט בעזייטיגען אהן שום אפעראציע, דיקאר שנעל און זיכער מיט דעם גרעסטען ערפאלג, די שווערסטע, געפעהרליכסטע און פערעלטערטסטע ליידענדע ברוכען ביי מענער, פרויען און קינדער. — ספעציעלע ארטאפעד. הייל-באנדאזשען פאר צוריקגעקומענע ברוכען נאך אפעראציעס, ווי אויך ספעציעלע אינדיווידועלע צוגעפאסטע ארטאפעד. ברוך-באנדאזשן געגען טראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס.

פאר קאליקעס, הויקערס און אלערארט פעהלער פון גוף!
און מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט ווערען אויסגעפערטיגט די הייל-בארסטע און פון פיל פראפעסארען אנערקענטע מעטאדע ספעצ. ארטאפעד. הייל-גארטעלען פאר פערקרימונג פון רוקען-ביין (Skrzywienie Kręgosłupa), ביין-שווינדזוכט, רימונגען, פערקרימטע פיס ביי קינדער און ערוואקסענע קינסטליכע הענד (פראטעזען) און פיס, ווי אויך די פראקטישסטע ארטאפעדישע אפאראטען פאר שטערצליכע פלאטפיס לויט גיפס-מאדעל.

ארטאפעד! אלע קראנקע אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט, ווערען נאר פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט.
30 יעהריגע פראקטיק, פולע גאראנטיע!
ערמעסיגטע פרייזען! עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוו.
עס ווערען אויך אנגענומען מיטגלידער פון אובעזפ. ספאל. (קאסא-כאריד). **אכטונג!**

ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל=אנשטאלט אין לאדז
Spec. Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped.
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, front, parter, tel. 221-77.

הערצליכען דאנק
דעם בעריהמטען ספעציאליסט-ארטאפעד ה' דיר. י. ראפאפארט, אין לאדז, וואולטשאנסקא 10, דריק איך היערמיט אויס מיין הערצליכען דאנק און ערקלער עפענטליך, דאס זיין מיר צוגעפאסטער ארטאפעד. הייל-באנדאזש האט מיר ווירקליך אהן אפעראציע מיין פערעלטערטען זעהר ליידענדען ברוך וואונדערבאר געהאלפען איבער אלע מיינע ערווארטונגען. איך בלייב איהם דערפאר אייביג דאנקבאר, און עמפפעהל היערמיט אלע ברוך-ליידענדע. וורעשען 1934. **א. זאיאנץ, לאדז, נאוואמיעסקא 4.**

פראנצויז.-פוילישע אונטערהאנדלונגען וועגן מזרח-פאקט

לאנדאן, 4 (ספ. טעל.)

דער דיפלאמאטישער קארעספאנדענט פון „דיילי מייל" איז מודיע, אז מיניסטער בארטו האט בעשלאסען צו בענייען די אונטערהאנדלונגען מיט די פוילישע און דייטשע רעגירונגען וועגן מזרח-פאקט.

20 אנטיסעמיטישע פערזאמלונגען קומט פאר אין וויען

וויען, (יט"א טעלעגראפיש)

דער צווייטער צירקולאר וועגן שול-וועזען, האט נישט בעפרידיגט די יודישע בעפעלקערונג. דערווייל ווערען גערופען 20 אנטיסעמיטישע פערזאמלונגען, וועלכע זענען דערלויבט געווארן פון דער רעגירונג.

יודישע פען-קלוב-סעקציע אין רומעניען

בוקארעשט, (יט"א) די מיטגלידער פון דער יודישער גרופע פון פען-קלוב, וואס וואוינען אין רומעניען, האבען אונטער דער לייטונג פון ד"ר מאקס דיאמאנד געגרינדעט א יודישע פען-סעקציע מיט'ן זיץ-ארט אין טשערנאוויץ. ביז איצט האט דער פען-קלוב געהאט אין רומעניען צוויי גרופען: א רומענישע מיט'ן זיץ-ארט אין בוקארעשט און אן'אונגארישע מיט'ן זיץ-ארט אין קלויזענבורג.

1.000.000 זל.

און צעהנדליגער טויזענטער זל. קענסטו געווינען,
אויב דו וועסט קויפען א לאס אין דער גליקליכער קאלעקטור

י. פיינגאלד שרודמיעסקא 8

א גרויסער אויסוואהל פון די קלענסטע ביז די גרעסטע נומערן.
כל הקודם זכה!

עקספארט-מעגליכקייטן פון פוילען קיין א"י און די לענדער פון נאהענטען מזרח

ווארשע. (יט"א) אין צוזאמענהאנג מיט דער פוילישער אויסשטעלונג אויף דעם תל-אביב'ער מזרח-יאריד פון פריהלינג ה. י. בעקומט דאס ביורא פון דער פויליש-ארץ-ישראל'דיגער האנדעלס-קאמער אין ווארשא ווייטערע אנפראגען פון מזרח-פירמעס וועגען דעם אימפארט פון פוילישע סחורות.

1) א תל-אביב'ער פירמע אינטערעסירט זיך מיט'ן אימפארט פון פוילישע גלאז-באלאנען (געדעקט מיט שטרוי)

2) א האנדעלס-הויז אין ביירוט וועט אנקניפען האנדעלס-בעציהונגען מיט עקספארטערען פון טעקסטיל-מאטעריאלען, הענטשקעס און לעדער.

3) א סירישע אגענטור-ביורא אינטערעסירט זיך מיט'ן אימפארט פון פוילישע טעקסטיל-אויסארבייטונגען, עלעקטרישע אקצעסאריען, פארב-שטאפען און אנדערע כעמישע ארטיקלען.

4) אן'אגענטור-קאמי-הויז אין איראק וויל בעקומען פערטרעטונגען פון גרעסערע פוילישע פירמען.

5) א האנדעלס-פירמע אין ניקאזיא (ציפערן), וואס ארבייט אויף אייגענער רעכנונג, זוכט צושטעלער פון ביליגע גלאז-אויסארבייטונגען.

6) אן'עגיפטישע פירמע (קאירא) נויטיגט זיך אין סקראבאטשקעס צו קארטאפלעס.

7) אן'א"י פירמע וויל בעציהען פון פוילען גרעסערע קוואנטומס קינסטליכע בעמיסטונגען, ווי סופערפאספאטען, צמאנפאטסולען א. אנד.

8) אן'א"י פירמע פאר'ן אימפארט פון טעכנישע ארטיקלען אינטערעסירט זיך מיט פוילישע ברען-מאטארען (דיסלע).

9) א גרעסערע אגענטור-ביורא אין ביירוט מיט ערנסטע רעפערענצען וויל בעקומען פערטרעטונגען פון פוילישע טעקסטיל- און טריקאטאזש-פאבריקען.

10) א גרויסע קאמי-אגענטור-הויז אין יפו, וואס האט די פערטרעטונג פון די גרעסערע אויסלענדישע פירמעס, אינטערעסירט זיך מיט'ן אימפארט פון סאסנע האלץ, קאסטען-קאמפלעטען צו ארגנזשען-פאקונג און ביבולע-פאפיר צו דעם זעלבען צוועק.

11) אן'א"י-אגענטור-פירמע אינטערעסירט זיך מיט'ן אימפארט פון פוילישע קאנסערווען (פלייש, פיש, געטריקענטע און קאנטערווירטע פרוכט און גרינצייג).

נעהנטערע אינפארמאציעס ערטיילט דער האנדעלס-רעפעראט פון דער פויליש-א"י-דיגער האנדעלס-קאמער, ווארשא פרעדרי 10, טעל. 521-06 צווישען 10 און 2 זייגער נאכמיטאג.

נאך לאנגע און שווערע ליידען איז געשטארבען אונזער ליבער פאטער, שוויגערפאטער, גרויספאטער, אורגרויספאטער, ברודער, שוואגער און פעטער

ב. ע.

מיכאל ב"ר משה ז"ל דאמאנאוויטש

אין עלטער פון 67 יאהר.

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 5 אקטאבער ד. י. 1 א זייגער בייטאג פון טרויער-הויז, פאמארסקא 33, וועגען וואס ס'טיילען מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע פאמיליע.

פרינציפיעלער אורטייל וועגן דאלארען-חובות

ווארשא, 4 (טעלעפאניש)

זעהר א וויכטיגער פראצעס איז פארגעקומען אין היגען אפעלאציע-געריכט און דער אורטייל האט א פרינציפיעלע בעדייטונג פאר אלע דאלאר-הלוואות.

די פרוי פון געוו. פרעמיער-מיניסטער פראפ. פאניקאווסקי האט געבארגט דעם גראף אסטראווסקי 12 טויזענד דאלאר אויף 8 פראצענט א יאהר.

צוליב דעם, וואס דער גראף האט אין משך פון 2 יאהר נישט געצאהלט די פראצענטער, איז ער אנגעקלאגט געווארען אין געריכט, וואו מען האט געמאהנט פון איהם 7697 זל. דער פארשטעהער פון פראפ. פאניקאווסקי האט מאטיווירט זיין אנקלאגע דערמיט, אז היות דער גראף האט נישט געצאהלט פראצענט צו דער צייט און דער דאלאר איז דערווייל געפאלען דאדורך דער קרעדיטאר נישט ליידען און דער גראף מוז בעצאהלען די פראצענטער לויטן פולען קורס פון דאלאר.

די ערשטע אינסטאנץ האט טאקי צוגעפסקנט די תביעה.

געגען דאזיגען אורטייל האט אפעלירט גראף אסטראווסקי און זיין פערטיידיגער אדוואקאט אלכסנדר כאסקעלעוויטש האט זיך פעררופען אויפן לעצטען דעקרעט פון מלוכה-פרעזידענט, וואס רעגולירט די פראגע פונם דאלאר הלוואות. לויטן דא-זיגען דעקרעט דארפען די אלע, וואס האבען זיך געוואלט פערזיכערן דאס געלד אין דאלארען און זענען אנטלאפען פון דער פוילישער וואלוטע דאר-פען ציהען דערפון אלע קאנסעקווענצען.

דאס אפעלאציע-געריכט האט דעם ערשטען אורטייל מבטל געמאכט און פוגעפסקנט דעם חוב בלויז אין דאלארען און גישט אין זלאטעס. אזוי ארום וועט גראף אסטראווסקי בעצאהלען די פראצענטער לויטן היינטיגען קורס.

דורך דער שול דערגרייכען מיר קולטור — דורך קולטור — מאכט פון דער מלוכה.

לעמבערגער צוקערלעך 1 קילא 2 זל.

צו בעקומען נור אין דער פירמע

„EXPRESS" W. G.

לאדז, פיעטריקאווער 9

פרייטאג אפען ביז 4.30 נאכם. שבת פון 6—11 אווענד.

אנ'ארטיקעל פון מאקסים גארקי וועגן ח. נ. ביאליק

מאסקווע (יט"א) אויף דעם אלפערבאנדישען צוזאמענפאהר פון סאוויעטישע שרייבער, וואס איז אין דער צווייטער העלפט אויגוסט אפגעהאלטען געווארען אין מאסקווע, האט מאקסים גארקי, זיך בעקאנט, אין איינער פון זיינע רעדעס בעצייכענט דעם פערשטארבענעם ח. נ. ביאליק אלס „כמעט א זשעניע", איצט איז ארויס פון דרוק אין רוסיש א זאמלונג אונטער'ן נאמען: „מאקסים גארקי, מאטעריאלען און פארשונגען", אין וועלכע עס ווערט בעטראכט און געפארשט דער שעפערישער וועג פון וועלט-בעריהמטען שריפטשטעלער. צווישען אנ'ע"ע מאטעריאלען ווערט אין דער דאזיגער זאמלונג אויך געבראכט אנ'ארטיקעל, וואס גארקי האט מיט 18 יאהר צוריק (אין 1916) געשריבען וועגן ביאליק'ן און וועלכער איז דאן פערעפענטליכט געווארען אין דעם יודיש-רוסישען זשורנאל „יעווריסקאיא זשיזן".

פאר מיר, שרייבט גארקי צו. אנד. אין יענעם ארטיקעל, איז ביאליק א גרויסער פאעט, א זעלטענע אין פאלקאמע פערקערפערונג פונ'ם גייסט פון זיין פאלק. ער איז ווי ישעיהו הנביא און ווי איוב אמ-מייסטען פון מיר געליבט, מיר שיינט, אז דאס פאלק ישראל האט נאך נישט געהאט, וועניגסטענס אין פערלויף פון 19 יאהרהונדערט, א פאעט פון אזא קראפט און פראכט.

אין דער רוסישער שפראך פערלירען וואהר-שיינליך ביאליק'ס שירים א העלפט פון זייער קראפט און בילדער-שקייט, אבער אויך דאס וואס איז פערבליבען אין די איבערזעצונגען גיט א מעגליכקייט צו פיהלען די שענקייט פון ביאליק'ס צארנדיגער פאעזיע.

ציטירענדיג איניגע פערזען פון ביאליק'ס א ליד, שרייבט גארקי:

אזוי קאן רעדען בלויז א מענש פון אויסער-געוועהנליכער גייסטיגער קראפט, א מענש פון הייליגען צארן און — זאל אט דער דאזיגער צארן דער-וועקען דעם שטאלץ פון א פאלק מיט דעם פלאמיגען הארץ פון דעם פאעט. דורך ביאליק'ס הארץ זענען דורכגעגאנגען אלע יסורים פון זיין פאלק. און דאס הארץ פון דעם פאעט איז טיף און קלאגיג ווי א גלאק. צער און צארן דריקט ער אויס מיט די שטראף רייד פון א נביא. אבער איהם איז אויך בישט פרעמד דאס קליינע, איינפאכע, מענשליכע. חוץ דעם איז ביאליק א זעלטענער פראכטפולער ליריקער. ער איז דערהויפט א ברייטער, עכטער מענש, וועלכען קיין זאך אונטער דער זון איז נישט פרעמד. ער ליבט זיין פאלק ביז פערצווייפלונג. ער רעדט מיט איהם מיט דער שפראך פון א בעל-נקמה, בעליידיגט איהם, שרייט מיט דער שטים פון א ביירון.

דורך דעם שטורם פון צארן, צער און טרויער רייסט זיך דורך, ווי א העלער זונען-שטראהל, דעם פאעט'ס ליבע צום לעבען, צו דער ערד און זיין שטארקער גלויבען אין די גייסטיגע קרעפטע פון יודענטום, און דער דאזיגער גלויבען ביאליק'ס, פערענדיגט גארקי, רופט ביי מיר קיין ספקות נישט ארויס, דאס פאלק ישראל איז א פאלק שטארק אין זיין גייסט, וואס האט געגעבען דער וועלט נאך איין גרויסען פאעט.

די רעדאקציע פון פעריאד. „אקאדעמיא", וואס פון ראטען-פערבאנד האט ארויסגעגעבען די גארקי-זאמלונג, ברענגט צו דעם ארטיקעל א קורצע ביאגראפיע פון ביאליק'ן אין וועלכער עס ווערט צווישען אנדערע אויסגע-רעכענט ביאליק'ס וויכטיגסטע שאפונגען און עס הערט אנגעוויזען, אז אין רוסיש האבען ביאליק'ס לידער און פאעמעס איבערזעצט די בעקאנטע רוסי-שע דיכטער וואלערי בריוסאוו, ז. איוואנאוו, פיאדאר סאלאגוב, וו. כאדאסעוויטש, יוי אויך וול. זשאבאטינ-סקי, בארכין, לייב יאפע, וויגאדסקי און אנדערע. אין 1921, פערענדיגט די רעדאקציע די קורצע נאטיץ, איז ביאליק צוזאמען מיט א גרופע אנדערע העברעאישע שרייבער, ארויסגעפאהרען קיין א"י.

דער כארקאווער „שטערן" האט גרויסע טענות געגען דער רעדאקציע פון פערלאג „אקאדעמיא" דערפאר, וואס זי האט מיט קיין ווארט נישט דער-מאנט וועגען דעם, אז „ביאליק" ... דער דיכ-טער פון דער יודישער בורזשואזיע, אז ער איז די לעצטע יאהרען געווען אנ'אויסגעשפראכענער פיינד פון ראטען-פערבאנד" א. א- וו.

זאל פילהארמאניע טעל. 213-84

זונטאג, דעם 7-טען אקטאבער ד. י. 6 א זייגער אווענד

נור איין מאל

וועט אויפטרעטען נאך די גרויסע סוקצעסען אין סאוויעט-רוסלאנד, פינלאנד, עסטלאנד און לאטוויע און פאר'ן ווי-טערדיגען אפפאהרען נאך אויסלאנד, דער וועלטבעריהמטער

Chór DANA

אלס סאליסטען טרעטען אויף:

Mieczysław FOGG דער העריליכער לידער-זינגער

Marysía NOBISóWNA שטערן פון באלעט

Adam WYSOCKI הומאר און כאראק-טערי סטישע לידלעך

דער גלענצליך נייער פראגראם ענטהאלט די שענסטע לידער און וועלכע האבען ארויסגערופען דעם גרעסטען ענטוזיאזם און אויפלאגע.

בילעטען פון 1 זל. שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

Telefon

123-33

Prywatne

Pogotowie Lekarskie

czynne w dzień i w nocy

Legjonów 6 (Zielona)

Dr. Z. Henrykowski

ספעציאל ארצט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען

האט זיך איבערגעציגען אויף פיעטריקאווער 86

טעל. 143-63

נעהמט אן פון 8 - 11 און פון 6—9 אווענד.

פאר פרויען א ספעציעלער וואַרטע זאל.

פאר אונבעמיטעלטע לעמשניצע-פרייזען.

Dr. med.

P. KOTOK

אינערליכע קראנקהייטען

ŻEROMSKIEGO 44, telef. 114-25

צוריקגעקעהרט

נעהמט אן פון 5 ביז 7 נאכמיטאג.

אנטי-יודישער קורס אין איראק
פערבאטען אריינצופירען יודישע צייטונגען

לאנדאן, 4. (יט"א טעלעגראפיש) פון איראק טיילט מען מיט, אז דארט האט זיך שטארק פערשארפט דער אנטי יודישער קורס. לעצטענס האט די רעגירונג פערוועהרט אריינצופירען יודישע צייטונגען.

קאמף צווישען די גריכישע פארטייען
ארום דער אפגעשאפטער יודישער וואהל-קוריע אין סאלאניקי

אטען. (יט"א). דער גריכישער פרעמיער טסאלדאריס האט פערעפענטליכט אנ'ערקלערונג, אין וועלכער ער טיילט מיט, אז די רעגירונג איז פעסט ענטשלאסען, נישט מעהר צוריקצושטעלען די אפגעשאפטע וואהל-קוריעס פאר יודען אין סאלאניקי און טערקען אין טראציען. די רעגירונג, האט דער פרעמיער ערקלערט, אינטערעסירט זיך דערביי נישט דערמיט, וואס די אפאזיציע האט בדעה צו טון.

די דאזיגע בעמערקונג פון פרעמיער בעציהט זיך אויף די העפטיגע דראהונגען פון דער ווענעזעליסטישער פרעסע געגען דער רעגירונג און די יודען אויפ'ן פאל, אויב עס וועט נישט ערפילט ווערען די פאדערונג פון די ווענעזעליסטען וועגען צוריקשטעלען די סעפאראטע וואהל-קוריעס.

די יודישע בעפעלקערונג פערפאלגט מיט בעזארגניש די פערשארפונג פון דער שפאנונג צווישען ביידע גרויסע גריכישע פארטייען. מען רעדט וועגען דעם, אז די אפאזיציע גרייט צו אני איבערקעהרעניש עהנליך צו דער פון יאהר 1916 אין סאלאניקי. דאס מאל זאל די בעוועגונג זיך אנהויבען פון קרעטא, וואוהין ווענעזעלאס איז די טעג אפגעפאהרען.

געווארפען א פעטארדע אויף א געשעפט אין לעמבערג

לעמבערג, 4 (טעל.)

היינט אין דערפריה האט א יונגערמאן אויף מאריאצקער פלאץ געווארפען א פעטארדע אין פענסטער פון דער פירמע „עניס". די פעטארדע האט אויפגעריסען און נישט אנגעמאכט קיין גרויסען שאדען. דעם יונגענמאן האט פאליציי פערהאלטען און די אויספארשונג איז אין גאנג.

ביים איינקויפען שיך לעגט א דערוואקסענער מענש אכט, נישט נאר אויף דער ביליגקייט, נאר אויך אויף אנ'אנגענעהמען גאנג. די דאזיגע מעלה האבען די
גומי-אבצאסען BERSON
די עלטערן דארפען אכטונג געבען ביים איינקויפען שיך פאר די קינדער, אז די שיך זאלען זיין אויף
גומי-אבצאסען BERSON
אנ'אנגענעהמער און עלאסטישער גאנג, פלוא, נפוגנר, דניערהאלט און בילינג

פראצעס פון „ברית הבריונים" קומט פאר אין די נאהענטסטע טעג

ירושלים, 4. (יט"א טעלעגראפיש) דער פראצעס פון „ברית הבריונים" וועט פארקומען שוין אין די באהענטסטע טעג.

אקציע געגען די „וויסגווארדיישע" יודען-העצער אויפ'ן ווייטען מזרח

שאנכיי (יט"א) צוליב דער אנטיסעמיטישער קאמפאניע, וואס „וויסגווארדייער" האבען לעצטענס אנגעהויבען אין מאנדזשו-קא, האט דער יודישער זשורנאליסט א. עזרא אויפגענומען אנ'אינטערוועניץ אין טאקיא, וואו ער האט אבגעהאלטען א געשפרעך מיט'ן יאפאנישען וויצע-אויסערן-מיניסטער סינעמיטשו. דער פארשטעהער פון דער רעגירונג האט צוגעזאגט צו אינטערווענירען ביי דער רעגירונג פון מאנדזשו-קא און בעוועגען זי צו פערבאטען די אנטי-יודישע העץ-ארבייט.

אפעל פון ראבינער פראפ. מ. שור וועגען דער הילפס-אקציע לטובת די קרבנות פון דער פערפלייצונג

ווארשא, (יט"א) אין זיין דרשה, וועלכע עס האט געהאלטען שמיני עצרת אין דער גרויסער סינאגאגע אויף טלאמאצקיע ראבינער פראפ. משה שור האט ער זיך געווענדעט מיט אנ'אפעל צו דער יודישער געזעלשאפט אין ווארשע אין צוזאמענהאנג מיט דער פערפלייצונגס-קאטאסטראפען וואס איז פארגעקומען זומער-צייט אין גאליציען. אזוי ווי עס דערנעהנטערט זיך דער ווינטער ווען די לאגע פון דער געליטענער בעפעלקערונג וועט זיין בעזונדערס בעדראהט האט הרב פראפ. שור אין הייסע ווערטער גערופען צו אפערוויליגע, אנטייל פון דער יודישער בעפעלקערונג אין דער אמעל-אקציע לטובת די קרבנות פון דער פערפלייצונג, וואס וועט דורכגעפיהרט ווערען אין משך פון חודש אקטאבער אין ווארשע. די אקציע נעמט ארום סיי די זאמלונג פון קליידונג און שפייז-ארטיקלען; סיי געלד-שפענדונג.

דער אנטייל אין דער דאזיגער זאמלונג איז א פליכט פון יעדען בירגער און אנ'אויסדרוק פון מיטגעפיהל מיט די שווער-געפרובטע קרבנות פון דער פערפלייצונג.

לערנט זיך א פאך
אין די ווארשאסען פון „ארט" אין לאדז, וואלטשאנסקא 27!!!
די קאנצעלאריע פון דער געזעלשאפט „ארט" נעמט אן איינשרייבונגען אויף פאלגענדע קורסען און ווארשטאטען:
טעכנישע זאקען-ארבייט, מעכאנישע טריקאטאזש-ארבייט, מעכאנישע וועבערייי, סוועטער-שטריקערייי, אויסארבייטונג פון הענטשקעס, פרויען-שניידערייי און צושניידען, וועש-בענהען און צושניידען, גארסעטען-ארבייט און צושניידען, היטפוצערייי און פערשידענע האנד-ארבייט. אנדולאציע און מאניקור.
די קאנצעלאריע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אווענט.

Dr. med.
H. LEWKOWICZ
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
Żeromskiego 46, tel. 182-21
נעמט אן פון 8—10 פריה און פון 4 - 7 נאכם.
לעטשניצע-פרייזען.

וויפיל אראבער פון חורן און פון די אנדערע שכנות'דיגע לענדער זענען אריינגעדרונגען קיין ארץ-ישראל

די איבערגעטריבענע קלאנגען וועגען דער צאהל צוגעוואנדערטע חורנ'ער. — וויפיל איינוואוינער צעהלט בכלל די חורנ'ער פראווינץ. — די אפשאצונג פון דער רעגירונג וועגען דער צאהל אריינגעקומענע אראבער

פערשטארקט די שמירה ביי די יבשה-גרעניצען פון ארץ-ישראל געגען אריינדרינגען פון די אראבער פון די שכנות'דיגע לענדער

ירושלים (ספעציעל) אין דער ארץ-ישראל'דיגער פרעסע און אויך אין דער יודישער פרעסע אין חוץ-לארץ זענען די לעצטע צייט ערשינען פערשידענע איבערגעטריבענע ידיעות מכוח דער צאהל אראבער פון די שכנות'דיגע לענדער, און בעזונדערס פון חורן, וואס זענען אין משך פונ'ם לעצטען יאהר אריינגעדרונגען קיין ארץ-ישראל אויף ארבייט. אין מאנכע צייטונגען איז דאגאר געווען אנגעגעבען די צאהל פון 100 טויזענד אראבער, וואס זאלען האבען געקומען קיין ארץ-ישראל פון חורן.

אין צוזאמענהאנג דערמיט איז כדאי פעסטצושטעלען, אז לויט דער אלגעמיינער פאלקסצעהלונג, וואס איז דורך דער פראנצויזישער מאנדאטאר-מאכט דורכגעפיהרט געווארען אין סיריען אין יאהר 1925, האט די גאנצע בעפעלקערונג פון דער חורנ'ער פראווינץ אויסגעמאכט 65,383 נפשות (אין דעם זענען נאטירליך אויך מיטגערעכנט די פרויען, קינדער און אלטע לייט).

ווי מיר זעהען פון דער דאזיגער ציפער, איז עס א פשוט'ער אומזין צו רעדען וועגען 100,000 חורנים, וואס זאלען האבען דורך דער לעצטער צייט געקומען קיין ארץ-ישראל.

אין די קרייזען פון דער ארץ-ישראל'דיגער רעגירונג שאצט מען אב די אלגעמיינע צאהל פון די אראבער פון אלע שכנות'דיגע לענדער, וואס געפינען זיך איצט אין ארץ-ישראל, אויף 10 ביז 15 טויזענד מאן, שוין צוזאמען מיט די חורנ'ער.

די צופערלעסיגע קרייזען פונ'ם יודישען ישוב בעהויפטען אבער, אז די ציפער, וואס ווערט אנגעגעבען דורך דער רעגירונג איז צו בעשיידען און אז די פאקטישע צאהל פון די צוגעוואנדערטע אראבער פון די שכנות'דיגע לענדער איז גרעסער און דערגרייכט ביז בערך 20 טויזענד מאן.

די לעצטע צייט איז פערשטארקט געווארען די פאליציאישע שמירה אויף ביי די יבשה-גרעניצען פון ארץ-ישראל, דורך וועלכע עס דרינגען איין די אראבער פון די שכנות'דיגע לענדער.. גלייכצייטיג האט די רעגירונג אנגעהויבען ביסלעכווייז און סיסטעמאטיש ארויסצושיקען פון לאנד די אראבער, וואס זענען אומגעזעצליך איינגעקומען אין לאנד.

ווי מען גיט איבער, איז א סברה, אז די דאזיגע אקציע מצד דער רעגירונג איז טיילווייז אויך א רעזולטאט פון דעם דרוק, וואס ווערט אויסגעאיבט דורך דער פראנצויזישער רעגירונג, וועלכע איז בעאומרוהיגט געווארען דורך דער כסדר'דיגער פערקלענערונג פון דער אראבישער בעפעלקערונג אין חורן און דורך דעם, וואס די צוציהונגס-קראפט פון ארץ-ישראל, אלס לאנד פון וואוילשטאנד און פון ארבייט בשפע, האט אנגעהויבען וואס ווייטער אלץ מעהר צו אקסען צווישען דער אנצער בעפעלקערונג פון סיריען. ווי מען דערצעהלט, איז שוין לעצטענס געהאט דערגאנגען דערצו, אז פיל פעלדער אין חורן זענען געבליבען אומבעארבייט צוליב דער אויסוואנדערונג פון די ארבייטס-פעהיגע מענער קיין ארץ-ישראל.

אין די לעצטע געשפרעכען צווישען דעם פארשטעהער פון דער יודישער אגענץ מיט דער רעגירונג, האט דער פערטרעטער [illegible] אגענץ, ווי מיר דערוויסען זיך, אויסגעדריקט זיין צופרידענהייט פון די מיטלען, וואס זענען דורך דער רעגירונג אנגענומען געווארען מיט'ן צוועק אבצושטעלען דאס אומלעגאלע איינדרינגען פון אראבער פון די שכנות'דיגע לענדער קיין ארץ-ישראל. ער האט אבער ביי דער געלעגענהייט אנגעוויזען, אז א ראדיקאלע לעזונג פון דער פראגע איז מעגליך בלויז דאן, ווען עס וועט געשטילט ווערען דער דורשט נאך ארבייטס-הענט, וואס הערשט אויפ'ן ארץ-ישראל'דיגען ארבייטס-מארק, דורך א גרויסער יודישער עליה. כל זמן אבער דער דאזיגער דורשט עקזיסטירט, וועט ער מוזן צוציהען ארבייטס-כוחות פון דרויסען און עס איז א גרויסער ספק, צי מען וועט קאנען דעם דאזיגען עקאנאמישען דרוק זיך געגענשטעלען מיט פאליציאישע מיטלען אליין. (פאלקאר)

טעאטער „פילהארמאניע"
גארטמאוויטש-גאס 20, טעל. 213-84

רעוואלוציע-פרייזען ביי דער „יודישער באנדע!"

ביימאג — דער גאנצער פארטער **1 זל.** גאלעריע **50 גר.** קינדער אומזיסט!

אוונט — פון **60 גר.** ביז **2 זל.** ערשטע רייה פארטער!

וויכטיגע גאסטשפילען פון בעריהמטען ווארשאווער קלייגקונסט-טעאטער:

— די — יודישע באנדע

מיט די שטערן פון יודישען רעווי-טעאטער אין פוילען:
חנה גראסבערג, לילי ליליאנא, מאלווינא ראפעל, דוד לעדערמאן, לעאן ליבגאלד, הערמאן פעניגשטיין, זישע קאץ און אייזיק ראטמאן.

עקספלאזיעס פון געלעכטער שטורמישע אוואציעס און בעגייסטערונג

היינט פרייטאג 9 אוונט
מארגען שבת 4 נאכמ. און 9 אוונט

אויף טיש און אויף בענק!...

לעך-יאריד אין 2 טיילען, 20 בילדער.

דיריגענט: דוד בייגעלמאן. קאנפעראנסיער: הערמאן פעניגשטיין.
אינסס.: ראובן מארסאלאוו: אדמ. לייט.: ב. גארים.
בילעטען אין קאסע פון פילהארמאניע.

די וואַהלען צו דער ירושלימער שטאָט־פערוואַלטונג

זייער באַדייטונג און זייערע רעזולטאַטען

דער נצחון פון דער אייגהייטליכער יודישער ליסטע. — די שטעלונג פון דער „אגודת ישראל". — די סענסאַציע ביי די וואַהלען אין די אַראַבישע בעצירקען. — דער דורכפאַל פון ביז־איצטיגען שטאָט־פרעזידענט נאַשאַשיבי. — ביידע ווענדונג אין דער אַראַבישער פּאָליטיק. — שטעלונג פון דער רעגירונג

ירושלים, (ספּעציעל). די גרויסע מעהר הייט פון דעם יודישען ישוב אין ארץ־ישראל האָט מיט גרויס צופרידענהייט אויפגענומען די רעזולטאַטען פון די וואַהלען צו דער ירושלימער שטאָט־פערוואַלטונג.

אין די פּערוואַנטוואָרטליכע יודישע קרייזען ווערט בעטאָנט די לאָיאַלע און אויסגעהאַלטענע שטעלונג פון דער „אגודת ישראל", וועלכע האָט פון אָנפאַנג אָן ענערגיש זיך געשטעלט אויף דעם שטאַנדפּונקט פון אַן אייגהייטליכען יודישען בלאָק. די „אגודת ישראל" האָט אויך אָפּגעוואָרפען דעם פּאָרשלאַג פון „מזרחי" וועגען שאַפען אַן אייגהייטליכען יודישען פראָנט אָהן דער בעטייליגונג פון דער אַרבייטער־פּאַרטיי. אויף דעם פּאָרשלאַג האָט די אגודה געענטפערט, אַז מען קאָן נישט שאַפען קיין אייגהייטליכען פראָנט אָהן דעם הויפּט־כוח וועלכען עס רעפּרעזענטירט די אַרבייטער־פּאַרטיי. אין דער וואַהל־קאַמפּאַניע האָט די „אגודת ישראל" ענטוויקעלט אַ גרויסע אַקטיוויטעט, דיסציפּלין און לאָיאַליטעט. די און די אַרבייטער־פּאַרטיי זענען געווען די טעטיגסטע כוחות אין דער גאַנצער וואַהל־אַקציע.

די שטעלונג פון מזרחי איז בעדייטענד אָפּגעשוואַכט געוואָרען דורך דער שפּאַלטונג אין זיינע אייגענע רייהען. אין דער צייט ווען די „מזרחי"־אָרגאַניזאַציע אין ירושלים, דער „הפועל המזרחי", און דער „מזרחי הותיק" האָבען לאָיאַל אונטער־שטיצט די אייגהייטליכע ליסטע, — האָט די וועלט־צענטראַלע פון „מזרחי" מיט הרב בערלין און הרב פישמאַן בראש געפיהרט אַ אַגיטאַציע געגען דער אייגהייטליכער ליסטע און פאַר איינעם פון די פּריוואַטע קאַנדידאַטען וועלכער איז ביי די וואַהלען דורכ־געפאַלען.

די גרעסטע סענסאַציע ביי די ירושלימער וואַהלען איז געווען דער דורכפאַל פון דעם ביז־איצטיגען שטאָט־פּרעזידענט ראַגעב ביי נאַשאַשיבי. דער דורכפאַל פון נאַשאַשיבי איז עלול פערוואַנדעלט צו ווערען אין אַ נייע ווענדונג אין דער אַראַבישער פּאָליטיק. דאָס קאָן הערפיהרען צו אַ שפּאַלטונג אין לאַגער פון דער אָפּאָזיציע־פּאַרטיי און צו דער ענטגילטיגער ירידה פון דעם ביז־איצטיגען פיהרער פון דער אָפּאָזיציע נאַשאַשיבי פון דער אַרענע פון דעם פּאָליטישען לעבען. נאַשאַשיבי איז געקומען צו דער פיהרערשאַפט אין דער אָפּאָזיציע־פּאַרטיי נישט צוליב דעם איינפלוס פון זיין פּערזאָן אין דער אַראַבישער עפענטליכקייט. נאָר קודם כל צוליב זיין שטעלונג אַלס שטאָט־פּרעזידענט פון ירושלים אַ דאַנק די געלד־מיטלען וואָס זענען געשטאַנען צו זיין דיספּאָזיציע צוליב זיין ספּעציפישער שיטה און פיהרען די ענינים פון דער שטאָט. זיין מפּלה איז קודם כל אַ ענטשיידענדער קלאַפּ פאַר די לעצטע רעשטלעך פון דעם אַלטען טערקישען סיסטעם אין ארץ־ישראל.

אויב אויפן אָרט פון נאַשאַשיבי ווערט אַלס שטאָט־פּרעזידענט באַשטימט ווערען זיין זיגרייכער געגנער ד"ר כאַלדי, וועט דאָס ברענגען מיט זיך צום אויפשטייג פון אַ נייער גרופּע אין אַראַבישען געזעלשאַפטליכען לעבען. דער שליסעל צו דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון די געשעהענישען ליגט איצט אין די הענד פון דער רעגירונג. ביז איצט האָט זי געגעבען איהר פולע שטיצע נאַשאַשיבי'ן, אין וועלכען די רעגירונג האָט געזעהען אַ גורם פון אַ גלייכגעוויכט אין דער אַראַבישער עפענטליכקייט געגען דעם מופטי. כדי צו דערהאַלטען דעם דאָזיגען גלייכגעוויכט פלעגט די רעגירונג פערמאַכען די אויגען אויף די דונקעלע געשעפטען פון נאַשאַשיבי'ן אין דער שטאָט־פערוואַלטונג.

אין די רעגירונגס־קרייזען איז מען געווען איבערצייגט אין דעם זיג פון נאַשאַשיבי'ן בשעת דעם איצטיגען וואַהל־קאַמף — אַ איבערצייגונג, וואָס האָט אין אַ גרויסער מאָס געהאַט זיין מקור אין דעם ווילען איינצוהאַלטען דעם סטאַטוס קוואָ און נישט געוואָנגען צו ווערען צו ענדערען די בעשטעהענדע אָריענטאַציע אין בעצוג צו די כוחות־פערהעלטענישען אין אַראַבישען לאַגער. דער דורכפאַל פון נאַשאַשיבי'ן האָט אויך אין דעם פּרט בעוויזען, אַז מען קען נישט בויען קיין פּאָליטישע שיטה אויף פּערזענליכע חשבונות, הינטער וועלכע עס איז נישטאָ קיין מאָראַלישער יסוד.

ביי די איצטיגע וואַהלען איז דער געגנער פון נאַשאַשיבי'ן, ד"ר כאַלדי, געשטיצט געוואָרען דורך דער גרופּע פון מופטי. ווי מען דערצעהלט, איז איהם נישט לייכט אָנגעקומען צו געווינען די דאָזיגע שטיצע. לכתחילה האָט די מופטי־גרופּע נישט געוואָלט הערען וועגען שטיצען איהם, דערפאַר, ווייל די כאַלדי־משפּחה געהערט צו די הויפּט־זיילען פון דער אָפּאָזיציע. לסוף האָט אָבער אין מחנה פון דעם מופטי געזיגט די מיינונג, אַז עס איז בעסער צו האָבען בראש פון דער ירושלימ'ער שטאָט־פערוואַלטונג דעם ד"ר כאַלדי איידער נאַשאַשיבי'ן, וועלכער איז פיל ווייניגער סקרופּולעז ביים אויסניצען זיין שטעלונג אין דעם קאַמף געגען דעם מופטי.

גלייכצייטיג אָבער ערקלערט ד"ר כאַלדי, אַז ער האָט נישט גענומען אויף זיך קיין שום התחייבות'ן געגענאיבער דעם מופטי, פון זיין גאַנצער אויפפיהרונג בשעת דער וואַהל־אַקציע און אויך פון זיין וואַהל־מאַניפעסט איז קלאָר, אַז ער איז גרייט צו אַ צוזאַמענאַרבייט מיט די יודען.

די יודען געהען דאָסמאָל אַריין אין דעם ירושלימ'ער שטאָט־ראַט אַלס אַ קראַפט, אָהן וועלכער עס וועט אוממעגליך זיין צו לייטען די ענינים פון דער שטאָט. פון אַ דריטעל זענען די יודען אַרויף צו דער צאָהל פון אַ פולער העלפט אין דעם נייעם שטאָט־ראַט און עס וועט אוממעגליך זיין געגען זיי צו בילדען אַ וועלכע עס איז מעהרהייט, בפרט ווען די ניי־געוועהלטע אַראַבישע ראַטמענער זענען אינערליך נישט איינהייטליך.

אין די פעראַנטוואָרטליכע קרייזען פון דעם ישוב שאַצט מען אָפּ די רעזולטאַטען פון די איצטיגע וואַהלען אין ירושלים אויפ'ן פאָלגענדען אופן: ערשטענס, האָבען די וואַהלען געבראַכט מיט זיך אַ נצחון פון די אָרגאַניזירטע און דיסציפּלינירטע נאַציאָנאַלע כוחות אין דער יודישער געזעלשאַפט איבער די כוחות פון פּירוד און פון אינטריגע; צווייטענס, אַ אויפשטייג פון די יודען צו אַ קראַפט־פולער און פעראַנטוואָרטליכער פּאָזיציע אין ירושלימ'ער שטאָט־ראַט; דריטענס, אַ דורכפאַל פון דער קאָרופּציע־שיטה און דער זיג פון אַ רעפּרעזענטאַנט פון עפענטליכער אַנשטענדיגקייט און פון דער מאָדערנער אויפפאַסונג פון געזעלשאַפטליכער פעראַנטוואָרטליכקייט אין אַראַבישען לאַגער; פערטענס, אַ נייער שאַנס פון אַ יודיש־אַראַבישער צוזאַמענאַרבייט אויף די יסודות פון גלייכהייט און פון גענענזייטיגער אַכטונג. (פּאַלקאָר)

ששון ושמחה לכבוד דער בע־זייטיגונג פון לעצטען יוד פון פראַנקפורטער פיה־מאַרק

בערלין (יט"א) פון פראַנקפורט ווערט מיט־געטיילט, אַז אויף דעם האָרטיגען פיה־האַנדעלס־מאַרק זענען פאָרגעקומען פייערליכקייטען לכבוד דעם, וואָס עס איז בעזייטיגט געוואָרען דער לעצטער יודישער הענדלער פון פיה־מאַרק. אויפ'ן מאַרק־פּלאַץ זענען אויסגעהאַנגען געוואָרען האַקענקרייץ־פאָהנער. עס האָבען געשפּילט עטליכע אָרקעסטערס און עס זענען געהאַלטען געוואָרען געלעגענהייטס־רעדעס.

ד"ר זאַמענהאָף וואָלט נישט געקענט זיין קיין מיטגליד פון דייטשען עספּעראַנטיסטען־בונד

וואַרשע (יט"א) אין ביוראָ פון צ. ק. פאַר דער אַנטי־היטלעריסטישער ווירטשאַפטליכער אַקציע האָט אַ יודישער עספּעראַנטיסט פאָרגעשטעלט דאָס דייטשע עספּעראַנטיסטען בלאַט „העראַלדאָ" מיט דער ביילאַגע „עספּעראַנטאָ אין דייטשלאַנד", אָפיציעלער אָרגאַן פון דער „נייער דייטשער עספּעראַנטאָ־בע־וועגונג." דאָס בלאַט פערעפענטליכט צו. אַנד. דעם סטאַטוט פון דייטשען עספּעראַנטיסטען־בונד, וועלכער ענטהאַלט אויך אַ בייטריטס־פאָרמולאַר, וואָס דאַרף אונטערגעשריבען ווערען דורך יעדען ביי־איינ־טרעטענדען מיטגליד. דאָס איז אַ דעקלאַראַציע, אין וועלכער דער איינטרעטענדער פערזיכערט מיט זיין עהרען־וואָרט, אַז נישט איך און נישט מיין פרוי (אָדער מאַן) זענען נישט פון נישט־אַרישער אָבשטאַמונג און אונזערע עלטערען און גרויס־עלטערען האָבען נישט געהאַט קיין צומישונג פון פאַרביגען אָדער יודישען בלוט". אַזאַ דעקלאַראַציע וואָלט, פערשטעהט זיך, דער שעפער פון עספּעראַנטאָ, ד"ר לודוויג זאַמענהאָף, נישט געקענט אונטערשרייבען...

וויטערע בעזייטיגטע יודישע דאָקטוירים פון דער ווינער קראַנקען־קאַסע

פּאָליטיק פון אַריער־פּאַראַגראַף אין עסטרייך

ווין (יט"א) אין דער ווינער פערזיכערונגס־קאַסע פאַר האַנדעלס־אָנגעשטעלטע ווערט פּאָרט־געזעצט די „יודען־ריינינגונגס־אַקציע", וועלכע טרעפט אין ערשטער רייהע די יודישע דאָקטוירים. חוץ די 16 יודישע דאָקטוירים, וועלכע זענען בעזייטיגט געוואָרען פאָריגע וואָך, זענען איצט געקינדיגט גע־וואָרען 7 יודישע ספּעציאַליסטען־דאָקטוירים. און אין דעם פאַל האָבען נישט געקענט העלפען קיין אָבשפּאָרונגס־טעמים, ווייל אויפ'ן אָרט פון די בעזייטיגטע דאָקטוירים וועלען מוזען אַנגאַזשירט ווערען אַנדערע. דער אַנטי־יודישער כאַראַקטער פון דער אַקציע איז אַ קלאָרער

יודען האָבען זיך אַריינבעקומען אין דער נאַצי־פּאַרטיי

פאָרזיצער פון נאַצי־פּאַרטיי־געריכט קינדיגט אָן אַ נייע ריינינגונגס־אַקציע

בערלין (יט"א) דער פאָרזיצער פון נאַצי־אָנאַל־סאָציאַליסטישען פּאַרטיי־געריכט מאַיאָר בוך האָט אין אַן עפענטליכער ערקלערונג אָנגעקינדיגט אַ נייע „ריינינגונגס־אַקציע" אין די רייהען פון דער נאַצי־פּאַרטיי. בוך שטעלט פעסט, אַז יודען און אַנ־דערע נישט־אַרישער, האָבען אַריינפיהרענדיג אין טעות די פּאַרטיי־אָרגאַנען, זיך בעוויזען אַריינצו־בעקומען אין דער פּאַרטיי. די אַלע, וואָס האָבען פערבאָרגען זייער יודישע אָפּשטאַמונג, האָט בוך ערקלערט, וועלען נישט בלויז בעזייטיגט ווערען פון דער פּאַרטיי, נאָר אויך שטרענג בעשטראָפט ווערען.

וויכטיגע מאַטעריאַלען פון סאָציאַל־עקאָנאָמישען לעבען פון די פּוילישע מזרח־קרעסען

וואַרשע (יט"א) די אויספאָרשונגען פון סאָציאַל־עקאָנאָמישען לעבען פון די פּוילישע מזרח קרעסען בכלל און פון דאָרטיגען יודישען לעבען בפרט, וועלכע ווערען דורכ'ן עקאָנאָמיש־סטאַטיסטישען ביוראָ ביים „יעקאָפּאָ" דורכגעפיהרט אין אַ שנעלען טעמפּאָ. ביז איצט זענען שוין, גרינדליך, אויסגע־פאָרשט געוואָרען 20 שטעט און שטעטליך פון וואָה־לין און פּאָלעסיע. די געזאַמעלטע מאַטעריאַלען זענען זעהר רייכע און בעלעהרענדע. די פאָרשונגס־אַרבייט ווערט סיסטעמאַטיש פאָרטגעזעצט, אַזוי אַז אין דער נאָהענטסטער צייט וועט דאָס ביוראָ זיין אימשטאַנד צו געבען אַ גענוי בילד פון סאָציאַל־עקאָנאָמישען לעבען פון די אויבען־דערמאָנטע צוויי וואָיעוואָדשאַפטען.

די זייף פון דער יוגענד

דאָס קינד באָדט זיך

און ענטדעקט דעם אַלטען קלוגען אמת...

ווען זאָל דאָס בעדייטען, אַז די מאַמעשי האָט אַזאַ געהיימנישפולע מינע? צי האָט זיך עס געהאַנדעלט וועגען די באָד? נישט וועגען דעם ווייל דאָס קינד האָט ליב אַ באָד. — זייט דאַמאָלס, ווען די מאַמעשי וואַשט דאָס קינד מיט דער שעהנער זייף מיט דער שוואַרצער באַנדראָל און מיט די גאָלדענע אותיות, וועלכע דער אָנקעל דאָקטאָר האָט אַזוי געלויבט. זי זאָל שטענדיג נאָר בענוצען די דאָזיגע זייף!

אייבערפען־אייל גיט צו דער הויט אַ סאַמעט־ווייכקייט

די עכטע פאַרב פון דער זייף Palmolive ענטשטעהט פון דיינע, מילדע פרוכט־אייל'ען, וועלכע העלפען פאַרזיכערן דיין געזונט אַ נאַטירליכע שעהנהייט. רייב איין מיט אַ געדיכטע שוים אין דער הויט פון קערפּער, שווענק אָפּ מיט וואַרעם און דערנאָך מיט קאַלט וואַסער און דאָס פרישע געזונט וועט דיר זאָגען אַמבעסטען, וואָס פערשאַפט די זייף Palmolive

PALMOLIVE

דאָס איז נישט בלויז זייף — דאָס איז אַ פערשענערונגס־מיטעל.

PALMOLIVE-SHAMPOO PIELĘGNUJE WŁOSY, JAK MYDŁO PALMOLIVE CERĘ

NOWOŚCI ANGIELSKIE BIELSKIE oraz PLEDY

SKŁAD SUKNA i KORTÓW

E. i L. KAHAN

PIOTRKOWSKA 80. telefon 208-52

Skład Komisowy: Z. Bornstein Starzyckiej Manufaktury.

Casino

היינט צום לעצטען מאָל!

אָנהויב 4 אַ זייגער נאָכמ.
שבת און זונטאָג 12 בייטאָג

MARKIZA YORISAKA

Annabella
Charles Boyer
Inkiszynow

אויסערן פּראָגראַם:
נצחון פון די פּאָלאַקען אין באַלאָנען־געיעגען וועגען בעננעט־גאָרדאָנ'ס בעכער.

קינא

EUROPA

נאַרוטאָוויטשאַ 20.

אָנהייב 4 נמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג
מוזיקאַלישע ווינער קאָמעדיע א. ג.

ריץ

פון ווינער וואַלץ

לעצטע טעג!

אויסערן פּראָגראַם:
אויטענטישער רעפּאָרטאַזש

Challenge 1934

מיט די זיגער
BAJAN i PŁONCZYNSKI

די אריבערוואנדערונג פון דארף אין שטאט

די ערנסטע סכנה פארן יודישען ישוב אין א"י

ביזשטא איז דער וועלט ביים היינטיגען טאָג קיין ווינקעל, וואו עס זאל נישט האבען דערגאַנגען די ידיעה וועגען פּראָספּעריטי אין ארץ־ישראל. דאָרט ענטשטייען אַלץ נייע צווייגען פון אינדוסטרי און האַנדעל, עס וואַקסען די אינוועסטיציעס, וואס ווערען אַריינגעלייגט אין פּאַלעסטינע, עס שטייגט די צאָהל בעשעפטיגטע אין די פערשידענסטע אונטערנעהמונגען, עס וואַקסט די פּראָדוקציע, וואס שטיצט זיך אויף אָרטיגע רויה־שטאָפען.

דאס גאַנצע לאַנד, אויף וויפיל עס איז בעוואוינט פון יודען, דאס הייסט, די שטעט, און טיילווייז די קאָלאָניעס זעגען ווי אַרומגעכאַפּט פון אַ בויאונגס־פיבער, אומעטום ווערען געבויט נייע הייזער, אין די שטעט בויט מען נייע גאַסען און אַפילו גאַנצע קוואַרטאַלען. די טעמפּא פון דער אַרבייט איז אַ באמת אייראָפּעאישע, אומעטום פיהלט זיך דער וואוקס און דאס שטייגען פון פערנעהם. דער שטאַרקער פּולס פון דער אַרבייט און פון בויען. די ווירטשאַפטליכע לאַגע בלייבט אַלץ אַ פעסטע. די מעגליכקייטען צו פערדינען בלייבען אַלץ ווייטער גינסטיג. עס זעגען נישטא קיין סימנים, אַז דער מצב זאל זיך פערערגערן, און הגם אין פּרינציפּ קאָן מען נישט אויסשליסען די מעגליכקייט פון אַ ווירטשאַפטליכען קריזיס, מוז מען דאָך אנערקענען, אַז דער קריזיס, וואס הערשט איצט אין דער גאַנצער וועלט, ווירקט לטובת ארץ־ישראל. הגם אויך אין ארץ־ישראל זעגען פערהאַן מענשען, וואס זעהען פאָרויס דעם קריזיס און בעמיהען זיך צוגרייטען צו איהם, דאַרף מען אָנערקענען, אַז דער קריזיס אין פּאַלעסטינע וועט קומען ערשט דעמאָלט, ווען ער וועט זיך ענדיגען אין די אַנדערע לענדער פון אייראָפּע און אַמעריקע. דערווייל האַלט און שטייגען די צאָהל קאַפּיטאַלען און קאַפּיטאַליסטען אין א"י. פון פיל לענדער ראַטעווען די יודען, וואס זיי קאָנען נאָר און איילען קיין פּאַלעסטינע, און לעצטענס לאָזט זיך בעמערקען, אַז קיין פּאַלעסטינע וואַנדערען אַריבער נישט בלויז אַראַבער פון די אַרומיגע לענדער, עס וואַנדערען קיין א"י נישט בלויז בעדואינער, נאָר עס קומען אויך קיין פּאַלעסטינע און בעזעצען זיך דאָרט פיל אַראַבישע סוחרים און אונטערנעהמער. דער אויפבוי פון לאַנד קומט פאָר אין אַזא גיכען טעמפּא, וואס בעטען האָט זיך אויסגעוויזען, אַז דאס איז אוממעגליך און נישט דערגרייכבאַר.

מען דאַרף אָבער און מען טאָר נישט לייקענען, אַז דער דאָזיגער מעדאַל האָט אויך אַ צווייטע זייט, אַז אינאיינעם מיט דער אַנגעוויזענער פּראָספּעריטי לאָזען זיך בעמערקען ערשיינונגען, וואס דערוועקען ספקות און זאָרג און שטעלען מיט זיך פאָר אַ גאָר ערנסטע סכנה פאַר דער יודישער אויפבוי־אַרבייט אין פּאַלעסטינע. צו די דאָזיגע ערשיינונגען געהערט אין דער ערשטער ריי דאס אנטלויפען פון די דערפער אין די שטעט, פון דער לאַנדווירטשאַפטליכער אַרבייט צו די אַרבייטען אין דער שטאָט, צו דער אַרבייט אין דער אינדוסטרי און ביים שטאָטישען בויען.

אַזעלכע ערשיינונגען האָט מען געקאָנט אָבסערווירען אויך ביים גרויסען בויען אין אַנדערע לענדער און שטעט. אין אַלע געוויינטע און זעלבסטשטענדיגע געזעלשאַפטען קומט פאָר ביים גרויסען בויען פון לאַנד דער דאָזיגער פּראָצעס פון אַריבערוואַנדערען פון דאָרף אין שטאָט אַריין, כל זמן עס קומט פאָר די גרויסע אויסבויאונג פון דער שטאָט און די אינדוסטריאַליזירונג פון לאַנד. אין פּאַלעסטינע איז דאָס אָבער אַן ערשיינונג אין אַ העכער מאָס קרענקליכע און נישט נאָרמאַלע און דאס צוליב אַ ריי טעמים. ביי אַנדערע געזעלשאַפטען ווערט דאָס דאָרף קיינמאל נישט פערלאָזען פון דער דאָרפישער בעפעלקערונג, ווייל דער גרעסטער טייל פון דער דאָרפישער בעפעלקערונג בלייבט, נישט קוקענדיג אויף דער האַנדערונג אין שטאָט אַריין, דאָך געטריי דעם ערשטען באָדען, דעם דאָרפישען, צו וועלכען זי איז צוזאַמענגעבונדען, בעת די יודען פערנעהמען די פערלאָזענע דערפער פרעמדע עלעמענטען. צווייטענס געפינט זיך דאס יודישע פאָלק ערשט אין אָנהויב פון היסטאָרישען פּראָצעס פון רעאַגראַריזאַציע, פון אומקעהרען זיך צום יסוד, צו דער לאַנד־אַרבייט, אָהן וועלכער עס איז נישט מעגליך, זיך פאַרצושטעלען די געזונדמאַכונג פון דער יודישער עקאָנאָמישער סטרוקטור און די לעזונג פון דער יודען־פראַגע בכלל. וועגען וואַנדערונג פון דער יודישער דאָרפישער בעפעלקערונג אין שטאָט אַריין וועט מען קאָנען רעדען ערשט דאַן, ווען די אַגראַר־שיכט פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ארץ־ישראל וועט זיין די ברייטסטע אין דער יודישער געזעלשאַפטליכער פּיראַמידע, דערפאַר טאַקע דאַרף מען דער אַנגעוויזענער ערשיינונג ווידמען די גרעסטע אויפמערקזאַמקייט, דערפאַר דאַרף מען אויפ'ן פּראָצעס פון יודישער צוריקוואַנדערונג פון דאָרף אין שטאָט אַריין לענקען די אויפמערקזאַמקייט, סיי אין פּאַלעסטינע, סיי אין אַלע אַנדערע יודישע ישובים.

אויף דער דערמאָהנטער דראָהענדער ערשיינונג ווירקען פערשידענע סיבות. עס איז נישט ריכטיג, אַז די בעקוועמליכקייטען אין דער שטאָט און די גוטע פערדינסטען ווירקען עס אויפ'ן פערלאָזען די קאָלאָניעס און זוכען זיך אַנדערע פערדינסטען און בעקוועמליכקייטען אין שטאָט. אמת, די דערמאָהנטע סיבות האָבען זייער ווירקונג, בעזונדערס אויף די פרייש — אָנגעקומענע, וועלכע לאָזען זיך לייכט פערשליגען דורך דער אַטמאָספערע פון שטאָט. אַ גרעסערע ראָלע שפּילט דאָ דער גרויסער אונטערשייד צווישען די פערדינסטען, וואס לאָזען זיך דערגרייכען אין שטאָט און דיזעלבע פערדינסטען, וועלכע מען קאָן אויסאַרבייטען אין דאָרף. בעת דער פערדינסט אין דאָרף דערגרייכט העכסטענס 20 פּיאַסטער, דאס הייסט זעקס זל׳ אַ טאָג, דערגרייכען די פערדינסטען אין שטאָט כמעט דאס דאָפּעלטע און נאָך מעהר, און דער דאָזיגער עודף איז פאַר דעם אנגעקומענעם גאַנץ אָפט נויטיג אויף צו שטיצען די עלטערען און די פאַמיליע, וואס איז איבערגעלאָזט געוואָרען אין היימלאַנד. פאַר קיינעם אָבער, וואס קען די פערהעלטנישען, אין א"י, איז נישטא קיין ספק, אַז די וויכטיגסטע סיבה ליגט דאָ אין גאַנצען פערנעהם פון די לעבענס - בעדינגונגען אין פּאַלעסטינע אין די קאָלאָניעס, אַז דער מאַנגעל אין די נויטיגע פערספּעקטיוען טרייבט דעם אַרבייטער פון דער קאָלאָניע אין שטאָט אַריין.

עס זעגען פערהאַן פערשידענע מיטלען צום קאַמף געגען דער דאָזיגער נישט געוואונשענער און טרויעריגער ערשיינונג, עס וועט זיין די אויפגאַבע פון די לייטענדיגע און ענטשיידענדיגע פאַקטאָרען אויסצוקלויבען די סאַמע ווירקזאַמסטע, כדי דעם דאָזיגען פּראָצעס אָפּצושטעלען.

אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע זעגען פערהאַן גרופּען, וועלכע האַלטען, אַז דאס בעסטע מיטעל צום קאַמף געגען אנגעוויזענעם פּראָצעס, האַלט געוועזען דאס אַראָפּזעצען די פערדינסטען אין די שטעט. עס איז אָבער פאַראויסצוזעהען, אַז דאָס וועט בלויז ברענגען אַ טיילווייזע און קליינע אָפּשוואַכונג פון דער ערשיינונג, געגען וועלכער עס דאַרף אונטערגענומען ווערען דער קאַמף.

די אַנגעוויזענע ערשיינונג געהערט איצט צו די גרויסע זאָרגען פון די פיהרענדע קרייזען אין ארץ־ישראל־ישוב, זי בילדעט איצט דעם קערן פון ערנסטע דיסקוסיעס און עס איז אָנצוואַרטען דעם רעזולטאַט, צו וועלכען מען וועט קומען נאָך דעם פּראָצעס און פון די מיטלען די געפאַהר אָפּצושוואַכען דער גרינדליך דורכגעפיהרטער אויספאָרשונג פון צעוועגענדן.

דער קלאפ מיט דער פויסט איבער'ן טיש

דייטשלאנד און די פראנצויזישע ערקלערונג וועגען סאאר־געביט

די דייטשע פּרעסע רעאַגירט מיט דער גרעסטער בערוואַישקייט אויף דער ערקלערונג פון באַרטו וועגען דער מעגליכקייט אין פאַל פון בויט וועגדיגקייט אַריינצופיהרען פראַנצעזיש מיליטער אין געביט פון סאַאר, אויב די היטלעריסטישע אַגענטען זאָלען פּרובען אַרויסרופען און דורכפיהרען אַ פוטש. דער טאָן פון די בערלינער בלעטער איז דאָך נישט אַזוי זיכער און אַנגריפיש, ווי געוועהנליך און ווי מען האָט עס געקאָנט ערוואַרטען: דער זעץ מיט דער פויסט אין טיש אַריין האָט אויך דאס מאָל ווי שטענדיג געווירקט אין בערלין אויסניכטערענדיג.

די אָפיציעלע „דיפּלאָמאַטישע און פּאָליטישע קאָרעספּאָנדענץ" פערגיסט טרעהען צוליב דעם, וואס פראַנקרייך, זעהט איהר, זוכט שטענדיג אויס קאָמפּליקאַציעס אין דער פראַגע פון סאַאַר־געביט.

דייטשלאַנד, שרייבט דאָס בלאַט, שטרעבט דערצו, אַז דער פּלעביסציט זאל פאָרקומען אין אַ קאָרעקטער און רוהיגער אַטמאָספערע, אָהן דראָהונגען און אָהן צווייפעלהאַפטיגקייטען. דייטשלאַנד וואָלט געווען גליקליך, ווען אויך דער צווייטער צד וואָלט זיך געהאַלטען ביי דיזעלבער שטרעבונג, ווייל די צוקונפט פון די פראַנצעזיש־דייטשע בעציהונגען איז אָבהעלאַנגיג פון דעם, ווי אַזוי עס וועט געלעזט ווערען די סאַאַר־פראַגע.

„קרויץ־צייטונג" איז זיך משער, וואס איגענטליך האָט באַרטו געוואָלט דערגרייכען מיט זיין רעדע און מיט זיינע דראָהונגען.

באַרטו האָט גערעדט וועגען דער גאָר גרויסער אחריות פון פראַנקרייך, דאס הייסט, ער האָט געגעבען אַנצוגעהערען, אַז אויף דער צייט פון פּלעביסציט וועט מען מוזען ברענגען אין סאַאַר־געביט פראַנצעזישע פּאָליציי. דער פאַקט, וואס אַ מלוכה, וועלכע איז פּערזאָנליך אינטערעסירט אין אויסגאַנג פון פּלעביסציט, הויבט אויף אין דער צייט, ווען דער פּלעביסציט ווערט צוגעגרייט, די פראַגע וועגען בעוואָפענטער אינטערווענץ, מוז אַרויסרופען בעזאָרגנישען. עס איז שווער פאָרויסצוזאָגען, יאָ סער אויסדרייד פראַנקרייך וועט געפינען פאַר איהרע צוועקען, אין דער צייט, ווען דייטשלאַנד בלייבט רוהיג און דיסציפּלינירט.

„דויטשע אַלגעמיינע צייטונג" רופט אַרויס דעם שאָטען פון רוהר־געביט:

דראָהענדיג מיט מיליטערישער אינטערווענץ, האַלט באַרטו, אַז היטלער איהם שטייט דאס גאַנצע דייטשע פאָלק. אָבער פראַנקרייך האָט זיכער נישט פערגעסען דעם אומערפאָלג פון דער רוהר־אָקופּאַציע און דעם אָנהויב פון דערנעהנטערונג, וואס איז געקומען ערשט ווען די אָקופּאַציע האָט אויפגעהערט. ווען די פראַנצעזישע מלוכה־מענער וואָלטען געוואָלט, דאַן וואָלט מען די דאָזיגע דערנעהנטערונג געקאָנט דערגרייכען אויך איצט. נאָר אויב פראַנקרייך וועט וועלען פערנעהמען דעם רוהר־געביט, דאַן וועט זי בלייבען פעראייזאַמט. פראַנצויזען ווייסען דאס, אַפילו איידער זיי האָבען אויס געהערט די ספּעציעלע ערקלערונגען וועגען דעם מצד ענגלאַנד און בעלגיען....

און ווענדענדיג זיך דירעקט צום פראַנצעזישען פאָלק, שרייבט די צייטונג:

אויב איהר ווילט אויך ווייטער לעבען אין שטענדיגער מורא, דאַן איז שווער מיט איינעם צו רעדען. נאָר אויב איהר ווילט אפּהיטען די גוטע בעציהונגען מיט'ן שכן, וועלכער איז אייך אַנגעוואָרפען דורך דער געאָגראַפיע, דאַן מוזט איהר וועגען דעם ערקלערען אין אַנאַנדערען טאָן, ווייל דער טאָן פון באַרטון איז פאַר אונז נישט פערשטענדליך.

„בערלינער טאַגעבלאַט" מיינט, אַז די דראָהונגען פון באַרטון גרייטען צו דעם באָדען פאַר דער מיליטערישער אינטערווענץ פון פראַנקרייך, וואס וועט זאָגען אייראָפּע וועגען דייטשלאַנד, אויב דייטשלאַנד וועט שווייגענדיג אָננעהמען אַזעלכע מינים דעקלאַראַציעס?

דאס ווילדסטע, וואס אונזער צייט האט געגעבען

א פראנצויזישער זשורנאליסט וועגען זיין איינדרוק פון נאצי־לאנד

ווי זעהט עס ווירקליך אויס אין דייטשלאַנד? אָט דאס איז די פראַגע, וועלכע עס שטעלען זיך טויזענטער מענשען. פון די דייטשע בלעטער קאָן מען זעהר ווייניג, כמעט גאַרנישט געוואויר ווערען, די דאָזיגע בלעטער געפינען זיך אונטער דער קאָמאַנדע פון געהרינגען און געבעלסען און זייער ספּעציאַליטעט איז ליגען אָהן אַ שיעור, די קאָרעספּאָנדענטען פון די אויסלענדישע בלעטער אַרבייטען אין די ערגסטע בעדינגונגען, מען שפּיאָנירט זיי אויף שריט און אויף טריט, זייער אַרבייט ווערט וואס ווייטער אַלץ פערשווערט, און עס גלוסט זיי זיך נישט צו נעהמען צו דער גרויסער אַנשטרענגונג פון זשורנאַליסטישער אויספאָרשונג און ענטפּלעקונג. דערפאַר זענען בעזונדערס אינטערעסאַנט בעריכטען פון צייטונגס־אַרבייטער, וועלכע קוקען נישט אויף די גרויסע געפאַהרען און שוועריגקייטען פון דער בעריכטערשטאַטונג אין היטלעריסטישען דייטשלאַנד און ברענגען אמת'ע ידיעות וועגען דער ווירקליכער לאַגע און שטימונגען אין לאַנד פון די נאַציס. איינער פון די דאָזיגע קאָרעספּאָנדענטען איז זיכער דער מיטאַרבייטער פון דער פראַנצעזישער „רעפּובליק" זשאַק קייזער. ער האָט דורכגעמאַכט אין אויטאָ צפון און צפון־מערב פון דייטשלאַנד און האָט אין זיין צייטונג געבראַכט אַ ריי באמת אינטערעסאַנטע שילדערונגען פון זיינע ערפאַהרונגען און אונטערזוכונגען אין לאַנד פון היטלער.

איך האָב פעסטגעשטעלט, שרייבט ער, אַז עס זענען פאַראַן צוויי דייטשלאַנדס, וועלכע זענען אין גאַנצען פערשידען, איינס פון אַנדערען און דער־געגענצען איינס דאָס אַנדערע: דאָס קאָלעקטיווע דייטשלאַנד פון די מאַסען און דאָס דייטשלאַנד פון די יחידים. פון די אינדיווידואומס, קיינמאָל אין לעבען האָב איך נישט געזעהען אַזעלכע מאַסען־בעוועגונגען אין שטאָט און אין דאָרף. אין וועסטפאַלען און אין האַנאָווער האָב איך געזעהען אוניפאָרמירטע פּאַראַדען. יעדער טראָגט אַן אוניפאָרם. די ברוינע העמדלעך זענען אומעטום. דאָ מאַרשירען גרופּע׳, דאָרט קומען אָן ראָווערען, דאָ מאָטאָציקלען, אַ הויך דעם זענען דאַכט זיך מאָביליזירט געוואָרען אַלע לאַסט־אויטאָס פאַרן טראַנספּאָרט פון די מאַסען. איך האָב נישט געקאָנט דורכמאַכען קיין איינציגען קילאָמעטער און נישט זעהען דאָרט קיין מאַרשירענדיגע קאָלאָנעס. וואָס האָבען זיי געטון? וואוהין זענען זיי געפאָהרען? ביים אַריינפאָהרען אין אין קליינע טשיגער שטאָט בין איך געבליבען שטיין אויף אַ גאַנצע שעה און געמוזט דורכלאָזען אָהן אַ סוף אַ צוג פון סאָלדאַטען און ציוויליסטען, וועלכע זענען אַלע געגאַנגען אין איין ריכטונג. דעם בעזונדערן צייכען פון מיין אויטאָ האָט מען באַלד בעמערקט און הער וואָגען מיינער איז אַרומגערינגעלט געוואָרען פון קינדער. יונגלעך און יונגעלייט אין אוניפאָרם. די ווערטער, מיט וועלכע מען האָט צו מיר גערעדט, זענען געווען זעהר ווייט פון האַרציגקייט, אַרום מיר האָט מען געהאַלטען אין איין דעקלאַמירען וועגען דעם, אַז דייטשלאַנד איז אַ גרויסע נאַציע אַז דייטשלאַנד איז מעכטיג, אַז דער סאַאַר־געביט געהערט צו דייטשלאַנד, דערביי האָבען קליינע בחורימלעך געהאַלטען אין איין שפּילען זיך מיט זייער געוועהר. די קליינע מיידלעך זענען געווען בעזונדערס אַגרעסיוו.

אַ פּאָר טאָג נאָכדעם, ווי איך האָב געקענט אָבסערווירען דאָס פאָלק, וואָס געפינט זיך אין גרויסער אויפרעגונג, האָב איך געזעהען דאָס בעררוהיגטע דייטשלאַנד, פון אַ געוועהנליכען טאָג אינמיטען דער וואָך. אויפן וועג האָב איך גענעהען אַרבייטען געוועזענע אַרבייטסלאָזע ביים פערריכטען אַ שאָסעי, וואָס האָט אויסגעוויזען שוין צו זיין פערריכט. די אויפאַרמען זענען געבליבען אינדערהיים אין דער שאַנק, ביז צו נעכסטען זונטאָג. אַלץ איז געווען שטיל און רוהיג. איינציגע האָבען פערטרויליך מיט מיר געשפּראָכען, און מיך געוואָלט איבערצייגען אַז עס איז די העכסטע צייט אַז פראַנצויזען און דייטשען זאָלען זיך אָפּזאָגען פון דער געגענזייטיגער שנאה, אָבער די ווערטער האָבען נישט געקאָנט פערווישען פון מיין זכרון די בילדער פון די אויפגערעגטע מענשען מיט אַ טאָג־צוויי פריהער.

אַ לאַנד, וואָס קאָן זיך אין אַ געוועהנליכען זונטאָג געפינען אַ דאַנק דער העצע פון זיינע פיהרער אין מצב פון אַזאַ אויפרעגונג, ווי איך האָב עס געזעהען איז אַ סכנה פאַר דער רוה אין אייראָפּע. דאָס איז אַ פאַקט, און פונקציאָנאַזאָ איז אַ פאַקט אַז די נאַצי־רעגירונג טוט אַלצדינג, כדי אויפצורודערען די מאַסען, כדי צו שאַפען פאַר זיי די אילוזיע פון עפּעס אַ מעכטיגער בעוועגונג מיט גרויסע צילען.

פאַר מיר איז גענוג דאָס, וואָס איך האָב געזעהען אין אינטערעס פון שלום בין איך פאַר באַרמאַלע בעציהונגען מיטן היטלעריסטישע דייטש־לאַנד, שטעל איך מיך אָבער אויפן שטאַנדפּונקט פון אונזער אינערליכער פּאָליטיק, דאַן מוז איך הויך ערקלערען: ניין! דער היטלעריסטישער רעזשים איז דאָס ווילדסטע, וואָס אונזער צייט האָט אַרויסגעגעבען.

„דער יוד איז אויף אלע צייטען עלימינירט פון דייטשען לעבען"

בערלין, (יט"א). אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אַרטיקלען־סעריע אין „אַנגריף" א.ט. „אַ נאַצי פאָהרט איבער פּאַלעסטינע" האָט די „יודישע רונדשוי" אין אַ לייט־אַרטיקעל געמאַכט געוויסע בעמערקונגען, צו וועלכע דער „אַנגריף" נעהמט ווידער שטעלונג אין אַ ספּעציעלען אַרטיקעל. אין וועלכען עס ווערט צ"ז. אַנד. געזאָגט:

„די יודען־פראַגע איז אַ פּאָליטישע פראַגע פון ערשטען ראַנג, און קען דורך אונז געלעזט ווערען בלויז פּאָליטיש, אָבער נישט בירגערליך־מאָראַליש, פון שטאַנדפּונקט פון דעם יחיד, וואָס האָט געמאַכט ערפאַהרונגען מיט יחידים־יודען. מיר ווייסען נאַטירליך, אַז פיל בערלינער יודען האָבען גאַרנישט געוואָלט האָבען צו טון מיט איזידאָר ווייס, אָבער דאָס יודענטום איז אין דייטשלאַנד נישט אַסימילירבאַר. עס קענען זיך זיין אייראָפּעאישע פעלקער, וואָס גיבען זיך אַן עצה מיט די יודען און נעהמען זיי אויף פולשטענדיג אין זייער פעלקישען איבגהאַלט. אין דייטשלאַנד איז די פראַגע ענטשידען: יוּדע אָדער שלעכט, אידעאַליסטיש אָדער מאַטעריאַליסטיש, סאָציאַל אָדער אַסאָציאַל. דער יוד איז אויף אַלע צייטען עלימינירט געוואָרען פון דעם דייטשען גורל־וועג".

דער „אַנגריף" פיהרט אויס, אַז אין בעצוג צו ארץ־ישראל וועט זיין ענטשיידענד צי די יודען וועלען ווירקליך בעווייזען צו פערבינדען מיט דער ערד זייער קולטור. זייער גייסטיג לעבען, די עפענטליכע מיינונג און שליסליך אויך די פּאָליטישע אויטאָנאָמיע — זייער לאַנד, „אויב דאָס וועט נישט געלינגען וועט דערמיט זיין בעוויזען, אַז דאָס יודענטום האָט אין גהעטאָ און אין דער אַסימילאַציע פערלוירען זיין פּאָליטישען אינסטינקט און אַז עס איז אַ דעסטרוקטיווע און צושטערענדע קראַפט".

יודען ווערען נישט צוגעלאזט צו ריציטאציעם

בערלין, (יט"א). דער „וועסטדייטשער בעאָבאַכטער" טיילט מיט, אַז די מוניציפּאַל־אָרגאַנען אין קעלן האָבען פעראָרדענט נישט צוצולאָזען קיין יודען צו די ריציטאַציעס אין שטאָטישען לאַמבאַרד. אַן אויסנאַהם ווערט געמאַכט בלויז פאַר יודישע פּראָנט־קעמפער.

דאָס זעלבע בלאַט טיילט מיט, אַז זייט דעם 1טען מאי ה.י. האָבען אין גאַנץ דייטשלאַנד בעקומען דאָס רעכט צו פּראַקטיצירען 2009 נישט־אַרישע אַדוואָקאַטען, דאָס בלאַט בעקלאָגט זיך אַז אין בעצוג צו נישט־אַרישע אַדוואָקאַטען ווערט דער אַריער־פּאַראַגראַף אַנגעווענדעט צו מילד.

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז
5 אָקטאָבער 1934

א שווערער פראָבלעם

פאַר דעם יודישען ישוב אין א״י

פון ד״ר חיים זשיטלאָווסקי

די יודישע אַרבייטערשאַפט אין ארץ־ישראל קעמפט שוין פון לאַנג אָן פאַר דעם לאָזונג פון „כבוש העבודה“, פון „איינגעהמען די אַרבייט“, דאָס איז אַ שטרעבען און אַ פאָדערונג אַז די יודישע אונטערנעהמער זאָלען אויף אַלע פעלדער פון דער עקאָנאָמישער טעטיגקייט בעשעפטיגען נאָר יודישע אַרבייטער. אָט די פאָדערונג איז אויפגעקומען נאָך אין דער ערשטער צייט, ווען אין ארץ־ישראל האָבען זיך גענומען אויסבילדען יודישע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציעס, און שוין דעמאָלט איז אין די סאָציאַליסטישע אַרבייטער־קרייזען דעבאַטירט געוואָרען די פראַגע וועגען דער בערעכטיגונג פון אַזאַ לאָזונג און אַזאַ פאָדערונג.

אין דער אמתן געהערט דער „כבוש העבודה“ לויט זיין פּרינציפּיעלער ווערט, צו די גאָר שווערע פּראָבלעמען פון דעם יודישען ישוב אין ארץ־ישראל. נאַטירליך, איז דאָס גאָר נישט קיין „פּראָבלעם“ פאַר דער בורזשואַזיע, וואָס קומט קיין ארץ־ישראל נישט צוליב וועלכע עס איז נאַציאָנאַלע צילען, נאָר כדי איינצואָרדנען זיך עקאָנאָמיש און בעשאַפען פאַר זיך אַ בכבודע פּרנסה. זי זעהט דערין נאָר דעם פיינדליכען „קלאַסען־קאַמף“ פון דער אַרבייטערשאַפט.

דאָס איז אויך נישט קיין פּראָבלעם פאַר יענער ציוניסטיש־געשטימטער בורזשואַזיע, פאַר וועלכער די יודישע עקאָנאָמיק דאַרף נאָר דינען ווי אַ באַזיס, פאַר אַ „גייסטיגען צענטער“. פאַר די „גייסטיגע“ אויגען פון אַ סך אַזעלכע בורזשואַזנע ציוניסטע איז מסתמא געשטאַנען דאָס בילד פון דעם יודישען, חשוב־באַלעבאַטישען לעבען, וואָס האָט געהערשט אומעטום אין די אַלטע וואוין־לענדער, איידער עס האָבען זיך אָנגעהויבען די שאַרפע אַנטיסעמיטישע פערפאָלגונגען. אַ יודישער לאַנדווירט, אַ „פּאָסעסאָר“ אָדער אייגענטימער פון אַ לאַנד־גוט, — דאָרטען, וואו אַזאַ זאַך איז געווען מעגליך, — האָט קיינמאָל נישט געאַרבייט מיט יודישע אַרבייטער, נאָר מיט „גוים“, אַ פאַבריקאַנט האָט זעלטען־ווען אָנגעשטעלט יודישע אַרבייטער, אפילו אַ בעל־מלאכה האָט זיך זעהר אָפט בענוצט מיט נישט־יודישע פּועלים. און פונדעסטוועגען איז דאָס יודישע גייסטיגע לעבען גראָד געטראָגען געוואָרען פון אָט די חשוב־באַלעבאַטישע קלאַסען און פון די יודישע קולטור־שאַפער, וואָס האָבען זיך געשפּייזט פון זיי. פאַרוואָס זאָל דאָס אין ארץ־ישראל זיין אַנדערש?

פאַר אַלע ריין־בורזשואַזע שטרעמונגען אין דעם ישוב און ביי זייערע סימפּאַטיקער אין חוץ־לארץ מוז די פאָדערונג פון דעם כבוש העבודה זיין אַ געוואַלטיגער שטער. פון אַ ריין נאַציאָנאַלען שטאַנדפּונקט, אין דעם ליכט פון דעם בורזשואַזען וועלט־באַנעם, דאַרף די וויכטיגסטע זאַך זיין דער עקאָנאָמישער אויפבוי פון דעם לאַנד, אַ דאַנק דעם יודישען קאַפּיטאַל און דעם יודישען אונטערנעהמער־גייסט, וואָס בעשאַפט נייע הכנסה־קוואַלען און דירעקטע איינקונפטען פאַר אַלע פּאַלעסטינער איינוואוינער. דאָס וואָלט פערזיכערט דעם עקאָנאָמישען איבערוואָג פון דער יודישער בעפעלקערונג אין דעם לאַנד, אין לאַנדווירטשאַפט, אינדוסטריע און האַנדעל און ממילא, סוף־כל־סוף אויך דעם פּאָליטישען איבערוואָג. די וואָלוועלע אַראַבישע אַרבייט, אויף וועלכער דאָס וואָלט געזיין אויפגעבויט, וואָלט אי פריי געמאַכט גרויסע סומען פון דעם יודישען קאַפּיטאַל, פאַר נייע אונטערנעהמונגען, אי גרינגער אויסגעקעמפט אויף דעם וועלט־מאַרק אַ פּאָזיציע פאַר זיינע פּראָדוקטען אַ דאַנק דעם וואָלוועלען פּרייז זייערען.

און פון אַ פּערזענליך בורזשואַזען שטאַנדפּונקט איז דער „כבוש העבודה“ אַוודאי אַ שעדליכער ענין. דער קאַפּיטאַליסטישער אונטערנעהמער שטרעבט אויך אין ארץ־ישראל ווי אומעטום, צו אַ וואָס אַ ביליגערער אַרבייטס־קראַפט און צו זיין דער „שורר בביתו“, דער אומגעשטערטער איבער־האַר איבער זיינע אַרבייטער און אָנגעשטעלטע. די יודישע אַרבייט איז אי שווער צו בעהערשען, אי זי טרעט אַרויס מיט גרעסערע לוין־פאָדערונגען. די אַראַבישע אַרבייט איז אי וואָלוועלער, — אין די פריהערדיגע צייטען איז זי געווען בזיל הזול, — אי זי איז אַ סך אונטערטעניגער. נישט אָפּזאָגענדיג זיך לגמרי פון דער יודישער אַרבייט — דער עיקר וואו זי איז אין לעצטען סך הכל פּראָדוקטיווער, איידער די אַראַבישע, — באַנוצט זיך דער דאָרטיגער אונטערנעהמער אין אַ בייטש אויף דעם יודען, אין דער מעגליכקייט אינגאַנצען אויסצוקומען אָהן איהם. דער „כבוש העבודה“ וויל אַרויסרייסען יענע בייטש פון דעם אונטערנעהמערס הענט.

דער „כבוש העבודה“ מיינט נישט קיין אַנדער זאַך, ווי אַז יעדער יודישער אונטערנעהמער זאָל בדרך כלל מעגען אָנשטעלען נאָר־יודישע אַרבייטער. ס'איז אַ קלאָהרער דורכבריך פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט, וואָס דאַרף הערשען ביי דעם גאַנצען אַרבייטער־קלאַס פון דער וועלט, און, לכל הפחות ביי דעם אַרבייטער־קלאַס פון אַ לאַנד, ס'איז אַ קלאָרע דיסקרימינאַציע בנוגע די אַרבייטער פון אַן אַנדער פאָלק. אין די אַלטע, קאַפּיטאַליסטישע צייטען האָט מען בכלל נישט געהערט רעדען וועגען וועלכע עס איז נאַציאָנאַלע אונטערשידען אין די גרענעצען פון איין אַרבייטער־קלאַס, איצטער מעג מען שוין צולאָזען זיי אין די פרטים פון שפּראַך, קולטור און — נישט זעלטען אויך — פּאָליטישער אָרגאַניזאַציע. אָבער אין עקאָנאָמישע ענינים? אין דעם קאַמף פאַר חיונה? קעמפען מיר דען נישט אין די וואוין־לענדער אַנטקעגען דער דיסקרימינאַציע בנוגע יודישער אַרבייט? ווי אַזוי קען מען די זעלביגע דיסקרימינאַציע בערעכטיגען אין ארץ־ישראל בנוגע דער אַראַבישער?

און פונדעסטוועגען זאָל מען זיך נישט איילען צו פערמשפּטען דעם „כבוש העבודה“, פון אַן אינטערנאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישען שטאַנדפּונקט. נאַציאָנאַלע סכסוכים און קאָנפליקטען אויך אויף דעם עקאָנאָמישען פעלד זענען נישט קיין נייעס אין דער געשיכטע פון דער אַרבייטער־בעוועגונג און אין זיי, ווי, אגב, אויך אין נאָך אַנדערע פּראָגרעסיווע לאָזונגען פון דער אַרבייטער־פּאָליטיק, קען דער פּרינציפּ פון אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט נישט דורכגעפיהרט ווערען הונדערט־פּראָצענטיג, ווייל זיין ליניע ווערט דורכגעשניטען דורך דער ליניע פון אַן אַנדער וויכטיגען פּרינציפּ.

איך האָב דאָ אין זינען דעם חוב וואָס ליגט אויף דעם אַרבייטער־קלאַס פון יעדען לאַנד, אויסצובויען, איינצופעסטיגען און אַנטוויקלען זיינע אייגענע פּאָזיציעס אין דעם קאַמף אַנטקעגען דער בורזשואַזיע פאַר אַ חשובען מענשליכען לעבען. גראָד אָט די וויכטיגסטע פון אַלע אייגענע פּאָזיציעס פיהרט אָפט צו העפטיגע נאַציאָנאַלע סכסוכים און אפילו בלוטיגע צונויפשטויסען, זיי קומען פאַר דער עיקר, אין צוויי אָרטען לענדער; די אימיגראַציע־לענדער און די קאָלאָניאַל־לענדער.

אין די אימיגראַציע־לענדער שטעהט די אָרטיגע אַרבייטערשאַפט אויף אַ העכערען קולטורעלען ניוואָ, זי האָט נאָך לאַנגע קאַמפען אויסגעבויט איהרע אָרגאַניזאַציעס, די צופאַהרענע אַרבייטער שטעהען אויף אַ נידעריגערען קולטור־ניוואָ, האָבען קלענערע הצטרכות און זענען נישט אַזוי אָרגאַניזאַציאָנס־פעהיג ווי די היימישע. די בורזשואַזיע ענטפּלעקט דעמאָלט אין איהר בוזעם דעם אינטערנאַציאָנאַלען פּרינציפּ און בעהמט זיך אָן פאַר די אימיגראַנטען, וואָס לאָזען זיך גרינגער בעהערשען. די אַרבייטערשאַפט ענטפערט מיט פאָדערונגען איינצוגרעניצען דעם אימיגראַנטען־שטראָם.

אין די קאָלאָניאַל־לענדער איז די מעשה פּונקט פערקעהרט. דעם העכערען קולטורעלען ניוואָ, די גרעסערע הצטרכות און די העכערע אָרגאַניזאַציע־פעהיגקייט ברענגען מיט זיך די איינגעפאָהרענע אַרבייטער פון די ציוויליזירטע לענדער, די אָרטיגע אַרבייטערשאַפט, אַ האַלב־ווילדע, אַן אונטערטעניגע, איז מיט איהר קאָנקורענץ תמיד ביכולת אונטערצוגראָבען אַלע דעראָבערטע פּאָזיציעס פון דעם ציוויליזירטען אַרבייטער. דעמאָלט אַנטפּלעקט די דאָרטיגע, אויך ציוויליזירטע, בורזשואַזיע דעם פילאַנטראָפּישען שטריך אין איהר נאַטור: דעם שטרעבען צו געבען חיונה דעם אָרימסטען און דעם אונטערדריקטסטען... און צו שלאָגען מיט אָט דער בייטש דעם העכער שטעהענדיגען ציוויליזירטען אַרבייטער. די איינגעפאָהרענע אַרבייטערשאַפט ענטפערט דערויף מיט שוץ־בעוועגונגען, וואָס זענען אומעטום ענליך צו דעם לאָזונג פון „כבוש העבודה“.

ארץ ישראל איז אַ קאָלאָניאַל־לאַנד, עס איז דעריבער לכתחילה געווען צו דערוואַרטען, אַז די איינגעפאָהרענע יודישע אַרבייטער וועלען שוין אין די אינטערעסען פון דער וויכטיגסטער אויפגאַבע פון דער אַרבייטער־פּאָליטיק, — דעם אויסבוי פון אייגענע פּאָזיציעס אין דעם קאַמף פאַר אַ חשובען מענשליכען לעבען, — געצוואונגען ווערען, אַרויסצוקומען מיט אָט דעם לאָזונג. אין ארץ־ישראל האָט ער געמוזט אַרויסטרעטען אי אין אַ שאַרפערער פאָרם, איידער ערגעץ־וואו אין אַן אַנדער קאָלאָניאַל־לאַנד, אי מיט אַ וואַגיגערער שלאַג־קראַפט און דאָס דערפאַר, ווייל די יודישע קאָלאָניזאַציע אין ארץ ישראל האָט דאָך נישט צו איהר ציל די עקספּלואַטאַציע פון דעם לאַנד אין די אינטערעסען פון די אונטערנעהמער. איהרע צילען זענען אין דער ערשטער ליניע יודיש־נאַציאָנאַלע: בעשאַפען אַן אומאָפּהענגיג יודיש לעבען. קודם כל — אומאָפּהענגיג פון דער נישט־יודישער אַרבייט. אַזאַ ציל קאָן בשום אופן נישט גע'פּסל'ט ווערען פון קיין סאָציאַליסטיש־אינטערנאַציאָנאַלען שטאַנדפּונקט. ער קאָן נאָר בעגריסט ווערען פון יעדען מענשליכען שטאַנדפּונקט. די יודישע בורזשואַזיע וואָלט איצט נישט געשטאַנען אויף אַזאַ הויך, ווען נישט די רייכע מיטלען, וואָס דאָס גאַנצע פאָלק האָט אויסגעגעבען פאַר דער פערווירקליכונג פון דעם הויפּט־ציל: דער נאַציאָנאַלער אומאָפּהענגיגקייט — די בורזשואַזיע וואָלט איצטער אויך נישט געשטאַנען אויף אַזאַ הויך, ווען די אַרבייטער וואָלטען נישט געבראַכט אַזויפיל קרבנות פאַר דעמזעלבען ציל. נישט דאָס פאָלק און נישט די אַרבייטער האָבען נישט געקאָנט האָבען אין זינען, צו בעשאַפען מעגליכקייטען פאַר עקספּלואַטירען די אַרבייט פון אַ פרעמדען פאָלק.

צוליב דעם ציל פון נאַציאָנאַלער זעלבסטשטענדיגקייט און אומאָפּהענגיגקייט מוז אַ ריין יודישע אונטערנעהמונג זיין געבויט דורכאויס אויף דער יודישער אַרבייט. איך רעד שוין דאָ נישט פון יענע געפאַהרען פאַר דעם ישוב, ווען זיין יסוד, די אַרבייט, זאָל זיך האַלטען אויף אַראַבישע הענט. געוויס וועט אויך די אַראַבישע אַרבייטערשאַפט דאַרפען אויסבילדען אַן אייגענע אָרגאַניזירטע אַרבייטער־בעוועגונג אין דעם קאַמף מיט דער אַראַבישער בורזשואַזיע, געוויס וועלען די יודישע אַרבייטער דאַרפען העלפען דערין. אָבער דאָס האָט גאָר נישט צו טון מיט דעם „כיבוש העבודה“, „די יודישע אונטערנעהמונגען פאַר די יודישע אַרבייטער“ — אָט דער לאָזונג מוז דורכגעפיהרט ווערען מיט דער גאַנצער קראַפט, אויף וויפיל דאָס איז נאָר מעגליך אין דער ווירקליכקייט.

חזקיהו

ביבלישע פאָעמע
ישעיה ל״ח—ל״ט

יודיש: פסח קאַפּלאַן

און ס'איז געשעהן אין יענע טעג,
איז חזקיה שטערבלעך קראַנק געוואָרען,
און ס'איז ישעיה, אמוצ'ס זוהן,
צו איהם געקומען און געזאָגט:
לאָז אַ צוואה דיין געזינד,
ווייל דו מוזט שטאַרבען, וועסט נישט לעבען,
האָט חזקיה אָפּגעקעהרט צום וואַנט
דיין פּנים און געזאָגט אַ תפלה:
„איך בעט דיך, גאָט, דערמאָהן זיך נאָר,
ווי איך האָב דיר געטריי געדינט
און אַלץ געטון, וואָס דיר געפעלט!“
און חזקיה האָט זיך הויך צעוויינט.
האָט גאָט ישעיה'ן אָנגעזאָגט:
גיי זאָג צו חזקיה אין מיין נאָמען:
דער גאָט פון דוד'ן דיין זיידען
זאָגט אָן: איך האָב געהערט דיין תפלה,
געזעהן דיין טרעהר און כ'גיב דיר צו
אויף דיינע טעג נאָך פופצעהן יאָהר.
און כ'ראַטעווע דיך און דער שטאָט
פון דער האַנד פון קעניג אשור'ס
און אָט האָסטו פון גאָט אַ צייכען,
אַז וואָס געזאָגט, וועט ער אַלץ טון:
אָט איז דער שאָטען פון דער זוהן
אויף אחז'ס טרעפּ אַראָפּגענידערט, —
איך ברענג איהם אויף צעהן טרעפּ צוריק.
און ווי געזאָגט, אַזוי געשעהן:
עס האָט די זוהן זיך אומגעקעהרט
אויף צעהן טרעפּ, וואָס געניד'ערט שוין!

אָט אַ געשריפטס
פון חזקיה,
יהודה'ס קעניג,
ווען פון זיין קראַנק
געזונד געוואָרען:
„איך האָב געמיינט,
כ'וועל יונגערהייט
אין קבר גיין,
פערלוירען שוין
מיין בעסטע יאָהרען, —
איך האָב געמיינט,
כ'וועל מעהר נישט זעהן
דאָס לאַנד פון לעבען,
כ'קוק מעהר נישט אָן
קיין מענשענס קינד
אויף אָט דער וועלט;
אַוועק מיין דור,
פערקייקעלט זיך,
ווי אַ געצעלט
פון פאַסטוכער,
און ווי אַ פאָדים
פון וועבערס קנויל,
אַזוי מיין לעבען
אָפּגעשניטען,
פון פריה ביז נאַכט
אַ סוף מיט מיר;
איך האָב געוואַרט,
העסט ווי אַ לייב,
ביז אינדערפריה,
צובראָכען מיר
די ביינער אַלע,
כ'האָב ווי אַ שוואַלב
געפּישטשעט שוין
און ווי אַ טויב
איך זיך געברומט,
די בליקען בלויז
צו הויך געהויבען:
אוי, העלף מיר גאָט,
עס איז מיר באַנג;
וואָס רעד איך נאָך?
אַז ער בעפוילט
און טוט עס באַלד!
איך וואַרף זיך בלויז
מיין לעבען־רעשט
אין ווייטאָג שווער! — — —
ערשט, גאָט, מען קען
דערמיט נאָך לעבען,
און אין דאָס אַלץ
לעבט אויף מיין גייסט,
דו מאַכסט מיך שטאַרק,
צוריק געזונד;
נישט ביטערניש,
נאָר פריידליכקייט,
האָסטו געוואָלט
מיר איינטיילען,
ווייל האָסט געוואָרפען
הינטער זיך
אַלע מיינע זינד;
ווייל נישט דער קבר
קען דיר דאַנקען
קען לויבען דיך,
און נישט דער טויט;
ווער ס'גייט אין גרוב,
דער האָפט שוין נישט
אויף דיין געטרייִשאַפט,
נאָר דער, וואָס לעבט,
ווי איך אַצינד,
דער קען דיר דאַנקען;
דערציילט דער פאָטער
זיינע קינדער
פון דיין געטרייִשאַפט;
אויך מיר האָט גאָט
אַ הילף געבראַכט,
איך וועל דערום
מיין לעבען לאַנג
אין טעמפּעל גאָטס
איהם זינגען לויב!“ —
און ס'האָט ישעיה אָנגעזאָגט,
מ'זאָל אַ פייגען־פּלאַסטער נעהמען
און אויף דער בראַנד־וואונד אָנשמירען,
וועט חזקיה געזונד ווערען,
האָט חזקיה געזאָגט: ס'אַ צייכען,
אַז איך גיי ווידער אין גאָטס הויז!

און ס'האָט מראָדך, קעניג בבל'ס,
געשיקט שלוחים צו חזקיה'ן
געשענקט און בריף זיי מיטגעגעבען,
צו זיין געזונד ווערען פון קראַנק.
האָט חזקיה זיך דערפרייהט מיט זיי,
געוויזען זיי זיין שאַץ־קאַמער,
זיין זילבער, גאָלד, געווירץ און אייל,
געוועהר, געצייג און אַלע אוצרות,
ס'איז נישט געבליבען קיין שום זאַך,
וואָס חזקיה האָט זיי נישט געוויזען
אין גאַנץ זיין הויז און זיין ממשלה.
קומט אָן דער נביא ישעיהו
צום קעניג חזקיהו און פרעגט:
וואָס האָבען דיר די לייט געזאָגט?
פונוואַנען קומען זיי צו דיר?
זאָגט חזקיה: פון אַ ווייטער לאַנד,
פון בבל, קומען זיי צו מיר.
וואָס האָבען זיי ביי דיר געזעהן?
און ס'ענטפערט חזקיהו ישעיהו'ן:
זיי האָבען אַלץ ביי מיר געזעהן,
נישטאָ קיין זאַך אין מיינע אוצרות,
וואָס איך האָב נישט די לייט געוויזען.
זאָגט ישעיהו חזקיהו'ן:
טאָ, הער דאָס וואָרט פון גאָט צבאות:
עס וועלען קומען טעג, ווען אַלץ,
וואָס אויפגעזאַמעלט אין דיין הויז,
וואָס דיינע עלטערען געקליבען
און אָפּגעהיט ביז הייטיגען טאָג,
אַלץ וועט אַרויסגעטראָגען ווערען
קיין בבל, קיין זאַך וועט נישט בלייבען?
אַזוי זאָגט גאָט! און דיינע זיהן,
דיין נאָכקום, וועלען זיי פערנעהמען
און זיי בעשטימען פאַר סריסים
אין פּאַלאַץ פון'ם קעניג בבלס!
זאָגט חזקיהו צו ישעיהו'ן:
ס'איז גוט גאָטס וואָרט, וואָס האָסט געזאָגט?
ס'איז גוט, וואָס כאָטש אין מיינע טעג
וועט זיין גערעכטיגקייט און שלום!

אינקוויזיציע אין מעקסיקאַ

אײנדריקען פון אַ בעזוך

פון ד״ר א. קאַראַלניק

ס׳איז געװען אַ װאונדערבאַרע, לבנה־קלאָרע, אַראָמאַטישע מעקסיקאַנער נאַכט, בין איך אַרומגעגאַנגען איבער די גאַסען פון מעקסיקאָ. בישט הייט פון דער קאַטעדראַלע טרעפען מיר אַן אַ יודען, אײנעם פון די קוריאָזסטע טיפּען, װאָס איך האָב בעגעגענט אין דער שטאָט פון קוריאָזען. אַ פּױלישער יוד, איבער זעכציג, װאָס האָט אַמאָל געלײענט די „מקוה ישראל״ פון מנשה בן ישראל, און דין װאונדערליכע מעשה װעגען דעם מאַראַן אַנטאָניאָ דע מאָנטעזינאָ, װאָס האָט אין 17־טען יאָהרהונדערט בעזוכט די בײדע שפּאַנישע קאָלאָניעס, מעקסיקאָ, פּערו א.אז.װ. און האָט ענטדעקט, אַז דאָרט װאױנען די עשרת השבטים, געגלײבט און פערגלױבט זיך אין דעם, און גײט אַז די גאַנצע צײט אױף אױסצוגעפינען און בעװײזען, די אַלטע אַצטעקען און די מאַיאַס און בכלל אַלע אינדיאַנער אַז די גאַנצע װעלט זענען יודען. „װאָס האָט איהר הײנט עפּעס בײ׳ס ענטדעקט, הער פּראָפעסאָר?״ פרעג איך בײ איהם, ער האָט זעהר ליב, אַז מען רופט איהם פּראָפעסאָר, און איך טו איהם דין טובה, און ער דערצעהלט מיר, אַז ער האָט ערשט הײנט אױסגעפינען, אַז שלמה המלך איז געװען אַ געפאַנגענער צװאַנציג יאָהר אין אַ הײל פון אַ באַרג בײ טשאַלולאַ, און ער איז דערנאָך אַװעקגעפלױגען אין אַנ׳אַעראָפּלאַן צוריק אין ירושלים, און אַז די אַלטע מעקסיקאַנער האָבען גערעדט העברעאיש אַ סימן דער נאָמען „מעכיקאַ״ (מעקסיקאַ) װען קאַרטעז, זאָגט ער, איז געקומען קײן מעקסיקאָ, האָט ער געפרעגט בײם אינדיאַנער, װאָס ער האָט דערזעהען אױפן ברעג, װי אַזױ דאָס לאַנד הײסט, האָט איהם דער אינדיאַנער געענטפערט אױף העברעאיש „מחיכה״. דאָס הײסט מעק עס אָפּ, אין אַבער קאַרטעז נישט געװען קײן גרױסער למדן, און האָט געמײנט אַז דאָס איז דער נאָמען פון אַ שטאָט, און אַזױ איז פון אַ פּשוטער עם־הארצות אױסגעװאַקסען דער היסטאָרישער נאָמען מעקסיקאָ, און װײסט איהר, זאָגט ער, פאַרװאָס קאָלאָמבוס הײסט קאָלאָמבוס? װײל װען ער איז צוגעקומען צו די ברעגען פון מעקסיקאָ איז געװען אױף דער שיף אַ גרױסער טומעל האָבען די אינדיאַנער דאָס דערהערט און האָבען אױף זײער לשון, דאָס הײסט אױף העברעאיש געזאָגט: „כל העם בס״, ד. ה., דאָס גאַנצע פאָלק שרײט, און דערפון איז געװאָרען קאָלאָמבוס, — „פּראָפעסאָר, װי קומט קאָלאָמבוס קײן מעקסיקאָ״? — „פאַרװאָס נישט, און איך בעװײז עס אין מײן װיסענשאַפט, אַז ער איז דאָרט געװען״. און אַזױ װי ער האָט אין זײנע „װיסענשאַפטען״, ער האָט „דרײצעהן װיסענשאַפטען״, בעװיזען שױן אַזעלכע װאונדערליכע זאַכען װעגען די אַצטעקע, װאָס זײ האָבען געקענט און װאָס זײ האָבען געװאוסט, און אַז זײ האָבען געהאַט עראָפּלאַנען און שיפען און אַלצדינג אױף דער װעלט, האָט איך אױך דאָ בײדע װיסענשאַפט פון קאָלאָמבוסען אָנגענומען אָהן װיטערדיגע קשיות.

שפּאַנען מיר אַלע דרײ איבער די אַלטע גאַסען פון מעקסיקאָ, און מיר קומען צו אַ גאַס, מיט דעם מערקװירדיגען נאָמען די קאַקאַװאַטל גאַס, אַנטקעגען דער קירך פון סאַן פּאַבלאָ, דאָרט שטעהט אַנ׳אַלט הױז, ס׳איז אַמאָל געװען די גאַס פון די פּאַלאַצען, מאַרקיזען, גראַפען, בישאָפען, און אַלע די גראַנדען פון בײ שפּאַניען האָבען דאָרט געװאױנט. אַ מערקװירדיג הױז, אַ האַלבע חורבה, דער דאַך כמעט צעפאַלען, שװאַרץ די װענט, אױף די קאַרניזען אַלערלײ הערבען און סימבאָלען, אַראַבישער שפּאַנישער סטיל מיט אַ טאָן פון מעקסיקאַנישער איבערטרײבונג. אָפיציעל הײסט דער פּאַלאַץ „פּאַלאַסיאָ דע אַלפּעניקאַ״, דאָס הײסט, דאָס הױז פון צוקער־ברױט אָדער פון דעם מפּונק. אַבער איך פּאָלק האָט דער פּאַלאַץ אַנ׳אַנדער נאָמען, און װען אַלטע מעקסיקאַנער גײען פאַרבײ בײנאַכט צלמען זײ זיך פון שרעק, װײל דאָס איז די „קאַסאַ דעל כודיאָ״. דאָס הױז פון דעם יודען, און אַ גראַנדיעזע לעגענדע שפּילט זיך אַרום די װענט.

ס׳איז געװען אין די ערשטע יאָהרען פון דעם 17־טען יאָהרהונדערט איז געקומען פון אַ שטאָט אין אַלט מעקסיקאָ אַ מענש מיט דעם נאָמען בעראַ בימאָ דע לאַ רעפּאַסאַ, ס׳איז געװען אַ פּסעװדאָנים װײל זעהר באַלד װי נאָר ער איז אָנגעקומען קײן מעקסיקאָ האָט ער זיך אָנגעהױבען צו רופען בײ דעם אמתן נאָמען, דאָן טאָמאַס טרעװיניאָ אי סאָבראָמאָנטע, ער איז געװאָרען אַ גרױסער סוחר, אַנ׳עושר, און אױסגעבױט פאַר זיך אַז דעם װאונדערליכען פּאַלאַץ, אײנעם פון די שענסטע אין מעקסיקאָ. אָבער די האַנט פון דער אינקװיזיציע איז געװען לאַנג, זי האָט געבלעטערט אין די אַרכיװען אין קאַסטיליע און האָט געפונען, אַז דאָן טאָמאַס איז אַ יוד, אַז זײן מוטער, דאָניאַ לעאָנאָר דע װיליאַנאָמאָס איז פערורטײלט געװאָרען צום טױט אױף דעם שײטערהױפען, און אַז מען האָט פערברענט אַ האָלץ־סטאַטועטע פון איהר אין פײער. דאָן טאָמאַס װערט אַרעסטירט ער לײקענט, אַז ער איז אַ יוד, „האָט חרטה״, װי עס הײסט אַזױ פײן אין סטיל פון דער אינקװיזיציע און װערט בעפרײט אָבער דער „יודישער סם״ אַזױ שרײבען די אַלטע כראָניקעס, „איז געװען אַזױ שטאַרק אין איהם, אַז ער האָט איהם פערגיפטעט יעדען טאָג אַלץ מעהר און מעהר. ער האָט אַראָפּגעװאָרפען פון זיך יעדע בושה און האָט אָנגעהױבען צו פיהרען זיך װי אַנ׳ אמת׳ער יוד, און זײן שװיגער האָט איהם צוגעהאָלפען, ער האָט אָנגעטון אַ קאַפּעל בײם עסען. געגעסען האָניג פאַר אַ פאַרשפּײז, געװאַשען זיך די הענט פאַר דעם עסען, כדי ער זאָל נישט זײן טריף״, די אינקװיזיציע האָט זיך, פערשטײט זיך דערפון דערװאוסט, האָט איהם נאָכאַמאָל פערהאַפטעט, אַרײנגעװאָרפען אין טורמע, און דאָס מאָל האָט ער נישט געלײקענט, מען האָט איהם געמאַרטערט מיט אַלערלײ פײניגונגען, מיט דער „גאַראַטע״ װאו מען האָט אױסגעבראָכען יעדען פינגער, מיט דעם „פּאָטראָ״ װאו מען האָט אַרײנגעגאָסען טראָפּענװײז זעקס קריגלעך װאַסער אין האַלז אַרײן, גע ברענט און געשמאָכען, בין דער הײליגער טריבונאַל האָט זיך נישט געקאָנט העלפען און פּראָקלאַמירט־טײלט צום פײער־טױט. און דעם 26־טען יוני, 1657, האָט מען איהם געפיהרט אָנגעטאָן אין דעם געלען מאַנטעל, דעם סאַן־בעניטאָ, מיט אַ פּראָבקע אין מױל, כדי ער זאָל נישט קענען רעדען, צו דער אַלאַמעדאַ, װאו דער שײטערהױפען איז געשטאַנען. אין איװעל נאָכן צװײטען האָט זיך אָפּגעזאָגט איהם צו פיהרען. דאָס קריסטליכע געװיסען אין זײ האָט עס נישט צוגעלאָזט, מען האָט איהם געמוזט אַרױפזעצען אױף אַ פערד, װאָס האָט געהאַט הפנים אַפּיקורס׳שע בײגונגען, און דער פערד האָט איהם געפיהרט צום פּאַלאַץ, הינטער איהם איז נאָכגעגאַנגען אַ האַלב־נאַקעטער אינדיאַנער מיט אַ בײַ־לאַװעץ און האָט איהם געהאַלטען אין אײן שלאָגען, שרײענדיג דערבײ: „אין דעם נאָמען פון דעם פאָטער, און דעם זוהן און דעם הײליגען גײסט״, און װען דאָן טאָמאַס איז אַרױף אױפן שײטערהױפען האָט ער אַ געשרײ געטון: „גיט מעהר האָלץ ס׳איז דאָך פאַר מײן געלט!״.

איך האָב מײנע פרײנט דערצעהלט אַז די אוממעטיגע און פאַטעטישע לעגענדע װעגען דאָן טאָמאַס און װעגען די אַנדערע יודישע מאַרטירער אין מעקסיקאָ װי דאָן קאַרװאַכאַל, װעגען די פּערזענליכע גאַמעסעס און ראַמירעסעס און ראָדריגעסעס, װאָס האָבען בעצאָהלט מיט זײער לעבען פאַר זײער געטרײשאַפט, און װעגען זײערע אײניקלעך, װאָס האָבען פערגעסען.

זײ װעלען זיך נאָך דערמאָנען, יודען פערגעסען נישט.

- - -

עס איז די

װענעציע פון מעקסיקאָ

געװען אַמאָל אַ טעמפּעל פון דער געטין סאָטשימילקאָ, די מאַדאָנאַ פון אַלט־מעקסיקאָ, די געטין פון בלומען און פון פרוכט. און אַ טײך דאָרט געװען, האָבען די אינדיאַנער פאַרצײטענס נאָך אײדער די שפּאַניער זענען געקומען, געפּלאַצ־טען אינזלען אױף דעם טײך, אַרײנגעשלאָגען פּלע קער אין דעם טײך־גרונט, בעדעקט זײ מיט געפלאָכטענע צװײגען, בעשאָטען זײ מיט ערד און אױף דער ערד געפלאַנצט בױמער און געבױט הײזער, שװימענדיגע אינזלען און אַ קינסטליכען קאַנאַל.

דאָרט הולייעט מעקסיקאָ, ריכטיגער, דאָרט ראָמאַנטיזירט זי. שיפלעך אױף דעם קאַנאַל, ברײטע שיפלעך, מיט באַלדאַכינען פערהאַנגען, אױף די שיפלעך טישען, בענקלעך, גאַנצע פאַמיליעס פאָהרען דאָרט און פּראַװען זײערע שמחות. אינדיאַנער פאָהרען פאַרבײ אױף קלײנע קאַנוס און באָטען אַן ביער, פּולקע, טעקילאַ, די נאַציאָנאַלע געטראַנקען פון מעקסיקאָ; קיכען, שװימען, בלומען־שיפלעך פאָלגען אױך נאָך; מוזיקאַנטען שפּילען אַלטע מעקסיקאַנישע ראָמאַנסען — און איך פאָהר, צערדיקגעלעהנט אױף אַ באַנק, און זאָפּ אײן אין זיך דעם גרינעם שײן אױף דעם װאַסער, די מילדע זון פון דער נאָכמיטאָג־שעה, דעם ריח פון די בלומען און די זיסע, טרױעריג־זײכע מעלאָדיע פון שפּאַנישע לידער, װאָס דער בלינדער אינדיאַנער זינגער זינגט מיר פאַר — צװאַנציג סענט אַ ליד.

דער אַלטער אינדיאַנער מיט דעם גרױען בערדעל, װאָס פיהרט דאָס שיפעל, שטעהט װי אַ פערבישופטע סטאַטוע, קומ־קום װאָס ער הױבט די האַנט, קום װאָס דאָס שיפעל גליטשט זיך אַי־בער דעם װאַסער, און פון אַלע זײטען צימבלען אַלט קאַסטיליאַ: „אַמאַר״ — ליבע.

איך דערמאָן זיך אַן װענעציע, לאַגונען, פּאַלאַצען און „טױט אין װענעציע״, דער מײסטער־ערצעהלונג פון טאָמאַס מאַן, צװײ בילדער, װאָס זענען פערבונדען: װענעציע און טױט״, װײל צו שעהן און צו־זיס װערט דאָס לעבען אױף די לאַגונעס, און עס װילט זיך אומקעהרען צו דער װירקליכקײט, װענעציע אין איטאַליע אָדער װענעציע אין מעקסיקאָ.

אָבער פּלוצלונג װעקט מיך אױף פון מײן פער׳חלומטקײט, אַ בעקאַנטער, צו — בעקאַנטער קלאַנג: „חאַצקעלע, חאַצקעלע, ספּיל מיר אַ קאַ־חאַצקעלע״ איך קוק זיך אַרום — אױף אַ צװײטען שיפעל פאָהרט אַרום אַ גרופּע יודען, בחורים און מײדלעך, און אַ ליטװאַק זינגט דאָס טרױעריגע ליד פון דער חיים

„אױ, אױ, זינגט דער ליטװאַק, און „אַי אַי״, ענטפערט דאָס מעקסיקאַניש ליד פון דעם צװײטען שיפעל.

און דער „אױ, אױ״, איז גובר בײ מיר, ער רײסט מיך אַרױס פון דער פער׳חלומטקײט, װי זאָגט ביטשע: „מען קאָן נישט אַנטלױפען פון יודען״, אַפילו נישט צו דער געטין סאָטשימילקאָ.

- - -

װען יודען טרינקען!...

אַ שמחת־תורה־שפּאַציר מיט׳ן פאַן װאָיטשעך

פון י. אבערזשאַנעק

איך האָב אַ בעקאַנטען גױ, דעם פאַן װאָיטשעך, גאָר אַ װױלער גױ, קײן היטלעראױיצער איז ער נישט, נאָר סתם אַנ׳אַנטיסעמיט. ער איז אַנ׳אױסגעשפּראָכענער געגנער פון דער ראַסען־טעאָריע; ער האַנדעלט מיט יודען און ליבט זיך מיט יודענעס. ער האָט ליב יודישע פיש און אַ יודישען גמילות־חסד, ער רעדט „יודיש״, און איז אַ סימפּאַטיקער פון ציוניזם; אַלע יודען, זאָגט ער, דאַרפען זיך אַריבערפּעקלען „דאָ פּאַלעסטינע״...

אַ װױלער גױ, דער פאַן װאָיטשעך, פאַר מיר גיט ער אַװעק די באַבע מיט׳ן זײדע. אַלע זשידקעס, זאָגט ער, װעט מען אַרױסיאָגען פון פּױלען — אַ חוץ מיך. מיך װעט ער לאָזען זײן אין פּױלען, װײל... װײל איך בין אַ פּאַזשאָנדני זשידעק — אַזאַ „האַרציגער״ גױ איז דער פאַן װאָיטשעך!

אײן חסרון האָט דער פאַן װאָיטשעך, װאָס ער האָט שטאַרק ליב אַ כּוסה. ער האָט ליב צו מאַכען אַ „לחיים״ אין אַ פּראָסטען מיטװאָך. נישט װי, נישט װען, קומט ער אַהײם מיט פערלאָפענע אײגעלעך און מיט אַ רױטער נאָז, װי אַ בוראַק און זינגט „שלאַגערס״, און טאַמער האָט ער „אין קעפּעל״, לאָזט ער „װ׳רוכו״ די ידים, און זײן גאַנצען כעס לאָזט ער אױס: צום װײב, צו די קינדער, צום געפעס און װאָס ס׳קומט איהם אונטער דער האַנד.

אָבער אַ חוץ דעם מאַנגעל, איז ער אַ װאױלער גױ, מיך האָט ער ליב ס׳לעבען, װען ער טרעפט מיך אָן, רעדט ער מיט מיר, און רעדען רעדט ער מיט מיר װעגען אײן זאַך: װעגען יודען.

יודען, זאָגט ער, זענען אַ װאױל פאָלק, נאָר דאָס אײנע, װאָס זײ זענען פּחדנים, „זאַשע זשידקי״, זאָגט ער, האָבען מאָנדרע קעפּעלעך, נאָר קײן קלאַפּ־געבען קענען זײ נישט. און דאָס ערגסטע, װאָס ער זעהט בײ יודען איז... „זשע ניע מאָגאָן פּיטש״...

האָט מיך די מעשה שױן אָנגעהױבען פערדריסען און איהם בעענטפערט:

— האָסט אַ טעות, פּאַניע װאָיטשעך. דו מײנסט די אַמאָליגע מאַשקעס, װאָס האָבען געקױשט די זײם פון פּריץ׳ס מאַנטעל, װאָס האָבען געקױשט די ריט, װאָס האָט די געשמיסען; די הײנטיגע זשידקעס, פּשיאַטשעלו, זענען גאָר אַנדערע זשידקעס. די הײנטיגע זשידקעס קענען די אײגענע קונצען װאָס דו. זײ זענען נישט קײן פּחדנים, זײ זענען פּונקט אַזעלכע פלאַקענשיסערס װי דו, זײ קענען געבען אַ קלאַפּ, פּונקט אַזױ װי דו, און אַפילו טרינקען קענען זײ אױך װי דו.

האָט זיך מיך פאַן װאָיטשעך פונאַנדערגעלאַכט:

— „טאָ ביע פּראַװדאַ״...

„זשידקי פּיאָן?״...

האָב איך טאַקע אָפּגעװאַרט אַ פּאַסיגען מאָמענט, כדי איהם צו װײזען, אַז יודען קענען אױך טרינקען, און דעם שמחת־תורה, האָב איך אױפגעזוכט דעם פאַן װאָיטשעך, און מיט איהם געמאַכט אַ שפּאַציר איבער די יודישע גאַסען, װײזען איהם יודישע שכורים.

צוערשט בין איך מיט איהם געגאַנגען אױף דער פּעטריקאָװער גאַס. געה אײן גאַס, אַ צװײטע גאַס, מ׳זעהט נישט און מ׳הערט נישט. יודען געהען פון דאַװענען ניכטערע, װאַקלען זיך נישט און פּעדטשעפּען קײנעם נישט. האָב איך דאָך געזעהען, אַז פון די װילקער יודען װעל איך שױן קײן גרױס נחת נישט האָבען, האָב איך מיך מיט איהם אַראָפּגעלאָזט אױף דער אַלטשטאָט.

קומענדיג אױף דער נאָװאָמיעסקאַ, קומען אונז אַנטקעגען צװײ יודען מיט אַטלאַסענע קאַפּאָטעס, אײנער טראָגט אַ פעסעלע ביר, און דער צװײטער טראָגט נאָך די מאַשין.

געזעהען דאָס „פעסעלע״, איז מיר ליכטיג געװאָרען אין די אױגען.

באַלד דערנאָך האָב איך װידער געזעהען אַ צװײט פעסעלע, אַ דריט פעסעלע.

האָט דער גױ אױפגעשטעלט אַ פּאָר אױגען.

— „צאָ טאָ יעסט?״

— „צאָ טאָ ז׳װאַמי?״

האָב איך איהם ערקלערט, אַז הײנט איז אַ יום־טוב, װען יודען טרינקען.

האָט זיך דער עשו פונאַנדערגעלאַכט:

— „זשידזשי פּיאָן?״ „הערבאַטע ז׳מלעקעם״, טשאַרנאָן קאַװע, אַלבאַ סיגאַלקאַ״!...

אױב אַזױ, אױב דו זאָגסט נאָך איצט אַזױ, בײטע דאָך שױן טאַקע אַנ׳אַנטיסעמיט. דו זעהסט װי דו. און אַפילו טרינקען קענען זײ אױך װי דו.

אַז יודען טראָגען פעסעלעך און דו זאָגסט, אַז זײ טרינקען הערבאַטע ז׳מלעקעם?

— „באַ... באַ... אַ גרושע װי מאַטשע פּיאַניך?״

— האָט דער פאַן װאָיטשעך מיר געשטעלט אַ ריכטיגע קשיא, װי באַלד מ׳טרינקט ביר, דאַרף מען דאָך זעהען שיכור׳ע!

מיר געהען אַדורך די גאַנצע נאַװאָמיעסקאַ. האָב איך געגרױמען דעם פאַן װאָיטשעך אונטער׳ן אָרעם און געפיהרט װײזען אונזערע שכורים. כ׳זוך אין אַלע װינקעלעך, זוך אַ שיכור׳ן מיט ליכט — נישטאָ קײן ברעקעלע שיכור.

איך געה װײטער, אױפ׳ן אַלטען מאַרק. קוק מיך אַרום אין אַלע װינקעלעך. כ׳געה אַרײן אין די זײטען גאַסען. אױף דער בזשעזשינער, אױף דער פראַנציסקאַנער, געה צוריק, אױף לאָנעװיצקע, מליבאָרסקע, פּאַדזשעטשנע, דרעװנאָװסקע.

— נישטאָ קײן שיכור אױף אַ רפואה!

— באַ גדזשע מאַטשע װאַשי פּיאַניך? — האָט זיך דער גױ מיט מיר געהאַלטען אין אײן רײצען. „פּאַן פּשעשיש מוביל״, אַז הײנט איז אַ „שװיעטע קיעדי זשידזשי פּיאָן״.

איז מיר נעבעך געװאָרען ביטער אױף דער נשמה, װאָס טוט מען? װאו געפינט מען אַ יודישען שיכור? שמחת־תורה זאָל מען נישט זעהען אײן שיכור׳ן יוד? ס׳איז דאָך מיר אַ װיסטע חרפּה פאַר דעם פאַן װאָיטשעך, װאָס דער עשו װעט זאָגען, װעט ער דאָך זײן גערעכט!...

אָבער איך האָב מיך נאָך אַלץ נישט אונטערגעגעבען, און איהם בעשלעפּט װײטער קײן באַלוט, איך בין געגאַנגען און געבעטען בײ גאָט, ער זאָל מיר צושיקען כאָטש אײן שטיקעל שיכור, אַ האַלבען שיכור, אַ פירטעל שיכור — כאָטש עפּעס!

ענדליך נאָך אַ האַלבען טאָג זוכען, האָבען מיר דאָך געפּאַקט אַ יוד מיט רױטע בעקעלעך, איז געגאַנגען מיט׳ן טלית־זאַק אונטער׳ן אָרעם און האָט געזונגען — שישו ושמחו בשמחת תורה...

— אָ, פּאַטשע פּאַן, פּאַניע װאָיטשעכ, פּיאַני זשיד! אָן שפּיטאַ?...״

האָט זיך מײן גױ װיהער פונאַנדערגעלאַכט: „צאָ, טאָ זגאַטשי פּיאַני?״ און דערבײ האָט ער מיר געגעבען צו פערשטעהן, אַז אַ „פּראַװדזשיװע פּיאַני״ דאַרף — אָהער ליגען אין רינשטאָק, אָהער זיך קושען מיט אַ לאַמטערן...

— האָב איך דעם גױ געהערט װי׳דעם קאַטער. האָב אַרומגעכאַפּט דעם שיכור׳ן יוד און זיך מיט איהם צעקושט פון פרײד, װאָס ער האָט מיר כאָטש געװיזען אַ שטיקעלע שיכור. איך דאַנקבאַרקײט, בין איך צוגעגאַנגען צו דעם שיכור׳ן יוד און איהם געפרעגט:

— זײט מוחל! פעטער, אפשר זאָל איך אײך אָפּפיהרען אַהײם? װאו װאױנט איהר?

— עך, װאָס רעדט איהר נאַרישקײטען! — האָט דער יוד געענטפערט. איהר מײנט טאַקע, אַז איך בין שיכור? דאָס מאַך איך נאָר אַזױ דעם אַ־שטעל.... ס׳איז דאָך שמחת־תורה — זאָל מען מײנען!....

אַז דער גױ האָט געהערט, װי דער „שיכור״ רעדט מיט אַלע ניכטערע צוזאַמען, װי ער שטעהט אױף זײנע אײגענע פיס, האָט ער זיך פונאַנדערגעלאַכט, ער האָט זיך געהאַלטען פאַר די זײטען פון געלעכטער:

— כע... כע... כי.,, זשידזשי פּיאָן!,,,

פון באַלוט זענען מיר אַװעק אין דער פּאַר גאַטאַװיע פּרעגען װיפיל יודען ס׳האָבען זיך געשטאָכען.

— קײן אײנער נישט. עפּעס אײן יוד האָט דעם צװײטען בײ הקפות געגעבען אַ שטאָך־װערטעל, קײן אַנדערע שטעכערײען זענען נישט פאָרגעקומען — האָט מען אין דער פּאַגאָטאָװיע געענטפערט.

פון דער פּאַגאָטאָװיע זענען מיר אַװעק אין דער פּאָליצײ פרעגען, װיפיל גאַסען־אַװאַנטורעס ס׳האָבען געמאַכט די יודישע שכורים.

— קײן שום אַװאַנטורע, עפּעס אײן אַװאַנטורע איז געװען אין אַ חסידים־שטיבעל בײם טײלען עליות, דער גבאי האָט אײנעם געגעבען חמישי, און ער האָט געשריגען, אַז ס׳קומט איהם מפטיר... דאָס איז די אײנציגע „אַװאַנטורע״, װאָס איז פערצײכענט געװאָרען אין דעם טאָג „קיעדי זשידזשי פּיאָן״.....

הקיצור, זײט דעם שמחת־תורה, קען איך מיך פאַר דעם פאַן װאָיטשעך נישט װײזען אין די אױגען. װאָרום, װאָס ער װעט איצט זאָגען װעגען יודען, װעט ער זײן גערעכט — אזא שאַנדע! אזא בושה!

„חידושי הרי"ם" אויסגעשטאַנען רדיפות

פון דער צאַרישער רעגירונג

פון מנשה אונגער

די צאַרישע רעגירונג האָט געהאַלטען אויפ'ן אויג דעם „חידושי הרי"ם", און ווען די וואַרשאַווער קהלה, האָט געהאַט בעשלאָסען אויפצונעהמען דעם „חידושי הרים" פאַר אַ מורא הוראָה אין וואַרשאַ, — האָט די צאַרישע רעגירונג דערויף נישט מסכים געווען.

דאָס איז געווען אין יאָהר 1843, די וואַרשאַווער קהלה האָט זיך געווענדעט צו זייער צאַרישער רעגירונג מיט אַ בּיטע, זי זאָל בעשטעטיגען ר' איטשע מאיר אַלטער אַלס וואַרשאַווער מורא־הוראָה, אין דער בּיטע האָט די קהלה אָנגעוויזען אַז די שטאָט קוטנא האָט שוין איהם געוואָלט אויפנעהמען פאַר אַ רב, און עס איז אַ שאַר אַוועקצולאָזען פון וואַרשע אַזאַ טייערען יונגערמאַן וואָס שם'ט מיט זיין גאונישקייט אין גאַנץ פוילען, —

די וואַרשאַווער קהלה האָט שוין אַפילו גע־האַט בעשטימט אַ פענסיע דעם חדושי־הרי"ם — 450 רובּעל אַ חודש. אָבער פון דער רעגירונג איז אָנגעקומען זעהר אַ קורצער ענטפער, וועלכער האָט געלויטעט:

„מיר זענען מסכים מיט דער קאַנדידאַטור פון ראַבּין איטשע מאיר אַלטער, נאָר מיר וואָלטען געוואָלט האָבען מעהר אויסקונפט פון זיין פער־זאָן, בּפרט, וואו ער האָט זיך געפינען בּשעת דער פאָוסטאַניע אין יאָהר 1831, וואָס פאַראַ ראָליע ער האָט דעמאָלט געשפּילט און ווי איז געווען זיין שטעלונג".

פערשטעהט זיך, אַז די קהלה האָט נישט גע־וואָלט אַרויסגעבען וואו דער „חידושי הרים" איז גע־ווען און וואָס ער האָט געלייסטעט פאַר דעם פּוילי־שען אויפשטאַנד און דערפאַר איז דער „חידושי הרים" נישט געוואָרען וואַרשאַווער מורה־הוראָה.

די דאָקומענטען וועגען דעם אויבען דערמאָנ־טען פאַקט געפינען זיך אין די אַרכיוען פון דער וואַרשאַווער גמינע און זיי זענען אָפּגעדרוקט גע־וואָרען טיילווייז אין פּוילישען „קוואַרטאַלניק" (רעדאַ־גירט דורך ראַפאַל קעמפנער און דוד קאַנדעל, אונטער ליטונג פון פּראָפ. שמעון אשכנזי, וואַר־שע, 1912.

פערשטייט זיך, אַז נישט אַלע דאָקומענטען אין די וואַרשאַווער אַרכיוען זענען שוין געוואָרען אויסגענוצט און אַדורכגעזעהען, און וואָלט מען זיך בעמיהט גוט אַדורכצוקוקען די אַלע אַרכיוען, וואָלט מען נאָך געפינען אוצרות פון מאַטעריאַלען, וואָס וואָלטען געוואָרפען אַ ליכט אויף דער געשיכ־טע פון פּוילישען אויפשטאַנד אין יאָהר 1831 און וואָס פאַר אַ קאָלאָסאַלע ראָלע די חסידישע יודען, צוזאַמען מיט זייער אַנפיהרער דעם „חידושי הרים" האָבען דערביי געשפּילט.

אָבער אויך זיין שווער ר' משה חלפן האָט זעהר שלעכט אָפּגעשניטען צוליב דעם אויפשטאַנד.

פון דעם געלד, וואָס ער האָט געבאָרגט די פּוילישע רעוואָלוציאָנערען, האָט ער נישט צוריק־בעקומען, פערשטעהט זיך, קיין גראָשען, די פער־שידענע בעלי־ חובות האָבען אָנגעהויבען צו מאָהנען בּיי ר' משה חלפן זייער געלד.

דער אַמאָליגער גרויסער וואַרשאַווער גביר איז כסדר געגאַנגען מטה־מטה, וואָס אַמאָל אַלץ געפאַלען נידעריגער און נידעריגער, דער סוף איז גע־ווען, אַז מען האָט ר' משה חלפן איינגעזעצט אין תפיסה, אויף דער לעש, דאָרט, וואו עס שטעהט היינט די קירכע נעבען דער קאַרמעליצקא.

קיינעם האָט מען נישט צוגעלאָזט צו ר' משה חלפן, אין תפיסה, אָבער דאָך איז מיט פּראָטעקציע דעם „חידושי הרים" געלונגען אַריינצוקריגען זיך אין דער תפיסה, און צו האָבען מיט זיין שווער אַ שמועס.

ר' משה חלפן איז געווען זעהר צובּראָכען און נידערגעשלאָגען. ער האָט זיך נאָר געפרעגט, וואָס דער קאָצקער רבי, ר' מענדעלע, זאָגט דערצו.

הגם אַליין איז ר' משה חלפן נישט געווען קיין גרויסער אָנהענגער פון קאָצקער דרך, ווייל ער איז געווען אַ לובּליבער חסיד און האָט געהאַלטען פון דער מאָגילניצער שיטה, דאָך האָט ער די לעצ־טע יאָהרען צוליב זיין איידים ר' איטשע־מאיר, אָנגעהויבען צו האַלטען פון דעם קאָצקער רבּי'ן אויך.

— איטשע־מאיר! — האָט ר' משה חלפן גע־זאָגט צו זיין איידים בעתן שמועס אין תפיסה — וואָלט מיין רבי פון לובלין געלעבּט, וואָלט מיר שוין גאָרנישט געפעהלט, מיין רבי איז געווען אַ גרוי־סער רבי און ער האָט אַלץ געזעהען, וואָס עס טוט זיך אין הימעל.

— מיין רבי איז אָבער זעהר קליין — האָט ר' איטשע מאיר געענטפערט — דערפאַר אָבער מוז מען די אַלע זיבען הימלען אַראָפּבּרענגען צו איהם...

הערנאָך האָט ר' איטשע מאיר איהם דערצעהלט אַז ער איז טאַקע דעם שבת געווען בּיים רבין אין קאָצק, „זיך פּדיונען" וועגען איהם, האָט איהם דער קאָצקער רבי אָנגעקוקט בּיין און איהם געענטפערט:

— איטשע מאיר, דו געפעלסט מיר שוין נישט! אויך דו הויבּסט מיר שוין אָן צו פערדרעהען אַ קאָפּ מיט קליינע ענינים, מיט געלד־זאַכען....

— שוטה! — האָט דער קאָצקער צו איהם ווייטער געזאָגט — וואָס ווילסטו? פון ווען־אָן ביזטו געוואָרען אַ יוהענע? ווער זיצט דען נישט אַמאָל אין תפיסה?... מען ווייסט נאָך גאָרנישט, וואָס פאַר אַ בחור ער וועט פון זיינע קינדער האָבען!"...

דער „חידושי הרים" האָט פערלאָזט דאָס תפיסה־צימערל, וואו זיין שווער ר' משה איז געזע־סען, און האָט זיך באַלד געזעהען מיט די וואַרשע־ווער יודישע גבירים, מען זאָל עפּעס טון פאַר ר' משה חלפן... מען האָט אויך אַרויסגערופען דעם וואָרקער רבין, און ער האָט אויסגעפועלט אַז די רייכע טעמערל זאָל געבען אויסליי־געלד.

אַ דאַנק די בעמיהונגען פון דעם „חידושי הרים" איז דער שווער זייבער בעפרייט געוואָרען פון תפיסה, אָבער ר' משה חלפן איז שוין פון דאַנען אָן געבּליבען זיין גאַנץ לעבען אַן אָרימאַן.

דער „חידושי הרים" האָט געלעבּט אין גרויס דחקות פון דעם געוועלבּעל, וואָס ער האָט געהאַט אויף דער וואָלאָווע, און דערנאָך פון דעם ספרים געשעפטעל אויף דער קראַכמאַלנע גאַס.

דאָס דחקות איז געווען אַזוי גרויס, אַז מען האָט נישט געקאָכט קיין מיטאָג, אָבער דער „חידושי הרם" האָט אָנגעזאָגט זיין ווייבּ, זי זאָל וועגען דעם קיינעם נישט דערצעהלען, און עס האַלטען בּסוד.

דער הונגער אין שטוב איז געוואָרען וואָס אַמאָל גרעסער, אָבער די חסידים פון קאָצק האָבען גאָרנישט געוואוסט דערפון. בּיז איינמאָל האָט אַ תלמיד פון „חידושי הרים" דערצעהלט די קאָצקער חסידים אין שטיבּעל, אַז בּיי ר' איטשע מאיר'ן אין שטוב פאַסט מען שוין אַ פּאָר טעג.

זענען די חסידים זיך צונויפגעקומען און האָבען בעשלאָסען צו מאַכען יעדען טאָג אַ סעודה בּיים „חידושי הרים" אין שטוב. זיי האָבען אָנגעג־גרייט אַ סעודה מיט פיש און פלייש און האָבען דאָס אַריינגעטראָגען צום „חידושי הרים" אין שטוב מיט'ן תירוץ אַז אַ חסיד האָט יאָהרצייט, מאַכט ער דערפאַר אַ סעודה.

דאָס ערשטע מאָל האָט דער „חידושי הרים" מיט זיי מיטגעגעסען, אָבער ווען ער האָט דערזעהן אַז יעדען טאָג מאַכט מען סעודהלעך אַז פלוצלונג האָבען אַלע חסידים אָנגעהויבען צו האָבען יאָהרצייט איינס נאָכ'ן אַנדערען — האָט ער שוין מעהר נישט געוואָלט קומען צו דער סעודה, און האָט געהאַט אַ שטיקעל „הקפדה" אויף זיין תלמיד, וועלכער האָט דערצעהלט, וועגען דעם גרויסען הונגער, וואָס הערשט בּיי איהם.

חסידים דערצעהלען אויך, אַז אַמאָל, אין אסתר תענית ווען אין שטוב איז שוין ממש נישט גע־ווען קיין פּרוטה עפּעס איינצוקויפען, איז דעם חדושי הרים'ס ווייבּ געזעסען אין שטוב שטאַרק פערזאָרגט, זי האָט נישט געהאַט וואָס אָנצוגריי־טען פאַרן מאַן צום איבּערבּייסען נאָכ'ן תענית און גאָרנישט צו מאַכען אויף פורים,

פלוצלונג איז אַריינגעקומען אַ יונג מיט אַ שלח־מנות טעלער אין דער האַנד און געזאָגט, אַז ער איז געשיקט געוואָרען פון דער רייכער טעמערל בּערקעס ווייבּ.

ווען די רביצין האָט אויפגעהויבען דעם צו־דעק פון דעם שלח־מנות טעלער האָט זי דערזעהן, אַז צווישען די גוטע זאַכען, וואָס מען האָט איהר גע־שיקט געפינען זיך אויך אַ פּאָר גילדען, זי האָט אַפילו געוואוסט אַז איהר מאַן וויל בּיי קיינעם נישט נעהמען קיין געלד, אָבער דער נסיון איז געווען צו גרויס, זי האָט איהם נישט געקאָנט בּיישטעהן, זי האָט אַראָפּגענומען בּלויז איין גילדען און פאַר דעם גילדען איינגעקויפט אויף פורים.

ווען דער „חידושי הרים" איז אַהיימגעקומען פון שטיבּעל נאָך דער מגילה, האָט ער פלוצלינג דערזעהען, אַז אויפן טיש איז אָנגעגרייט „כיד המלך" אַז ס'איז דאָ מכל טוב, ער האָט געוואוסט אַז זיין ווייב האָט נישט געהאַט קיין פּרוטה און דאָ מיט אַמאָל — אַזוי פיל גוטע זאַכען!

דער „חידושי הרים" האָט דעריבּער נישט געוואָלט געהן צום טיש, בּיז זיין ווייבּ וועט איהם נישט זאָגען, וואו זי האָט גענומען אויף צו מאַ־כען אַזאַ סעודה.

דאָס ווייבּ האָט קיין אַנדער בּרירה נישט געהאַט און איהם דערצעהלט אַז טעמעריל האָט איהר געשיקט שלח־מנות און געלד דערצו, האָט זי אַ־ראָפּגענומען איין גילדען, נו, האָט זיך דער „חידושי הרים" נישט געוואָלט זעצען צו דער פורים סעודה בּיז ער וועט נישט אָפּשיקען דעם גילדען צוריק.

אָבער אַזוי ווי ער האָט קיין פּרוטה אין שטוב נישט געהאַט, האָט ער גענומען אַן אַלט ספר, וואָס איז געווען אַ יקר המציאות און פאַר וועלכען ער האָט אַמאָל אין די יונגע יאָהרען, בעצאָהלט אַ היבּשע סומע, און איז מיט אָט דעם ספר אַוועקגע־לאָפען צו זיינעם אַ בעקאַנטען קאָצקער חסיד, וואָס איז געווען אַ פערמעגליכער מענש און איהם פאַר־געלעגט צו קויפען דאָס ספר.

ווען דער קאָצקער חסיד האָט דערזעהן, אַז פורים פאַר דער סעודה קומט צו איהם אַליין דער „חידושי הרים" און וויל איהם פערקויפען אַזאַ חשוב ספר, האָט ער פערשטאַנען, אַז דאָס איז נישט אַזוי פשוט, און ער האָט געפּרוּעט דעם „חידושי הרים" וויפיל ער ווילט פאַר דעם ספר.

דעם „חידושי הרים" האָט איהם געענטפערט אַז דאָס ספר איז איהם זעהר חשוב, אַז גאַנצע יאָהרען האָט ער געזוכט בּיי די מוכרי ספרים, בּיז ער האָט דאָס ספר בעקומען, נאָר איצט האָט זיך גע־מאַכט אַזאַ צופאַל, אַז ער מוז דאָס ספר פערקויפען און ער וויל נישט מעהר דערפאַר ווי איין גילדען.

דער קאָצקער חסיד האָט איהם באַלד געגעבען דעם גילדען און דער „חידושי הרים" האָט גלייך אָפּגעשיקט דעם גילדען טעמערלען, ערשט דערנאָך האָט ער זיך מיט אַ רוהיג געוויסען גע־זעצט צו דער פורים־סעודה...

צווישען האַמער און קאָוואַדלע

אַ קאַפּיטעל פון ראָמאַן „אויף פעלדער" פון יודישער קאָלאָניזאַציע אין ראַטענפערבאַנד

פון פרץ הירשביין

די לעצטע צייט בּלייבט בּערע קאָוואַלסקי גאַנץ אָפּט שטעהן אינמיטען פעלד, קוקט פונווייטענס אַריבּער צום דאָרף, און עס איז איהם גלייך ווי מ'טען פּנים צו זיך וואָלט ער געבּליבען שטעהן, בּעטראַכט וואָס פון איהם איז געוואָרען פאַר דער צייט, זינט ער איז געקומען קיין קרים, צו דער ערד. בּע־עס חשבון הנפש:

בּערע קאָוואַלסקי, אָט דער גלייכער און שטאַר־קער יונגער שמיד, וועלכער קאָן אַזוי נישט סובל זיין די דעקלאַסירטע שטעטלשע יודען, וועלכע קומען צו דער ערד ווי פערמשפּטע, אָפּצוקומען אַ שטראָף, — ער, בּערע, ווייסט, אַז איהם און זיין גלייכען האָט די רעוואָלוציע אַריינגעפיהרט אין לע־בּען אַריין, בּעפוילען צו ווערען די פיהרער די בּויע־ער פון אַ נייער געזעלשאַפטליכער אָרדנונג, וואו מענש זאָל מענש מעהר נישט אויסזויגען זיין בּלוט; וואו מענש זאָל נישט קאָנען לעבען אויף זיין מיט־מענשענס קאַרק. סאָציאַליזם הייסט עס. בּערע האָט אָהן ווערטער איינגעשטימט און אין אַזעק אין לע־בען אויף דער רעוואָלוציעס בעפעהל. בּיז ער האָט פערדינט צו קריגען זיין אָרט אויף אַ בעפרייטער ערד. איז ער אין בּירגער־קריג געגאַנגען; געהאָלפען פערטרייבען די פּאָמעשטשיקעס, געהאָלפען פער־טרייבען די, וועלכע האָבען מיט שווערד און קאַ־נאָנען־פייער געוואָלט אומקעהרען צו דער גרוי־סער רוסלאַנד די אַלטע, רשעותדיגע ממשלה.

איצטער וויל בּערע קאָוואַלסקי בּויען און בע־געגענט אומעטום אַזויפיל שטערונג, פון האַמער האָט עס איהם געצויגען צום סערפּ; און געטראַכט האָט ער, איהם וועט געלינגען בּיי דער ערד צו פער־אייביגען האַמער מיט סערפּ אינאיינעם, האָט ער זיך נאָר בּיי אַלעמען פערשוואַרצט דאָס פּנים; פאַר זיינע אמת'ן, רעוואָלוציאָנערע אמת'ן, האָט ער כמעט פון קיינעם קיין ליבע נישט געקראָגען.

— וואָס וועט זיין ווייטער? — פרעגט ער אַליין בּיי זיך, ווען ער בעטראַכט פונווייטען דאָס דאָרף — יודען זענען גרויסהאַלטער; אַפילו ווען זיי טוען שוין עפּעס איז עס אויך נישט פון גאַנצען האַרצען... וואָס וויל איך דען פון זיי? איך וויל, די זאָלען אויספאָלגען וואָס די רעוואָלוציע פער־לאַנגט! אַ מענש זאָל נישט כסדר אין זינען האָבען זיך אַליין — אָט וואָס די רעוואָלוציע פערלאַנגט פון זיי... נו, כאָטש נעהם אַ האַמער און קלאַפּ אַרויס פון זייערע קעפּ די אַלטע גענגלעך זייערע.

אמת, קיינער איז בּערע'ן נישט חושד, אַז ער פערלאַנגט עפּעס פאַר זיך; אַז דאָס וואָס ער טוט איז ער אויסען נאָר זיין אייגענע טובה.

זיין מאַמע האָט שוין דערויף די אויגען אויס־געקלאָגט:

— מיין זוהן, אַ רעוואָלוציאָנער איז אויך אַ מענש; אַ רעוואָלוציאָנער מעג זיך אַליין אויך האָ־בען אין זינען... מעגסט טאַטע־מאַמע אויך האָבען אין זינען. ביסט געעלטערט געוואָרען, קוקסט זיך אַפילו נישט אום אויף דיין גאַנצען הילוך.

זיין מאַמע רייזעל האָט שוין מורא געהאַט צו דערמאָנען, אַז מיט די דאָזיגע רייד איז זי אויס־סען לאַנען, — הלמאַי ער האָט זיך דערווייטערט פון אַזאַ געראָטען מיידעל, וואָס האָט איהם ליב געהאַט. בּערע האָט עס אָבער גוט פערשטאַנען, כאָטש ער האָט נישט געוואָלט אַפילו אין געדאַנק פערקניפּען זיינע פערזענליכע גוטע און שלעכטע מינוטען מיט אַזאַ אָדער אַנ'אַנדער מיידעל. ער פיהלט, אַז די רעוואָלוציע האָט איהם אויסגעהויבען און אַנידערגעשטעלט מיטן פּנים צו אַ גרויסער צייט, בּעפוילען איהם צו בּויען אַ נייע וועלט... נו, זענען די הענט נישט בכוח צו בּויען ווי ער פערשטייט; אַלץ צוליבּ דעם, וואָס מענשען זענען, לויט זיין שכל „מיאוסע ברואים", אַז ער דערמאָנט זיך אָן די עט־ליכע איבּערוואַנדערער וועלכע זיצען אין תפיסה צוליבּן נישט־וועלען אויספאָלגען די בעפעהלען פון דער סאָוויעטען־מאַכט, ווערט איהם ענג אַרום האַר־צען.

— ווער זענען די דאָזיגע מענשען? — פרעגט ער אַליין בּיי זיך — זענען זיי טאַקע ווערט גע־ווען די מלוכה זאָל זיי געבען בעפרייטע ערד? און אויב מען האָט זיי יאָ געגעבען ערד צווישען די האַרעפּאַשניקעס, הייסט עס דאָך, אַז די סאָוויע־טען־מאַכט האַלט זיי אויך פאַר מענשען... די מלוכה האָט זיי אַלעמען אויסגעגלייכט: אַפילו שיים־רעכט זיי אויסגעקעהרט. טאַ ווער זענען זיי איצטער?

בּערע ווייסט, אַז מען האָט איהם דאָ נישט ליבּ ער טרייבּט אַפילו איבּער די פאָדערונג צו זיך; אין אמתן האָט איהם קיינער נישט חושד געווען, אַז ער האָט אין זינען אייגענע טובות, אַפילו בּנוגע לאַנע, אַלע ווייסען אַז לאַנע האָט איהם ליב געהאַט; מען האָט פערשטאַנען אַז ער איז צו לאַנע אויך געווען צוגעלאָזען, מען האָט שוין אַפילו אַרומגערעדט ווען די חתונה וועט זיין, טאַקע איצטער, נאָך שניט האָט מען געוואַרט, אַנ'אמת שמחה'לע וועט זיין אין דאָרף, נו, האָט ער דאָך ער בּידים גענומען און אַוועק־געשטויסען פון זיך אַזאַ שטיק גליק.

יוסף ראַטנבּערגס רייד קומען אַמאָל אָן און לאָ־זען נישט רוהען. „וועסט קומען צום שכל, בּערע — האָט איהם יוסף מיט עטליכע טעג צוריק געזאָגט, — אַ פאָלק איז נישט קיין גרוּרע ערד, וואָס מען קאָן עס צעאַקערן, פערבּראָנעווען און זייען אין דעם וואָס מען וויל, דאָס יודישע פאָלק — האָט איהם יוסף ראַטנבּער געזאָגט — וואַרט שוין בּאַלד צוויי טויזענד יאָהר אויף אַזאַ רעוואָלוציע, וואָס זאָל בּע־פרייען פערשקלאַפּטע מאַסען און אונטערדריקטע פעלקער, פאַר אַלע פעלקער אויף רוסישע ערד איז די יודישע האָפנונג מקוים געוואָרען, נאָר פאַרן יי־דישען פאָלק אַליין איז די האָפנונג נישט מקוים געוואָרען... ווייל דו און אַזעלכע פון דיין גלייכען האָבען זיך אַריינגענומען אין זינען, אַז ס'איז נישט פערהאַן אַזאַ זאַך ווי אַ יודיש פאָלק... ווי אַ בעפרייט פאָלק — האָט יוסף געשריגען — וועלען יודען דעמאָלט בּויען ווי פּיאָנערען, ווי די פּיאָנערען בּויען אין ארץ־ישראל, אויב אָבער ווי בעפרייטע מאַסען, וואָס בעדאַרפען בּויען פאַר אַלעמען און פערגעסען אָן זיך... דעמאָלט וועלען יודען קיין פּיאָנערען נישט ווערען!"....

דערבּיי ווערט בּערען ענג אין קאָפּ. איצטעס מאָל, ווען יוסף דערמאָנט איהם ארץ־ישראל, יודיש פאָלק, זעהט בּערע אין יוסף'ן אַ קלאַסען־שונא. צום לעצטען מאָל האָט יוסף גערעדט מיט ביטערניש. ממש ער האָט געשריען אויפן הויכען קול: אַנוש בּערען האָט עס צומאָל געחידושט. הלמאַי דער יוסף עסט זיך אַזוי אָפּ דאָס האַרץ, איצט וויל בּערע די זאַך פאַר זיך אַליין צעשיידען: „צוויי טויזענט יאָהר האָט דאָס יודישע פאָלק געוואַרט אויף דער רעוואָלוציע, וואָס זאָל בעפרייען פערשקלאַפּטע מאַסען און אונטערדריקטע פעלקער..." — כאַ־כאַ־כאַ, אַזעל־טיגע בּרעזעים, שטיינבּערגס אָרע־ זייטשיקס האָבען עס געוואַרט אויף דער רעוואָלוציע? נו איז דאָך די רעוואָלוציע געקומען! וואָס האָבען זיי געטוהן? כאַ־כאַ־כאַ, געהאַנדעלט! געהאַנדעלט מיט אַלץ און מיט אַלעמען פאַר דער מלחמה; געהאַנדעלט אין דער מלחמה; האָבען געקויפט און פערקויפט אין בּיר־גער־קריג. פערקויפט צו אַיערען, וואָס האָט גוט בעצאָהלט, האָבען געהאַנדעלט מיטן שונא און גע־האָלפען דעם שונא צו קעמפען אַנטקעגען דער רע־וואָלוציע... .

כאַ־כאַ־כאַ, ער אַליין איז אַ קאָנטר־רעוואָלו־ציאָנער, אויב ער האָט אַ גוט וואָרט צו זאָגען אויף יענע לייטט; אַזאַ יוסף'ן האָט מען אויך בּע־דאַרפט געבען צו פערזוכען טורמע, וואָלט ער אפשר געקומען צום שכל.

פונדעסטוועגען נאָכדעם ווי דאָס קומט בּערען אויפן זינען, בּלייבט ער אַ ווילע פערטראַכט.

(ווייטער זעה 15. זייט)

ר' יאנטשע

א בילד

פון לייב לעוו

א שעהנער יונגערמאן מיט שווארצע אויגען און א שווארץ בערדעל ארום די קיילעכדיגע קלארע באקען, איז יאנטשע געווען אין זיינע יונגע יאהרען. געשטאנען איז ער ביים ווארשטאט, איבערגעבויגען איבער א קאם מיט שטאלענע שפיציגע ציין און געשאבען חזיר־האר. זייענדיג א שטילער פון דער נאטור, האט ער זיך צוגעהערט צו די איבעריגע בערשטער, וואס האבען גערעדט, געחוזק'ט, און טערגעהאלטען דעם און יענעם פון די ארבייטער און הארציג צוגעלאכט. קיינער האט זיך נישט געפיהלט דערפון בעלײדיגט, יעדער האט געוואוסט, אז מ'וויל דא קיינעם נישט וויי־טאן, נישט שטעכען מיט די רייד, מ'וויל נישט פערפאהרען קיינעם אין דער זיבעטער ריפ אריין, נאר ווייל שטעהן שטיל ביי אן ארבייט קאן מען דאך נישט, פערטרייבט מען די צייט פון דער שווערער ארבייט מיט א גלייכווערטעל און לצנות אויף איינעמס חשבון.

אין די לײדיגע שעה'ן האט איהם געצויגען צו געהן הערען א מגיד, א בעל־דרש'ער, איינגעזאפט אין זיך דעם משל מיט'ן נמשל און ליב געהאט איבערצודערציהלען עס אויף צומארגענס ביי דער קאם.

וואלט זיך אזוי געצויגען יאהר נאך יאהר און זיין לעבען וואלט נישט געענדערט די פארב, — איז אבער געקומען אין שטאט אריין דער קעלעמער מגיד.

די שטאט איז אויפגערודערט געווארען פון קעלעמער מגיד'ס אנקומען: מ'האט געוואוסט, אז ער וועט שוין אביסעל אנווארימען די הערצער צו יהדות'שקייט, קיינעם פון די שטאט־פושעים וועט ער נישט פערשווייגען און יעדערענס עולה וועט ער שוין פון איהם ארומגערעדט ווערען פון בעלעמער א אפ.

אין אווענד האבען זיך פערזאמעלט אלט און יונג, אינ'ם גרויסען בית־המדרש, און פון בעלעמער אראפ האט זיך געהערט א הארציג שטארק קול, בעגלייט מיט א טיפען פון א פו און נאטשען מיט די הענד וועגען די גרויסע זינד, וואס יודען בעגעהן און פערגעסען גאר אן די גרויסע שטראף אין גיהנום. האט ער איינמאל געשטראפט די יודען, וואס גאלען זיך די בערד און אויסגעזונגען מיט ברען:

— ליבע יודען, איהר מעגט הערען, וואס מיר האט אמאל געטראפען: געה איך מיר איינמאל אין גאס, טרעפט מיר א קאזאק און זאגט מיר: „גוט מארגען, קעלעמער מגיד!" ענטפער איך איהר: „גוט יאהר, מיין טייערע קאזאק! געה איך מיר ווייטער, ליבע יודען, און טרעף מיר א הונט, זאגט מיר דער הונט: „גוט מארגען, קעלעמער מגיד!" ענטפער איך איהם גאר נישט. ווערט דאך דער הונט ברוגז און הייבט אן צו מרוטשען: „סטייטש, קעלעמער מגיד, פארוואס האט איהר דער קאזאק יא געענטפערט אויפ'ן „גוט מארגען" און מיר נישט?" ענטפער איך איהם אזוי: דער קאזאק האט איך יא געענטפערט, ווייל זי איז מיין גלייכען, איך האב א באָרד, און די קאזאק אויך, איז זי א מחותן מיט מיר, אבער דו הונט, דו האסט דאך נישט קיין באָרד, וואָסער מחותן ביסטו מיט מיר? וואָן פון מיר!"

אזוי האט ער אלעמאל ארומגערעדט אן'אנדער עבירה, ביז ער איז געקומען צו דער עבירה פון לשון־הרע, האט ער אויפגעהויבען דעם טאָן, שטארק צעווינגען זיך און געפייערט:

— איי, איי, ליבע יודען, דאס מויל, דאס מויל, עס ברענגט צו אלע צרות און יסורים! שטעלט אייך פאר, ליבע יודען, א מענש רעדט אויס דא א ווערטעל, א לצנות'ל, א ניבול־פה, וואס איז דען דער מעהר? גארנישט, האט ער גערעדט, מען מאכט זיך נישט דערפון, מען פערגעסט עס באלד, קומט ער אבער איבער הונדערט און צוואנציג יאהר אויף יענער וועלט פארן בית־דין של מעלה צום משפט, זיצען אויסגעזעצט ארום טיש אלע גרויסע לייט פון די אבות: אברהם, יצחק, און יעקב ביז די פוסקים ראשונים און אחרונים, ברענגט מען אריין דעם בוך, אין וועלכען יעדער נשמה שרייבט אין אלע נאכט, ווען זי קומט אריין אין הימעל אריין, אלע עבירות פון יעדען טאג און מ'הייסט מ'הייסט דעם מענש איבערלייענען די מיאוס'ע ווערטער פאר אלעמען אין די אויגען. איי, איי, שעהמט ער זיך און וויל נישט איבערלייענען. דאס בלוט קומט איהם אין פנים אריין און דאס הארץ קלאפט, ווי מיט האמערס. שטעהען אבער מלאכי־חבלה מיט פייערדיגע ריטער און סוואַשטשען איהם ענטקעגען פנים: „לייענסט, אדער דו קריגסט איבערגעמאסטען מיט זיי!" און וואס קלערט איהר, ליבע יודען, ער נעהמט גיכער צו די פייערדיגע שמיץ איבערן פנים איידער לייענען די מיאוסע ווערטער. היינט בעדעכענט אייך, ליבע יודען, וואס איהר טוט זיך אליין מיט'ן נישט היטען דאס מויל! און דאס איז נאך נישט די לעצטע שטראף. א מענש רעדט נאך אמאל א שלעכט ווארט געגען א תלמיד־חכם, געגען דער תורה־הקדושה און ווער רעדט נאך געגען דעם רבונו של עולם — איז דאך שוין גאר ביטער: אין א בעזונדערען חדר אין גיהנום הענגען אראפ פון פאלעס אייזערנע גליהענדיגע האקען, כאפען די מלאכי־חבלה אט דעם חוטא'ניק, ציהען איהם ארויס דעם צונג און טוען איהם האסטיג א טשעפ ארויף אויפ'ן רויט־פייערדיגען האק. דער מענש ווארפט זיך אין יסורים, די אויגען זעצען זיך איהם ארויס פון קאפ, ער רעוועט ווי א געשאסענע חיה, ווייל אנכאפען מיט די הענד דעם האק אראפצושלעפען דעם צונג, ברענט ער זיך אפ די הענד און אזוי ווערט ער געפייניגט יאהרען־לאנג, אלע וואך פון שבת צונאכט ביז פרייטאג פארנאכט. זאגט־זשע מיר, טייערע ליבע יודען, צי לוינט עס דען צו רעדען שלעכטע ווערטער און דערנאך אזוי פיל געפייניגט צו ווערען?! באטראכט אייך, ליבע יודען, כל זמן ס'איז צייט און היט דאס מויל, ווי דאס מויל, איז דעם גרעסטען שונא אייערען!

מיט אפענע מויל און אויערען האט יאנטשע אויסגעהערט די פלאמיגע דרשה, זיין געדאנק איז איינגאנצען געווען אריבער־געטראגען אין גיהנום אריין, געזעהן די חדרים מיט הענגענדיגע מענשען אויף די צונגען אין גליהענדיגע האקען, געפיהלט זייערע יסורים און פיין און זיין הארץ האט בעצאַפעלט. אהיימגעהענדיג פון דער דרשה האט ער געשלאסען, אינגאנצען אויפצוהערען רעדען און ביצול ווערען פון מורא'דיגען גיהנום. — — —

דער ערשטער אריינטריט אין שטוב שטומערהייט איז געווען א שרעקליכער: זיין ווייב האט עס גארנישט פערשטאנען און נישט מיט איהר קול געשריגען:

— וואס איז עס פאר א או, אי, א, ע? וואו איז אהינגעקומען דיין לשון? וועה צו מיר, בעבעך, וואס פאר א פערשיקעניש, איז עס? אפשר האט ער געהאט א ווייסט בעגעגעניש, וועה צו מיינע יאהרען! זאל מען אפשר שוין לויפען מיט איהם צו א טאַטער!

יאנטשע איז נישט איבערראשט געווארען, ער האט ווייטער געברומט, צומאכענדיג מיט די הענד:

— נו, א נו.! או, ע, א!

אויף צומארגענס איז מען דערגאנגען די סיבה דערפון און אין שטוב האט מען זיך ביסלעכווייז צוגעוואוינט צו איהם, מ'האט אויסגעמיטען דאס אומזיסטע ארומדרייען זיך מיט איהם, ער האט געארבייט און פערדינט און אין שטוב האט מען איהם אלץ צוגעגרייט צו דער צייט. אויסצושטעהען האט ער געהאט פון זיינע חברים אין ווארשטאט: זיי האבען זיך געוויצעלט איבער איהם, געדרייצט זיך מיט איהם און צוגעזאפען שטעכווערטלעך.

ער האט נישט געקאנט איבערטראגען דעם שפאט פון די עטליכע בארשטער און אין א געוויסען אווענד איז ער אוועק פון ווארשטאט אין גרויסען בית־המדרש אריין, פון וואנען ער איז אהיימגעקומען נעכטיגען נאר איין מאל אין וואך — פרייטאג צונאכטס. גאנצע טעג און נעכט איז ער געזעסען מיט'ן פנים צו דער מערב־וואנט, געשאקעלט זיך איבער א ספר און מיט א דין, שטיל קול אונטערגעברומט, פלעגען מענשען דורכגעהן אין מיטען נאכט פערביי דעם גרויסען בית־המדרש, האבען זיי געהערט א וויינענדיג, בעטענדיג קול, איז ווער פון די דורכגעהער אריינגעגאנגען אין בית־מדרש אריין, האט ער געזעהן ר' יאנטשען שטעהן ביים אפענעם ארון־קודש, איינגעהילט איבערן קאפ אין טלית, אריינגעטוקט דעם קאפ צווישען די ספרי־תורות און כליפענדיג געזאגט תהלים. די בית־מדרש־יודען זענען מיט דער צייט געוואוינט געווארען, האבען זיי געקוקט אויף איהם מיט מעהר אפשוי און גענומען זארגען אויף א שטיקעל ברויט פאר איהם.

זיי האבען בעשטעלט א סופר, ער זאל ר' יאנטשען אויסלערנען איבערזעהן מזוזות און צו פערריכטען זיי. ווען ער האט עס שוין געקענט, האבען זיי איינגעקויפט א פעקעל מזוזות און געהייסען איהם געהן פון שטוב־צו־שטוב און איבערזעהן די מזוזות.

דער אויסגעזוכטער נייער פרנסה־קוואל האט נישט געגעבען קיין ברויט: אין א סך הייזער האט מען געמיינט, אז ר' יאנטשע געהט איבער די מזוזות פאר פרומקייט וועגען — מענשען זאלען נישט וואוינען ביי פסול'ע מזוזות און זיין אונטערגעווארפען שלעכטע צופאלען און ווייסטע חלומות. אנדערע האבען יא פערשטאנען, אז מ'דארף איהם יא עפעס געבען, האבען זיי איהם אבער געפטר'ט מיט א קלייניגקייט. האט ר' יאנטשע געלעבט אין גרויס נויט, זיין פאמיליע האט נישט געהאט קיין ברויט און ער האט געפאסט תעניתים.

אין גרויסען בית־מדרש ביי דער מערב־וואנט האט געדאווענט יהושע פאמפ, א וואסער־טרעגער, אן'עלטערער מענש. געטראגען האט ער גרעסערע עמער פון אלע וואסער־טרעגער און אלץ געקלערט, אז ס'וואסער פון זיי איז נאך אלץ נישט ווערט די דריי גראשען, וואס ער נעהמט פאר א מאל. פלעגט ער געהן מיט די עמערס פאמעלעך, ס'זאל זיך נישט אויסגיסען אביסעל וואסער און מאכען א שאדען די באלעבאטים.

האט זיך יהושע וואסער־טרעגער צוגעקוקט צו ר' יאנטשעס פיהרונג און גענומען אויף זיך די מצוה, צו געהן יעדען דאנערשטאג צווישען אלע מארק־זיצערס און קרעמער און זאמלען געלד פאר'ן צדיק וועגען, ווי ער פלעגט איהם רופען, און ביי די קצבים וועט ער קריגען חלקים פלייש אויף שבת.

וואך און וואך האט יהושע וואסער־טרעגער געזאמעלט און געשטיצט ר' יאנטשען און אין זיין שטוב איז ליכטיג געווארען: דער הונגער איז פערטריבען געווארען, און מען האט זיך שוין געלייגט שלאפען זאטערהייט. מענשען האבען פערגרעסערט זייערע נדבות און אין א יאהר ארום האט ער איהם געקויפט א הויז און געמאכט א שעהנעם חנוכת־הבית פאר די שעהנסטע מענשען און לומדים פון שטאט.

ר' יאנטשע אליין האט נישט געענדערט זיין פיהרונג: געגעסען האט ער נאר איין מאל אין מעת־לעת, נאך מעריב־דאוונען, און גענעכטיגט א גאנצע וואך אין בית־מדרש, דערפאר אבער האט מען זיך בעצויגען צו איהם מיט גרויס דרך־ארץ, געהאלטען איהם פאר א גרויסען צדיק און געקומען צו איהם בעטען, ער זאל מתפלל זיין אויף קראנקע און שווערע געווינערינס. זיינע שטוב מענשען האבען אויך עהרליך געהאלטען איהם, זעהענדיג, אז אין זיין זכות פעהלט זיי גארנישט און ער אליין האט נישט געענדערט זיין לעבען צו מאכען זיך בעסער.

שעהנע עטליכע יאהר האט זיך אזוי געפיהרט ר' יאנטשעס שטוב, ביז א שווערער וואלקען האט זיך אויף איהר פערשפרייט: יהושע וואסער־טרעגער איז ערנסט קראנק געווארען און אין א פאר טעג ארום געשטארבען.

אין ר' יאנטשעס שטוב איז געווארען אַן איבערקעהרעניש: נישטא ווער ס'זאל עפעס בעזארגען זיי.

אין א באגינען, ווען די ערשטע מענשען זענען געקומען אין קליינעם בית־מדרש'ל צום דאוונען, האבען זיי ר' יאנטשען געטראפען ליגען טויט, אנגעשפארט אויף א ספר איבערן טיש —

ביי דער טהרה האט מען געזעהן, אז אויף זיין לייב האט ער געטראגען א פראסטען צעריסענעם זאק. — — —

שוץ איבער היימלאזע קינדער

פון ד"ר מ. שוואלבע

— 1. —

דאס איינארדענען היימלאזע און פערלאזענע קינדער אין פריוואטע פאמיליעס, וואס ווערט אנגעווענדט דורכ'ן לאדזער „טאז", איז ענג פערבונדען מיט דער טעטיגקייט פונ'ם לאדזער מאגיסטראט אויף דעם דאזיגען געביט.

דער לאדזער מאגיסטראט האט אנגעהויבען צו לאקירען קינדער ביי פאמיליעס אין יאהר 1926. אנצונעהמען דעם דאזיגען בעשלוס האט דעם מאגיסטראט געצוואונגען דער מאנגעל אין גענוג געשלאסענע אנשטאלטען, אין וועלכע מ'זאלט בעקענט איינארדענען די היימלאזע קינדער, דער מאנגעל אין פאסיגע לאקאלען צום דינגען, כדי דארט אזעלכע אנשטאלטען איינצואארדענען, און ענדליך, די שווערע פינאנציעלע לאגע פון דער שטאט, וואס האט נישט דערלויבט אויסצובויען אייגענע אנשטאלטען.

מען האט די קריסטליכע קינדער איינגעאָרדענט אין קריסטליכע הייזער, די יודישע — אין יודישע הייזער.

די דאקטוירים און פלעגערינס פון די שטאטישע שוץ־סטאציעס איבער מוטער און קינד האבען זיך פערנומען מיט דער השגחה איבער די קינדער, אויסגעזוכט יודישע פאמיליעס אפצוגעבען זיי די קינדער צו דערציהען און קאנטראלירט זייערע מאטעריעלע און וואוין־בעדינגונגען.

די יודישע דערציהערינס פלעגען, נאכ'ן בעקומען פון מאגיסטראט א קינד אויף האדעוואניע, זיך מעלדען מיט דעם אין בעראטונגס־שטעל פאר מוטערס און זויג־קינדער ביים „טאז", וועלכע איז שוין דאן געווען זעהר פאפולער ביי דער יודישער בעפעלקערונג.

אונזערע דאקטוירים און היגיעניסטינס האבען געווידמעט די היימלאזע קינדער און זייערע אפוטרופסים־עלטערען זעהר פיל צייט און אויפמערקזאמקייט; זיי האבען אנגערעגט די אפוטרופסים וואס אפטער צו קומען מיט די קינדער אויף מעדיצינישער אונטערזוכונג; זיי האבען די קינדער, וואס זענען אפגעגעבען געווארען אויף האדעוואניע, זעהר אפט בעזוכט און דורכגעפיהרט א שטענדיגע קאנטראלע איבער די לאקאלע און געזעלשאפטליכע בעדינגונגען פון די אפוטרופסים, בעזונדערס לייגענדיג אכט אויף דער פיזישער און גייסטיגער ענטוויקלונג פון די קינדער.

די אפוטרופסים פלעגען זיך אפט ווענדען צום מאגיסטראט מיט זייערע בקשות און וואונשען דורך דער פערמיטלונג פון „טאז". אין פאל פון א נישט־פאסיגען איינלאקירען א קינד, פלעגט די פערוואלטונג פון „טאז" לטובת די קינדער אינטערווענירען ביים מאגיסטראט. די מאגיסטראט־אפּיהרונג האט גערן אויסגענוצט די דינסט־גרייטקייט פון „טאז" און זיך בעמיהט, לויט די מעגליכקייטען צו בעפרידיגען די פאדערונגען פון „טאז" אויפ'ן געביט פון שוץ איבער די פערלאזענע קינדער, וואס האבען זיך געהאדעוועט אין פריוואטע הייזער. אזוי ארום האט זיך ביסלעכווייז געשאפען א קאנטאקט צווישען דעם מאגיסטראט און „טאז". ס'האט זיך אנגעהויבען א צוזאמענארבייט פון ביידע אינסטיטוציעס ביז דער מאגיסטראט האט אין פעברואר 1928 אנפערטרויט דעם „טאז" די שוץ און קאנטראלע איבער די יודישע קינדער.

אין אנהויב פון דער ארבייט האט „טאז" געפונען 16 יודישע קינדער, איינגעארדנעטע ביי פריוואטע פאמיליעס.

די בעציהונג פון דער יודישער געזעלשאפט צו דער דאזיגער פארם פון שוץ איבערן קינד איז אינאנהויב געווען א נעגאטיווע, קיין שום יודישער האנטווערקער אדער ארבייטער פלעגט נישט קומען אליין נאך א קינד, ווייל ער האט געהאלטען פאר נישט פאסיג אריינצוברענגען צו זיך אין שטוב אריין א פרעמד קינד, אפט אפילו אן־אומגעזעצליכעס, דערפאר איז טאקע שווער געווען צו געפינען אן'ארענטליכע, גוטע ארבייטער־משפחה, וועלכע מ'זאל קענען אנטרויען א פרעמד קינד.

די קינדער זענען על פי רוב געווען איינגעארדענט אויף באלוט, און דער ארעמסטער געגענט פון לאדז.

זעהר פארזיכטיג און לאנגזאם האט „טאז" דורכגעפיהרט די ארבייט אויף דעם דאזיגען געביט.

מען האט אנגעהויבען אנ'אויסוואהל צווישען די פאמיליעס, וואס זענען פערעגיסטרירט געווען אין די בעראטונגס־שטעלען, זיי זאלען נעהמען קינדער אויף האדעוואניע. מען האט אויסגעזוכט פאסיגע פאמיליעס, בעזונדערס אזעלכע, וואו עס זענען געווען 1—2 קינדער, און מען פלעגט זיי צורעדען איבערצונעהמען די השגחה איבער א היימלאזען קינד.

די בעדינגונגען פון אננעהמען קינדער אויף האדעוואניע זענען געווען פאלגענדע: א פאמיליע פלעגט בעקומען 60 זל. א חודש אויף די אויסגאבען, וואס זענען פערבונדען מיט דער דערנעהרונג און דערציהונג פונ'ם קינד, א גענוגענדע צאהל וועש, קליידער און שוכוואַרג, אומזיסטע מעדיצינישע הילף און אפטייק־הוצאות בעת א קראנקהייט, אומזיסטע קווארץ־בעלייכטונג אין פאל פון א נויטווענדיגקייט א. ד. גל.

די צאהל פאמיליעס, וואס האבען זיך געמאלדען צו נעהמען קינדער אויף האדעוואניע, האט זיך ביסלעכווייז אנגעהויבען פערגרעסערן. די קינדער, וואס פלעגען זיך האדעווען אין פינדעל־הויז פון „טאז", אדער פון דער שטאט פלעגען, פון 2 יאהר אן, אפגעגעבען ווערען אויף פריוואטער דערציהונג.

ביים איצטיגען טאג, נאך 5 יאהר ארבייט, געפינען זיך אונטער דער אויפזיכט און שוץ פון „טאז" 63 קינדער, וואס האבען געפינען א היים און א השגחה אין 47 יודישע פאמיליעס.

די בעציהונג פון דער יודישער געזעלשאפט צו אזא מין שוץ האט זיך שטארק געענדערט. וואס אמאל אפטער מעלדען זיך האנדווערקער און ארבייטער־פאמיליעס. עס איז שוין מעהר קיין חרפה נישט צו האבען ביי זיך אין שטוב א קינד פון אומבעקאנטע עלטערען, אדער אן'אומגעזעצליך קינד, ס'איז איבעריג געווארען די אגיטאציע, די צאהל ווענדונגען שטייגט פילפאכיג אריבער די צאהל קינדער, וואס מיר קענען אפגעבען צום האדעווען. וואס מעהר פאמיליעס עס ווענדען זיך נאך קינדער, אלץ שטרענגער קומט פאר דער אויסוואהל. אלץ גרעסערע פאדערונגען קענען מיר שטעלען.

ביים איצטיגען מאמענט זענען מיר אין אויסוואהל פון פאמיליעס זעהר שטארק פארזיכטיג.

די היגיעניסטין פון בעראטונגס־שטעל בעזוכט די רעפלעקטירענדיגע פאמיליעס, בעקענט זיך מיט די אפוטרופסים, מיט זייערע מאטעריעלע און וואוין־בעדינגונגען, נעהמט צונויף אינפארמאציעס וועגען דער געגעבענער פאמיליע ביי שכנים און בעקאנטע.

אויב א פאמיליע דארף נישט, לויט דער מיינונג פון דער היגיעניסטין, בעקומען קיין קינד צו האדעווען צוליב די, אדער יענע סיבות, האט זי דאס רעכט אויף איהר אייגענער אחריות אפצוזאגען, אויב ווידער א פאמיליע, לויט דער מיינונג פון דער היגיעניסטין, אנטשפרעכט דער דאזיגער אויפגאבע, דאן קומט פאר א צווייטער בעזוך פון א קאמיסיע, וואס בעשטייט פון א דאקטאר און איינע אדער צוויי היגיעניסטינס.

די מיטגלידער פון דער קאמיסיע טיילען זיך מיט די איינדרוקען. ווען עס איז נויטיג, נעהמען זיי צונויף צוגאב־אינפארמאציעס וועגען דער פאמיליע און איהר מאטעריעלען מצב, און ערשט דאן בעשליסט מען, צי קען מען דער דאזיגער פאמיליע אנטרויען די דערציהונג פונ'ם קינד.

אזעלכע איבערגע'חזר'טע אויספארשונגען ברענגען נוצען אין א סך הינזיכטען. אפטמאל איז דער ערשטער איינדרוק א פאלשער. ביים צווייטען בעזוך לאזען זיך בעמערקען איינצעלהייטען, וואס זענען דאס ערשטע מאל נישט בעמערקט געווארען דורך דער היגיעניסטין. דער אויסטויש פון איינדרוקען, דער מיינונגס־אויסטויש, איז זעהר נוצליך און פערהיט פון אומגעוואונטשטע פעהלערען.

דער קונדס

הומאָר ● סאַטירע ●

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט" נומער 228 — פרייטאג, דעם 5 אָקטאָבער 1934

מ׳דאַרף שוין נישט!...

וואַזשני: דער „אובעזפּיעטשאַלניע" איז שוין בעסער,

מ׳דאַרף שוין נישט קיין דאַקטוירים!...

פּיניעלע מזיק
גיט לשון

וואָס, צאָם כאָדשביג גיהעירט, סאַרע סוואַנט ווילקער אָבן שוין ווירעט גימאַכט? דער גאַנצער פאָליקסבלאַט איז דעך פיל מיט די האַנטוואַרקער שאַלטיערס.

אָי, זענע דוגס גראַנדאַוויקעס! גאַנצע פּיי־לאָטיקעס זענע זיי דעך גיוואָרן, אַלע אַבּי זיי זיך גירייסן איבער דער קאַמער. צ׳הערט, צוליב אַ קאַמער אָבן זיי זעך אזוי ציבערשט, אז פיגקע אַנגע גיפלויגן.

אָבן זיי זעך גיקיפּט און גיכמאַליעט איבער די קעפּ, און דער סאָף איז גיוועין, אז זיי זענען גיבליבן באַם בלויסן, ווי הייסט מיר דוגס.

אוי, זענע דוגס גראַנדאַוויקעס!

כ׳האָב אַ ברונעז איז מיין מויל
(נאָך ביאַליקס „כ׳האָב א ברונען אין מיין סאָד")

כ׳האָב אַ ברונען אין מיין מויל,\
ווי אויף שרייפלעך „אַ בת־קול",\
יעדען אוונט ביי ליטעראַטען,\
גיס איך עמער׳ס רעפעראַטען...

שלאָפט דער גאַנצער עולם איין,\
ס׳שלאָפט דאַן יעדער, גרויס און קליין,\
ס׳כראָפּעט דער אינטעליגענט,\
און איך רעד בלויז צו די ווענט.

כ׳שיט מיט פראַזען אָהן אַ זיבען,\
טרינקט דאַן יעדער פון מיין ברונען.\
איך — אַ וואָרט, זיי — אַ דרימעל,\
און מען הערט מיך ביז׳ן הימעל...

ענטפערט מיר האָר פון זיי,\
דערלאַנג אויף איהם איך א געשריי:\
דו — א יונגעל, איך — אַ גדול,\
און גיב מיט וואַסער פריש אַ שפּרודעל...

און ס׳ווייסט נישט קיינער אוי דעם אמת,\
פון וועלכען ביכעל איך שעפּ די טעמעס...

כאַטקע.

ווער ס׳האָט נישט קיין וואָרט
אויף דער גענעראַל־פערזאַמלונג

פאָרזיצער: פאַניע פאַנטאַפעל, איהר האָט דאָס וואָרט.

— ניין, איך בין לא־עליכם אַ בטוויבטער!..

חסידישער ספּאָרט

ווי מיר דערוויסען זיך, איז אויף דער לעצ־טער זיצונג פון צ. ק. פון דער אגודה בעשלאָסען געוואָרען פאָלגענדעס: אזוי ווי מ׳האָט שוין אָנגע־פון די ציוניסטען מיט אייגענע שקאָלעס מיט ציי־טונגען, מיט קאָנגרעסען, זאָל מען אויך איינאָרד־נען חסידישע מעטשען.

די אגודה׳שע פוטבאָל־דרושינע וועט היי־סען „כל התורה כולה על רגל אחת".

די מעטשען וועלען פאָרקומען יעדען צום־גדליהו, אויפ׳ן פלאַץ פון יעדען בית־המדרש.

יעדער פּאַרטיע וועט בעשטעהן נישט פון עלף מאַן נאָר — פון אַ מנין.

קעמפען מעג מען בלויז מיט אייגענע דרו־זשינעס, דהיינו: די גערער מיט די אלעקסאַנ־דערער, די ראַדאָמסקער מיט די ראַדאָשיצער א. ד. גל.

פאַר׳ן מעטש מוז מען אויפ׳ן ספּאָרט־פלאַץ דאַוונען מנחה און דערנאָך זעהם מען שפּילען.

מיט׳ן מעטש פיהרט אָן אַ בית־דין, דאָרט וואו ס׳איז נישטאָ קיין בית־דין איז גענוג אַ סענ־דזשער.

קיין נשים טאָרען אויפ׳ן ספּאָרט־פלאַץ זיך נישט געפינען, כדי דער סענדזשע זאָל נישט קו־מען לידי הרהור עבירה...

אז אַ שפּילער ברויך צו געהן בקיות מוז דער מעטש איבערגעריסען ווערען ביז איינע׳ן אשר יצר.

אז ס׳טרעפט אריין אַ גאָל מוז דער עולם מאַכען אַ „שכוחו וגבורתו מלא עולם".

מומו אכטונג געבען, אז דער באַלעם זאָל נישט זיין קיין שעטנז.

אויפ׳ן „טויער" מוז אָנגעקלאַפּט ווערען אַ מזוזה.

אז אַ שפּילער פאַלט און צעקלאַפּט זיך דעם „אשר יצר", מוז איהם דער סענדזשע בעטען „מחילה"...

בשעת׳ן מעטש טאָרען די שפּילער נישט מפסיק זיין...

דער סענדזשע מוז געבען סיגנאַלען מיט אַ שופר און ענדיגען מיט אַ תקיעה.

טאָמער זעהט איין צד, אז ער קאָן בשום אופן נישט אריינטרעפען אין דער „בראַמקע", מוז ער שרייען: „פתח לנו שער, בעת נעילת שער, כי פנה יום"...

די סדרה
אויף דער לינקער זייט

פון א. איטקין

והארץ היתה תוהו ובוהו —\
אַ רמז, אז דער קריזיס איז בעשאַפען גע־\
וואָרען פריהער פאַר אַלעס,\
ווייל ער האָט געבראַכט אויף דער וועלט אַ\
„תוהו ובוהו" אויך אַ גרויסען דלות

וחושך על פני תהום. —\
אַ רמז, ווען די געשעפטען געהן צו גרונט,\
ווערט ס׳פּנים פאַר געלט און פאַר גרינס.

ארץ החוילה אשר שם הזהב, —\
אַ בטוויין, אז גאָלד האַלט זיך נאָר „כווילאַ־\
ווע", טאַקע נאָר אַ ווילע,\
ווייל ביי גאָט פרעגט מען נישט קיין שאלה.

ויברא את האדם, —\
דער מענש איז בעשאַפען געוואָרען פרייטאָג\
פאַרנאַכט,\
דאָס האָט גאָט אזוי אומישנע געמאַכט,\
כאָטש דער מענש איז אויף אַלעם דער האַר,\
דאָך איז ער פאָרש אַ גרויסער נאַר,\
ווייל ס׳איז דאָ אַ פאָלקסוואָרט שטאַרק אייזען:\
„פאַר אַ נאַר זאָלסטו קיין האַלב אַרבייט\
נישט ווייזען".

בגן עדן לעבדה ולשמרה. —\
אַ רמז, אז מ׳אַרבייט ענערגיש און מען\
היט דאָס געלט,\
קאָן מען האָבען ס׳גן־עדן אויף דער וועלט.

ויפל תרדמה על האדם ויביא את האשה. —\
אַ רמז, ווען אָדם וואָלט געזען וואַך, וואָלט\
ער פון שאָלטען זיבע יאָהרען,\
ווייל ער וואָלט זעהן פון וועלכע גיפט־שטאָ־\
פען חוה איז געבוירען.

זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי. —\
אַ בטוויין, אז זער נחת פון איהר וועט זיין\
נאָר אַ קליינער;\
ווייל זי וועט איהם רייסען ס׳פליש און ברעכ־\
קען די ביינער.

אוי, דער פּראָטעקציע־סיסטעם!
וועגען דעפּ. אידזשיקאָווסקים אַרעסט

לייענענדיג אין דער צייטונג וועגען דעם אַרעסט פון דעפּ. אידזשיקאָווסקי, און וועגען דער בעפריי־אונג פון די „בריסקער", האָט אַנ׳ענדעקישער דער־פונאַס געזאָגט:

נו, יאָ, מ׳וואַרפט אַרויס פון די גוריאָ די אָפּאָזיציאָנערען, כדי צו מאַכען פלאַץ פאַר אייגענע... אומעטום דער פּראָטעקציע־סיסטעם!..

• • •

אויפ׳ן ערשטען פאַרהער, האָט דעפּ. אי־דזשיקאָווסקי געזאָגט:

— וואָס האָב איך אַזעלכעס געטון? אַלס דער־פוטאַט האָב איך געוואָלט פערקלענער׳ען די שטייערען פון מיינע וועהלער...

ער ענטפערט צו דער זאַך

בעל־הבית (צום ביי־אַנגאַזשירטען בוכהאַלטער):

— איז עמיצער דאָ געווען?\
— געוועזן.\
— ווער?\
— איך.\
— שוטה, כ׳פרעג אַ צי ס׳איז עמיצער געקומען?\
— יאָ.\
— ווער?\
— דער בעל־הבית!

מתים דאַרפען אויך פעסער?
שמועס אין אוזשאַנד סקאַרבאָווי

רעפערענט (צום שטייער־צאָהלער): ווי הייסט איהר?

שטייער־צאָהלער: מאָטעל אבראַמאָוויסקי

— ווייזט אייער פּאַס.

— פאַניע רעפערענטשע, פון ווען אַ דאַר־פען דאָס מתים האָבען פּעסער?

פּאָליטיק פון וואָך

האָבען מיר שוין נאָך די ימים-טובים — נאָך דער פעלקער־ליגע־סעסיע. די קאָוויעטען זענען שוין אריין אין פעלקער־בונד, עס איז שוין נאָך טומעל, מיט דעם מינדערהייטען - טראַקטאַט, צווישען פוילען און פראַנקרייך וועט ווידער זיין שלום און אין דער פּאָליטיק האָט זיך שוין אנגעהויבען דער הערבסט-סעזאָן.

מיר פּאָליטיקער האָבען דערווייל גאָר נישט וואָס צו טון, סיידען זיך צוגרייטען צום ווינטער־סעזאָן.

דאָס איינציגע וועגען וואָס מיר זאָרגען איצט איז — מען זאָל אונז אַביסעל לאָזען צו רוה, ווייל אַפילו זומער־צייט, האָט מען אונז נישט צו־רוה געלאָזען.

די געשעהענישען בערלין—ווין האָבען אונז אויסגעמוטערט די זומער־רוה, זאָל גאָר נישט אין הערבסט זיין עפּעס עהנליכעס איבערראַשנגען.

מיר דיפּלאָמאַטען, ווילען זיך אַביסעל אָפּ־רוהען.

לאָדזער קינדער

וואָס שטייסטו עפּעס און הייבסט, חיימקע, פאַר־וואָס גייסטו נישט אַריין אין קלאַס?

— דער לעהרער האָט מיך אַרויסגעוואָרפען.

— פאַרוואָס?

— איך האָב נישט געוואוסט וויפיל איז 2 מאָל 8.

— 2 מאָל 8 איז 16, קום אַריין.

— אי, גיי נישט, גיי נישט, איך האָב איהם שוין געזאָגט 20, האָט ער מיר אויך אַרויסגעוואָרפען.

פּאָליטישע נייעס

פון סאָקראַטעס

טערקיי,

אין טערקיי, איז דער „ירח בכול" שוין לאַנג פעדבייר, דינט שוין נישט דעם „איסלאַם" געטריי, ווי אין אַבדול־האַמידס צייטען. ציוויליזירט זיך כמעט ווי ביי לייטען, איז שוין נישט קיין ווילדער שוטה, אויסגעטון די פעסקע די רויטע, כאָטש דער „קעמעל" האָט גענומען זיין הויקער גלייכען, דאָך וועט פיל געדויערן ביז ער וועט ערגרייכען, צו שטעהען מיט די וועלט-בערען אין איין כתה, דער־ווייל איז זיין פּלאַץ אין דער קאַטעגאָריע די דריטע.

אינדיען,

ווילענדיג ענגלאַנד בעזיגען, האָט גהאַנדי גע־נומען צו הילף זיינע ציגען, אויך מיט זיינע אָפּטע לאַנגע תעניתים, געוואָלט אויפלעבען דאָס אינדיי־שע פאָלק די מתים. נאָר אזוי ווי אַ רעוואָלוציע איז פאַר ענגלאַנד נישט קיין סכנות, האָט זי בעקומען אויף איהם גרויס רחמנות, און בעזעצט דעם חתן דעם גהאַנדי ביים „רונדען טיש", ווי: אין מיטנע וואַסער איז גוט צו כאַפּען פיש, געפּראַוועט אַ אַ־צקעס מיט טאָסטען, אויך געגעבען איהם אויך תפיסה אַ „טימטשאַקאָוע" פּאָסטען. זעהענדיג, אַז די אַלטע מיטלען ברענגען נישט קיין גליק, האָט זיך גהאַנדי אָפּגעצויגען פון דער פּאָליטיק, דאָך די רעוואָ־לוציע דאַרט אין דער שטיל זי בליהט, ווייל אינ־דיען איז אַ טשיפע וואַסער, אויבען שטיל — אונטען זידט....

עסטרייך,

איז נאָך דער מלחמה גליך, געבליבען פון איהר גדולה שטאַרק אָראָפּ, געבליבען איז נאָר אַ קליינער גוף מיט אַ גרויסען קאָפּ. דאָס הייסט, אַ קליין לאַנדעלע מיט דער גרויסער שטאָט ווין, פון וועלכע אייראָפּע לעקט נישט קיין האָניג, נאָר פיהלט דעם שטאָך פון דער בין, ווייל היטלער'ס לעכ־צען אנשלוס צו מאַכען, איז פאַר אייראָפּע פון די געפעהרליכע זאַכען, שטעהט זי טאַקע ווי אין האַלז אַ ביין, כאָטש זי איז אזוי קליין, מ'האָט פון איהר צו זאָגען און זינגען, נישט אַרויסצושפּייען און נישט אַראָפּצושלינגען. צוליב איהר קאָן קומען צו ווילדע מלחמה-טענץ און סטראַשעט זי די גענץ.

ליטע,

מיט ענגלאַנד, פראַנקרייך איז אין כתה, ווייל אויך שטעהן מדינת ליטא, ווייל זיין זי צוהם אַ דריטע, כאָטש קליין ווי אַ טל־ומטר און אַ קליין סידורל, דאָך האָט זי אַמאָל מיט ענין ווילנע געמאַכט אַ גאַנץ גערודער, נאָר היינט איז זי שוין אַ שכנ'טע אַ פיינע, האָט צו ענין ווילנע נישט קיין טענה. נאָר: ווייל, אַם אין מאה, אין דעה, און אויך די מדינה אַ קליינע, שטעהט זי אין וועלט-קאָנצערן בדיוטא התחתונה.

כ'וויל נישט זיין קיין רעדאַקטאָר!

פון ב. קאָוונער

מענשען דענקען, אַז זיין אַ רעדאַקטאָר איז אַ טייערע זאַך, אַז אַ רעדאַקטאָר איז בלויז בעשאַפען געוואָרען אריינצוּוואַרפען גוטע מאַנוסקריפּטען אין קאָפּיר־קאָרב און בעמען גרויסע שכירות

אַזוי זאָגען מענשען.

הערט אָבער וואָס איך זאָג, איך זאָג, אַז איך וואָלט נישט גע וואָלט זיין אַ רעדאַקטאָר פון אַ יודי־שער צייטונג ווען מען גיט מיר אַזעק ראָטשילד'ס אוצרות.

ווער עס האָט נאָר צייט, און גאָט אין האַרצען, און אַ מויל צום רעדען, דער קומט בודערען דעם רעדאַקטאָר. מען לאָזט איהם נישט אָפּזאָגען, דעם טעם אָבזיהען.

אָט זיץ איך און לעז פאַר פאַר מיין רעדאַקטאָר מעשה'לע. אָפּגעלעזען די ערשטע עטליכע שורות, אהאַ! עפּעס אַ יוד וואַקסט אַרויס לעבען אונז ווי שוועמעל נאָך אַ רעגען.

— פאַניע, וואָס ווילט איהר?

— איך וויל זיך מיט אייך אַנ'עצה האַלטען אַ עגען זעהר אַ וויכטיגען ענין. עס איז לאַנג נישט בעמען.

— מאַכט דאָס גיכער! — טוט דער רעדאַקטאָר זאָל בעוויזען — מיר האָבען קיין צייט נישט.

— וואָס הייסט, איהר האָט קיין צייט נישט?

— פרעגט דער יוד — וואָס? דער ים ברענט?

— פאַניע, בעמט שוין דער רעדאַקטאָר אַן אַ איבערען טאָן, באַלאַמוטשעט נישט! פרעגט אייער פראַגע און מאַכט אַ סוף.

— איך וויל ביי אייך פרעגען, וואָס איך זאָל טון. איך בין ווי איהר זעהט, אַנ'אַלמן. דאָס הייסט, אַ מאַן אָהן אַ פרוי. אַלט בין איך, ווי איהר זעהט, זעכציג יאָהר מיט פיר חדשים. רעדט מען מיר אַ שידוך מיט אַ יונגער אלמנה. וויל מיך די אַלמנה נישט: נישט ווייל איך בין אַ מיאוס'ער, נאָר ווייל איך בין אַ מלמד. זי וויל, זאָגט זי, האָבען אַ פידעל־שפּילער, וויל איך ביי אייך פרעגען, הער רעדאַקטאָר. ווי אַזוי מען קען זיך אויסלערנען שפּילען פידעל, און וויפיל דאַרף מיך קאָסטען, און ביי וועמען זאָל איך נעמען לעקציעס, און וויפיל זאָל איך צאָה־לען פאַר אַ לעקציע, און ווי לאַנג דאַרף דויערען איך זאָל קענען שפּילען, און ווי זאָל איך קויפען אַ פידעל, און וואָס וועט זיין אַז איך וועל זיך נישט אויסלערנען? און אפשר זאָל איך זיך בעסער לערנען שפּילען אויף אַ באַס? מענשען זאָגען, אַז אַ באַס איז שענער מחמת עס איז גרעסער פון אַ פידעל.

האָט איהם דער רעדאַקטאָר געהייסען קומען אַנ'אַנדער מאָל, אויב מעגליך, זומער, ווען ער, דער רעדאַקטאָר וועט זיין אויף וואַקאַציע.

דער יוד איז אַוועק און איך האָב ווייטער גע־נומען לעזען דאָס מעשה'לע. אָפּגעלעזט נאָך עטלי־כע שורות, אהאַ! אַ בייער אומגליק: אַ ווייבעל מיט פיר קינדער וויל נויטיג זעהען דעם רעדאַקטאָר.

— וואָס איז? — פרעגט דער רעדאַקטאָר ביי דעם ווייבעל. אודאי אַנ'עגונה? אייער מאַן איז פון אייך אַנטלאָפען, האַ?

— פון וואַנען ווייסט איהר? — פרעגט דאָס ווייבעל — ווער האָט אייך געזאָגט? — יאָ, ער איז אַנטלאָפען, דער שאַרלאַטאַן, דער שאַלטיק. און מיך איבערגעלאָזט מיט פיר קינדער, וואָס זאָג איך קינ־דער? מזיקים זענען דאָס, נישט קיין קינדער! אָבער מיינט נישט, פאַניע רעדאַקטאָר, אַז דאָס זענען מיינע קינדער, ניין, פאַניע! דאָס זענען זיינע קינ־דער, פון דער ערשטער פרוי. איך בין שוין ביי איהם, קיין עין־הרע, די צווייטע פרוי. מענשען זאָגען, אַז איידער ער האָט חתונה געהאַט מיט זיין ערשטער פרוי, האָט ער געהאַט אַנ'אַנדערע פרוי, איצט איז ער אַנטלאָפען מיט אנ'אשת איש... וויל איך ביי אייך אַ פרעג טון: ערשטענס, וואָס מיין מאַן געפינט זיך; צווייטענס ווען דענקט איהר, זעט ער צוריקקומען; דריטענס, וואָס רופט מען די אשת איש און פערטענס ווייל איך, איך בעטען אַז ביז מיין מאַן וועט צוריק־קומען, זאָלט איהר דערווייל צונעמען פון מיר די פיר מזיקים און זיי האָדעווען...

האָט איהר דער רעדאַקטאָר געזאָגט אַז ער איז נישט דער רעדאַקטאָר...

אין דאָס ווייבעל מיט די פיר מזיקים אוועק און איך האָב ווידער גענומען לעזען מ'ין מעשה'לע. אָבער באַלד האָבען אָנגעהויבען קלינגען אַלע טעלע־פאָנען מיט איין מאָל. דער רעדאַקטאָר האָט גע־נומען אַרומלויפען פון איין טעלעפאָן צום צווייטען ווי אַ צומישטער, אַ צעדולטער!

און וואָס מיינט איהר, האָבען די מענשען ביים טעלעפאָן געפרעגט דעם רעדאַקטאָר? איינער האָט געוואָלט וויסען ווען עס געפאַלט אין אמעריקא שבת הגדול; אַ צווייטער — אויב מען קען מיט בענזין אַרויסנעמען אַ פלעק פון דער משפחה; אַ דריטער, האָט געוואָלט דורכ'ן טעלעפאָן איבערלעזען פאַר דעם רעדאַקטאָר אַ דראַמע אין 5 אַקטען מיט אַ פּראָלאָג, עפּילאָג, מאָנאָלאָג, דיאַלאָג און אַ נעקראָ־לאָג.

די דראַמע איז טאַקע פון דעם דראַמאַ־טורג'ס אייגענעם לעבען.

האָט דער רעדאַקטאָר באַלד אַ כאַפּ געטון דאָס שערעל און איבערגעשניטען דערמיט אַלע דראָטען פון די טעלעפאָנען און אַנטלאָפען פון רעדאַקצי־...

צום אַלטען פּאָר

קאָמוניקאַט צום „קונדס"

חשוב'ע „קונדס"־רעדאַקציע!

ערלויבט אונז צו פערעפענטליכען פאָלגענ־דען קאָמוניקאַט פאַרוואָס מיר דאַנקען פאַראויס:

צום גאַנצען יודישען האַנדווערקער־קלאַס און צו דער גאַנצער לאָדזער מענשהייט!

מחמת דעם, וואָס די בענקלעך האָבען זיך אונז אַרויסגעגליטשט פון דער האַנדווערקער־קאַ־מער, ערקלערען מיר, אַז אלס פּראָטעסט, ציהען מיר זיך צוריק פון די ביז־איצטיגע „האַנדווערקער־פּראָספּעקטס" און מיר נעהמען זיך צו אונזערע אַלטע פאַכען.

מיט זשעם אַסלע גרוס
אַדוואָקאַט יוסף ווייצמאַן (צו די ספּראַוועס)
ד"ר קרויש (צו די אויגען).
אַפּטייקער באַלבערישסקי (צו די פלעשלעך)
יאָספּ. פּרוינד (צו די לאַקאַטאַרען),
סענדזשאָווסקי—דער גאָלדענער (צו די ציין)
איגנש. האַרטגלאַס (צו די לעקציעס).

אַלץ אויפ'ן בוכהאַלטערס קאָפּ!...

אפילו וועגען יורשים מוז ער זאָרגען

יונגע פרוי (פון אַנ'אַלטען מאַן צו איהר קאַלעזשאַנקע): דו ווייסט, אַנקאַ, מיין אַלטער איז זעהר אַ גוטער, אַנ'איידעלער מענש, ער האַלט מיך אין איין קויפען ביידע זאַכען. אָט האָט ער מיר געקויפט אַ ביידעם מאַלפע־פאַלטען. איצט האָט ער מיר געמאַכט ביידע זיידענע קליידלעך. איך וועל מיך איהם מוזען רעוואַנזשירען.

קאַלעזשאַנקע: מיט וואָס?

פרוי: כ'וועל איהם מוזען צושטעלען קדיש.

— ווי אזוי?

— כ'וועל מיך נאָך היינט „פאַראַדושען" מיטן בוכהאַלטער.

שבת הגדול און קורצער פרייטאָג

שבת הגדול: פאַניע קורצער פרייטאָג, וואָס איז דער חילוק פון מאַקס קאָן ביז נאַפּאָלעאָנען.

קורצער פרייטאָג: נו וואָס?

שבת הגדול: נאַפּאָלעאָן איז בעריהמט מיט זיינע העלדענטאַטען, און מאַקס קאָהן — מיט זיין רייכען טאַטען.

היטלער, ענדעק און אַנדערע שלעק

דאָס פּנים פון דער פרוי איז דער באַ־ראָמעטער פון מאַנס געשעפטען.

אויב היטלער שטאַמט פון יודען, ווען עס זאָל אזוי בלייבען,

וועט היטלער זיך זעלבסט פון דייטשלאַנד פערטרייבען.

כאָטש אַלע ווילען דעם באַרבאַר היטלער איזאָלירען,

דאָך לאָזען זיך אַלע פון איהם ביים נאָז פיהרען.

דער ענדעק וויל מיט'ן היטלעריסט מאַכען אַ קשר,

ווייל איינער פון צווייטען איז נישט בעסער.

די נוצען פון „אויטא" איז גאָר קיין קאַטאַוועס, זיי פערשפּאָרען פיל אַרבייט דעם מלאך המות.

ביידע זענען כלבים

וועגען אַ היגען מלחמה־גביר

דער היגער מלחמה־גביר איגרעק גיט קיין גראשען. די טעג איז צו איהם געקומען אַנ'אָ מאַן בעטען אַ נדבה, און יענער האָט איהם ווי תמיד — געוויזען די טיר.

— ענטשולדיגט, פאַניע איגרעק, האָט דער אָרימאַן געפרעגט — דער הונט, וואָס דרעהט זיך דאָ אַרום אויפ'ן הויף איז אייער?

— ווי פאַלט איהר דאָס אויס?

— ווייל ער איז זעהר עהנליך צו אייך — האָט דער אָרימאַן געענטפערט.

אוי, די הי־יצען!...

צוליב די פּאַזשערזשערניקאָווע היצען, מעג מען שוין בעצייטענס זאָגען אַ רבנן־קדיש נאָכן ווינטער־סעזאָן

א טאָג פון חבר'שאַפט און ברודערליכקייט

די ימים-טובים אין ארץ-ישראל קריגען אַנ'אַנדער פּנים

פון א. לאַנגמאַן

עס איז שוין אַן אָנגענומענער כלל, אַז תמיד ווען עס ענדערט זיך די עקאָנאָמיש-גייסטיגע סטרוקטור פון אַ פאָלק, ענדערט זיך אויך דער אויסזעהן פון'ם פאָלקס יום-טוב.

עס איז גענוג צו דערמאָהנען דעם בייקום קינדער יום-טוב פון „הבאת בכורים“, צו ברענגען בכורים אַ טאָג נאָך שבועות, דעם קרן-קימת, אָדער דעם עכטען יודיש-דאָרפישען יום-טוב פון „ראשית הגז“, ווען מען שערט אָפּ די שעפּסעלעך זייער וואָל אין די קבוצות, אָדער דעם ספּעציפיש-קבוצה'שען יום-טוב פון „גן הירק“ (גאָרטען און שטאַל), ווען אין יעדער קבוצה ווערט איין טאָג אין יאָהר געגעסען בלויז מילכיגע מאכלים און גרינס, וואָס די קבוצה אַליין פּראָדוצירט און אין דעם טאָג ווערט אויפגעוויזען, ווי ווייט יעדער קבוצה האָט זיך ווירטשאַפטליך אַנטוויקעלט.

עס זענען שוין אין אַ טייל קבוצות פערהאַן דאָרפישע פאָלקס-פייערונגען, וואָס זענען פרעמד פאַר אונזערע גלות-יודען, ווי למשל, דאָס מתנה זיין אין דער קבוצה אַ יונגען פּאַסטוך, ווען מען שיקט איהם צום ערשטען מאָל אַליין אַרויס מיט אַן אייגענער סטאַדע שאָף, פּאַשען אויף די בערג. אָדער די פייערונג, וואָס עס האָט געהאַט אַמאָל איינגעפיהרט די קבוצה כפר-גלעדי, וואָס כמעט אַלע מיטגלידער איהרע זענען געוועזענע גרינדער פון'ם אַמאָליגען „השומר“ אין ארץ-ישראל: דאָס איז די פייערונג פון ווערען אַ „בר-מצוה“, און זי באַשטעהט דערין, וואָס ווען אַ יונגעל ווערט אַלט 13 יאָהר, גיט מען איהם איבער אַ ביקס. ביינאַכט ווערט אַ „מרידה“ (פייער) אָנגעצונדען אויף אַ באַרג. דער בר-מצוה-בחור רייט אַרויס אויף אַ פערד אין גאַלאָפּ, צוזאַמען מיט זיין פאַמיליע און מיטגלידער פון דער קבוצה. דער 13-יעהריגער בחור ווייזט שוין גבורות, ווי גוט ער זיצט אין זאַטעל און אַז ער קאָן שוין אַזוי שעהן רייטען ווי דער פאָטער זייבער. אַלע מיטגלידער קומען זיך צונויף צום אָרט, וואו דאָס פייער ברענט, און דער פאָטער און די מוטער שטעלען זייער זוהן אַנטקעגען פייער און דערקלערען איהם, וואָס עס איז געווען דער ציל פון'ם „השומר“ און אַז ער זאָל ווייטער געהן איבער'ן זעלביגען וועג. דערביי ווערט איהם איבערגעגעבען אַלס סימבאָל אַ ביקס און דאָס יונגעל שווערט, אַז ער וועט פערטיידיגען ביז דעם לעצטען טראָפּען בלוט די דריי הייליגע געבאָטען פון'ם „השומר“, פערטיידיגען דאָס יודישע פאָלק פון איבערפאַלען, שיצען דאָס לאַנד געגען דעם שונא און קעמפען פאַר סאָציאַלען יושר.

ווען עס פערענדיגט זיך די שבועה, הערען זיך אַ פּאָר שאָסען אין דער לופטען און אויך דער יונגער „בר-מצוה-בחור“ שיסט אויס, צו ווייזען, אַז ער ווייסט שוין אויך ווי אַזוי אומצוגעהן מיט דער ביקס.

עס איז אויך איינגעפיהרט געוואָרען אין אַ טייל קבוצות, תשעה-באב אָפּצוהאַלטען די פערזאַמלונג פון די לעהרער מיט די עלטערען, און אַרומצורעדען אַלע פראַגען, וואָס האָבען אַ שייכות צו דערציהונג. דער דאָזיגער טאָג איז אויסגעקליבען געוואָרען דערפאַר, ווייל נאָכ'ן חורבן בית-המקדש האָט אונז דערהאַלטען נאָר „יבנה וחכמיה“....

אויך חנוכה איז אַ יום-טוב פאַר די קינדער צו געהן מיט ליכטלעך איבער די גאַסען פון די יודישע שטעט און די מנורה, וואָס עס צינדעט אָן די שטאָט-פערוואַלטונג פון תל-אביב אויפ'ן העכסטען וואַסער-רעזערוואַר-טורעם, איז דאָך שוין געוואָרען בעקאַנט אין גאַנץ ארץ-ישראל.

אַ שעהנער בעזונדערער יום-טוב איז אויך חמשה-עשר בשבט, דער יום-טוב פון פערפלאַנצען בוימער, און פּורים מיט די קאַרנאַוואַל-צוגען און דער „עד-דלא-ידע“ פייערונג איז דאָך שוין בעקאַנט אין דער גאַנצער יודישער וועלט.

אויך דער „סדר“ פסח, האָט בעקומען אַ גאַנץ אַנדער כאַראַקטער אין די קבוצות. אָבער נישט דאָ איז דאָס אָרט ברייטער זיך אָפּצושטעלען אויף אָט די אַלע אַלט-נייע און בענייטע ימים-טובים.

און אויך אונזער שבת-שובה, איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ טייל קבוצות אין אַ טאָג פון זיך מאַכען אַ „חשבון הנפש“.

עס איז געמאַכט געוואָרען אַ כלל אַז אין שבת-שובה זאָל מען די שווערסטע פּראָבלעמען, וואָס האָבען אַ שייכות צו דער קבוצה אין דעם דאָזיגען טאָג בעהאַנדלען. אַלע ספקות, וואָס מאַטערען יעדען יחיד טיף אין דער נשמה אַ גאַנץ יאָהר, זאָלען אין דעם טאָג בעריהרט ווערען.... אין דעם טאָג רעדט זיך יעדער איבער אַראָפּ פון הארץ.

און גאַנצע חדשים וואַרט מען אויף אָט דעם דאָזיגען טאָג פון'ם חשבון הנפש, ווען מען וועט קאָנען אַלץ פריי און אָפען בעהאַנדלען און אַרויסזאָגען, דאָס, וואָס קוועטשט אין האַרצען. ווייל כמעט אַלע טעג פון אַ גאַנץ יאָהר איז יעדער מיטגליד פון דער קבוצה פערנומען ראשו ורובו אין דער פיזישער אַרבייט פון דער קבוצה. מען זאָרגט על פּי רוב באַר ווי עס זאָל זיך פערבעסערן דער עקאָנאָמישער מצב פון דער קבוצה, יעדער איבער שטרעבט געוועהנליך אַז אַלע זיינע כוחות, וואָס מעהר צו פּראָדוצירען אויף זיין געביט, הגם מען פערגעסט אויך נישט אין די רוחניות'דיגע ענינים. אָבער צו די ריינע גייסטיגע פראַגען, צו די סאַמע בשמות'דיגע ענינים האָט מען נישט דערצו דעם קאָפּ.

און אַ כלל איז, אַז אַנ'עדה מענשען לעבען צוזאַמען, מעגען זיי זיין ווי באַוועלט פאַר אַ קאָאָפּעראַטיוו צוזאַמען לעבען, מעגען זיי זיין ווי גייסטיג ענטוויקעלט, מוז דאָך אימיצען געשעהן אַנ'עוולה, מוז דאָך איינער, אַמאָל נישט ווילענדיג אַליין, אָהן שום כוונה טאָן אַ קריוודע אַ צווייטען, מוז זיך דאָך געפינען איינער אין קאָלעקטיוו, וואָס איז שוואַכער פון די אַנדערע און אָט, איהם, דאַכט זיך אויס, אַז ער ווערט צופיל אויסגענוצט און דערפאַר האָט מען בעשטימט, אַז ס'זאָל, לכל הפחות, זיין איין טאָג אין יאָהר, ווען די חברים זאָלען צווישען זיך אַליין מאַכען אַ חשבון הנפש, ווי זיי האַלטען ערגעץ אין דער וועלט.

נישט וועגען עקאָנאָמישע, ווירטשאַפטליכע אָדער פּאָליטישע פראַגען געהט עס דאָ אָן, נאָר וועגען ריין-עטישע און גייסטיגע פראַגען.

און פאַר'ן פאַסיגסטען טאָג פון מאַכען אָט אַזאַ מין חשבון הנפש האָבען אַ טייל קבוצות געוואָלט אויסקלייבען דעם „שבת-שובה“, דעם טראַדיציאָנעלען טאָג, ווען יעדער יוד פלעגט זיך מאַכען זיין אייגענעם חשבון הנפש אויף אַלע עבירות, וואָס האָבען אַ שייכות „בין אדם למקום“, אַזוי האָבען די געוואָלט, אַז אין דעם טאָג זאָל געמאַכט ווערען אַ חשבון הנפש וועגען אַלע ענינים, וועלכע זענען נוגע „בין אדם לחבירו“...

און גאָר אָריגינעל און אייגנאַרטיג איז אָט דער דאָזיגער טאָג געפייערט געוואָרען. גאַנץ פריה, ווען מ'האָט אָפּגעגעסען די ערשטע סעודה, האָט אַ קינדער-כאָר פאָרגעלייענט דאָס קאַפּיטעל פון ישעיהו: „והיה באחרית הימים“, דערנאָך זענען פאָרגעלייענט געוואָרען פערשידענע שטעלען פון'ם תנ"ך, וואו עס רעדט זיך וועגען יושר און גערעכטיגקייט, וואָס דאַרף הערשען אויף דער וועלט. עס ווערען דאָן געלייענט לידער פון פערשידענע פּאָעטען, וועלכע זענען געשריבען געוואָרען אויף אָט די טעמעס, דערנאָך האָט אַ חבר פון דער קבוצה געהאַלטען אַנ'אויספיהרליכען רעפעראַט, וועגען די ריכטונגען און צילען פון דער קבוצה, און אַרום אָט דעם רעפעראַט איז געעפענט געוואָרען אַ דיסקוסיע, און דאָ האָט זיך יעדער חבר אַרויסגעזאָגט, וואָס עס איז איהם געלעגען אויפ'ן האַרצען, און וואָס ס'האָט געוויטיאָגט זיין נשמה... מען האָט געקאָנט דעמאָלט הערען שטראָף-רייד וועגען אייגענע חברים, וואָס טוען אָט אַזעלכע זאַכען, וועלכע זענען, לויט דער מיינונג פון'ם דיסקוטאַנט, נישט עטיש... און דאָס וויכטיגסטע דערביי איז, וואָס עס ווערט אַלץ אָפען און קלאָר אַרויסגעזאָגט, קיינער ווערט נישט געשאָנעוועט, קיין שום עוולה בלייבט נישט פערהוילען, יעדער איינער מאַכט טאַקע מיט זיך אַליין אַ חשבון הנפש און פערטראַכט זיך, וואו ער האַלט עפּעס אין דער וועלט....

און אין אָט דעם טאָג קעמפט יעדער חבר פאַר זיין אידעי, פאַר זיין אַבשטאַמונג און אידעאַל.

אַזוי למשל, קאָנט איהר הערען רעדען אַ חבר וועגען דעם, אַז אַ טייל מיטגלידער פון דער קבוצה לעבען נישט עטיש, ווייל מען עסט פליש, און אַ צווייטער חבר קאָן אויפווייזען, אַז אין דער קבוצה ווערט אונטערדריקט דאָס אינדיווידועלע פּנים מענשען. אַ צווייטער קעמפט גאָר פאַר'ן גאַנצען סאָציאַליזם און גיט צו פערשטעהן, אַז כל-זמן מיר וועלען נישט האָבען בשותפות'דיגע קבוצות פון יודען מיט אַראַבער צוזאַמען, וועלען מיר דאָ אין ארץ-ישראל זיך נישט קאָנען אויסלעבען ריין קאָמוניאַל. און אַנ'אַנדערער חבר קאָן גאָר פערלאַנגען, אַז די מיטגלידער פון דער קבוצה זאָלען ווערען רעליגיעז, ווייל אָהן רעליגיע קאָן בכלל נישט זיין, לויט זיין מיינונג, אַ ריין מאָראַלישער און עטיש-יושרדיג לעבען.

אַזוי קעמפט יעדער מיטגליד פון דער קבוצה אַ גאַנצען טאָג פאַר זיינע אידעיען!

אָט אַזוי ווערען נייע ימים-טובים בעשאַפען אין דער אַלטבענייטער ארץ-ישראל. אין דעם לאַנד, וואו אַ פאָלק הויבט אָן לעבען נאָרמאַל און נאַטירליך אויף זיין אייגענעם באָדען און זיין היימלאַנד, לויט זיינע אַלט-נייע אידעאַלען.

שעהנהייט - זיגט

די מאָדערנסטע פּערפומעריע

J. DRUKIER

5 Zawadzka 5, tel. 175-92

עמפּפעהלט

די נייעסטע פּערפומען און אַלערליי קאָסמעטיק אין- און אויסלענדישע

צו נידריגע פּרייזען.

האָרט און דעטייל פאַר ענגראָסיסטען ספּעציעל-ראַבאַט

Dr.

Wołkowyski

האָט זיך איבערגעצויגען אויף

ציגעל-גאַס 11, טעל. 238-02

נעהמט אָן פון הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע

נעהמט אָן פון 8—12 בייטאָג און פון 4—9 אָוונד.

צווישען האַמער און קאָוואַדלע

(ענדע פון דער 9. זייט.)

פאַר'ן דמיון וואַקסט אויס דער געזונטער פוטער יונג, בעני פינטשוק. יענער איז דאָך אַנ'אמת'ער פוטער, נאַ, האָרעפּאַשניק: קוקט ער אויך אויף די אַמאָליגע סוחרימלעך קרום. אָבער ער קוקט אויך קרום אויף איהם. אויף בערען אויך. „איהר זענט אַ בייזע אָנשיקעניש אויפ'ן האָרעפּאַשניק, — האָט איהם בעני איינמאָל אַריינגעזאָגט, — איהר זענט געוואָרען נאָך גרעסערע בעלי-גאווה'ס פון די אַמאָליגע בורזשוקעס...“ — כאַ-כאַ-כאַ, טוט בערע אַ לאַך, — איך אַ בעל-גאווה, איך אַ גרויס-האַלטער...

דאָס האָט דאָך אָבער איינמאָל איהם איינגעזאָגט לאַבע אויך: זי האָט עס איהם אַריינגעזאָגט און דאַביי אויף איהם געקוקט פון אויבען אַראָפּ.

ער וויל פאַר זיך אויף אַ רגע אויסמאָלען זיין לעבען אין דעם דאָרף, וואָס ער האָט געהאָלפען בויען; חתונה האָבען טאַקע מיט דער דאָזיגער לאַבען, וואָס ער האָט אַ סך מאָל געהאַלטען אין זיינע אָרעמס... צי האָט ער אָפשר פאַר איהר? צי גאָר האָט ער מורא פאַר איהר? זי האָט דאָך איהם ליב געהאַט, אַזויפיל מאָל זיך געהאַלטען פאַר איהם אומגעטרייע, בירעדיג ווי דאָס גראָז! זי האָט איהם אָהן ווערטער איבערגעגעבען גאָר איהר ליבשאַפט פאַראַן אָהרען בעת ביידע זענען געווען שיכור פון בויען.

בערען קומט פאַר'ן דמיון די באָבט, ווען ער איז געפאָהרען צוריק אין דאָרף מיט די יונגע אַקאַציע-ביימלעך און דער פריהמאָרגען, ווען ער האָט אַ העלפט פון די ביימלעך פערפלאַנצט פאַר זיין שטוב און אַ העלפט האָט ער פאָרזיכטיג, ציטערדיג געטראָגען צו איהר שטוב... וואָס איז געווען פאַר אַ צייט? וואָס איז מיט איהם דעמאָלט געווען? פאַר וואָס האָט עס איהם דעמאָלט אַליין געטריבען צו טוהן אַזאַ זאַך? פאַר וואָס קומען אַזעלכע פריהמאָרגענס מעהר נישט צוריק? ער הערט כמעט די שטום, וואָס שרייט אַרויס פון זיין האַרצען אַרויס און פרעגט: „פאַר וואָס קומען אַזעלכע פריהמאָרגענס מעהר נישט צוריק?“

און פאַר וואָס צו בערען קעהרען זיך נישט אום דערהוויל מעהר אַזעלכע פריהמאָרגענס — איז נישט פון בערען אַליין צו געבען אויף דעם אַנ'ענטפער, ער איז יונג און שטאַרק, און דאָך איז גערעכט זיין מאַמע, ווען זי וואַרפט איהם אויף, אַז ער איז בעעלטערט געוואָרען פאַר דער צייט.

ווייל ער האָט אַליין אָן זיך פערגעסען. ער איז נישט פון די, וועלכע האָבען געפאָדערט פאַר זיך מעהר צוליב דעם, וואָס ער איז אין צייט פון בירגער-קריג געגאַנגען אין מאַרש אַ באָרוועסער, הונגעריגער און אָפּגעריסענער; געמאַרשירט אין שטורעם און אין רעגען געטאַפּשעט די בלאָטע; איינאיינעם מיט די בעפרייער געיאָגט דעם „ווייסען שונא“, געיאָגט די פּאָגראָמשטשיקעס... דעמאָלט איז ער נישט געווען אַליין. פערקעהרט, דעמאָלט ווען ער בלייבט אַליין, וואָלט פון איהם גאָר נישט געבליבען; וואָלט ער אפשר אויך צעריבען געוואָרען פון דער רעוואָלוציע; נאָר ווייל ער האָט זיך דעמאָלט גאָר איינגאַנצען פערגעסען אַז זיך אַליין, ווייל ער איז געווען בלויז איין פּיצעלדיגער טייל פון אַ גרויסער אַרמיי בעפרייער, דערביי איז ער דעמאָלט געווען יונג און פול מיט הייס בלוט, וואָס האָט געטריבען אין די גרעסטע געפאַהרען און אַרויסגעפיהרט פון די גרעסטע געפאַהרען!

Dr. med. Trepman

צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90

ספּעצ. פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענערשוואַכע אויך אַלע אַרט אַנאַליזען

נעהמט אָן פון 8—12 און פון 5—9 אָוו. זונטאָג און יום-טוב פון 8—1. בעזונדערע וואַרטע-זאַל פאַר פרויען

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער

Zachęta

זגערזשער 26

היינט און פאָלג. טעג!

גרויסער שלאַגער-פּראָגראַם!

די וועלט געהער צו דיר

מיט'ן באַקאַנטען טענאָר

Józef Schmidt

אין דער הויפּט-ראָלע, ווי אויך קלאַנג-צוגאַבע.

אָנהויב פון די סעאַנסען שבת און יום-טוב 12 אַ זייגער. געוועהנליכע טעג 4 נאָכמ.

ראַטעוועט אייער געזונד

קראַנקע אויף רוקענבוין (ברוך-קראַנקהייטען)

ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע הייל-גומי-באַנדאַזשען פון מיין מעטאָדע העלפען ראַדיקאַל אונטער גאַראַנטיע אָהן אָפּעראַציעס פון אַלע מינים ברוך-קראַנקהייטען (רופּטורען) אפילו די עלטעסטע און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער.

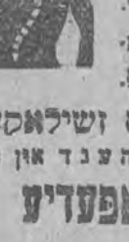

דאָס אַראָפּלאָזען זיך פון מאַגען און קישקעס בעזייטיגט אין דורך פּערלעגען ספּעציעלע אינדיווידועל צוגעפּאַסטע בויך-באַנדאַזשען. אויף אויסגעקרימטע רוקען-ביין (הויקערס) אָרטאָפּעדישע הייל-גאָרסעטען אויף ביינער-שווינדזוכט און אַלע אַנדערע טעהלערן אָרטאָפּעדישע הייל-אָפּאַראַטען אויף פּלאַטפוס.

ספּעציעלע איינלאַגען לויט גיפּס-מאָדעלען, אויף זשילאַסעס.

— גומי-זאָקן לויט מאָס. קינסטליכע הענד און פיס

ספּעציעלער אנשטאַלט פאַר הייל-אָרטאָפּעדיע

Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ אויס לעמבערג

לאָדז, פּיאָטרקאָווסקא 9 (אַלגינסקא)

(פראָנט פּאַרטער), טעל. 177-09 נאָהענט פון לאָדזשער פאַבריקס-באַהנהויף

בעמערקונג: דאָס ערשיינען פון די קראַנקע איזאָלירטע נויטיג.

צאָהלרייכע דאַנקזאַגונגען און דאַנק-בריף.

(אין זגערזש אויף טאָמאַשאָווער 2 № און 4 № אייגענע הייזער)

ניַיער פֿאָלקסבלאַט

דאס לאדזשער לעבען

ניַיער פֿאָלקסבלאַט

פֿרײַטאָג 5 כו תּשרי תּרצ"ה	אָקטאָבער
זון-אויפֿגאַנג	5.43
זון-אונטערגאַנג	5.05
ליכט-צינדען:	4.56

בלויז אַ קורצע צײַט פֿערבליבען אויף צו לעגאַליזירען די האַנדװערקער-װאַרשטאַטען

נאָכ׳ן 1-טען יאַנואַר װעלען נישט לעגאַליזירטע װאַרשטאַטען געשלאָסען װערען

װאַרשע, (יט"א). בישט קײן גאַנצע דרײַ חדשים זענען נאָך פֿאַרבליבען פֿאַר די נישט-לעגאַליזירטע בעל-מלאכות אין פּוילען אויף אַרויסצובעקומען האַנדװערקער-קאַרטען, אָהן װעלכע מען װעט נישט טאָרען פֿיהרען קײן װאַרשטאַטען. דעם 1-טען יאַנואַר 1935 ענדיגט זיך דער לעצטער טערמין פֿון לעגאַליזירען די האַנדװערקער-װאַרשטאַטען און דערנאָך װעט מען די נישט-לעגאַליזירטע װאַרשטאַטען שליסען און זײערע אײגענטימער װעלען בלײַבען אָהן ברויט אָהן װעלכע עס איז יעדע מעגליכקייט צו עקזיסטירען.

מען דאַרף געדענקען, אַז די אַלע בעל-מלאכות װאָס האָבען פֿאַרן 15-טען דעצעמבער 1927 געפֿיהרט זעלבסטשטענדיג אַ װאַרשטאַט קענען נאָך איצט לעגאַליזירען זײערע װאַרשטאַטען אויפֿ׳ן סמך פֿון די אַז. גער. דערװאָרבענע רעכט. די דאָזיגע רעכט מוז מען װי אַמשנעלסטען אויסנוצען, װײַל נאָכ׳ן 1-טען יאַנואַר 1935, װעט שוין זײַן צו שפּעט דאָס אַרויסבעקומען די האַנדװערקער-קאַרטען אויפֿ׳ן סמך פֿון דערװאָרבענע רעכט איז איצט פֿאַרבונדען מיט אַ רײַה קאָמפּליצירטע פֿאָרמאַליטעטען און שװעריגקייטען, מען מוז אָבער די אַלע שװעריגקייטען איבערקומען, כּדי זיך צו באַװאָרענען די מעגליכקייט פֿון אַרבייט און עקזיסטענץ.

חוץ דעם װעג פֿון דערװאָרבענע רעכט איז נאָך פֿאַראַן אַ מעגליכקייט צו בעקומען אַ האַנדװערקער-קאַרטע אויפֿ׳ן סמך פֿון „דיספּענזע", פֿאַר די יעניגע האַנדװערקער, װעלכע אַרבייטען אין זייער פֿאַך 8 יאָהר. אויך דער דאָזיגער װעג איז איצט פֿאַרבונדען מיט אַ רײַה שװעריגקייטען. מען טאָר זיך אָבער פֿאַר די מניעות נישט אָפּשרעקען, און מען מוז עקשנות׳דיג זאָרגען פֿאַר דער אייגענער צוקונפֿט און עקזיסטענץ-מעגליכקייט.

אָבער בעסער שפּעטער אײדער קײנמאָל נישט. ייִדישע האַנדװערקער װאָס האָבען זיך נאָך נישט אָנגעהויבען צו בעמיהען װעגען לעגאַליזירען זײערע װאַרשטאַטען, טאָרען מעהר נישט װאַרטען קײן מינוט. זײער עקזיסטענץ איז אין געפֿאַהר. נאָכ׳ן 1-טען יאַנואַר װעלען זײערע אומלעגאַלע װאַרשטאַטען קענען געשלאָסען װערען, עס איז דעריבער דער דרינגענדער געבאָט פֿון דער שעה, אַז אַלע ייִדישע האַנדװערקער װאָס האָבען נאָך נישט דערפֿילט דעם חוב לגבי זיך אַלײן, לגבי דער אייגענער עקזיסטענץ, פֿון צוקונפֿט זאָלען נישט װאַרטען אויף דער לעצטער מינוט, װען עס װעט שוין זײַן צו-שפּעט, װען מען װעט שוין גאָרנישט קענען אויפֿטאָן, און זאָלען היכף צוטרעטען זיך צו בעזאָרגען מיט די בויטיגע האַנדװערקער-קאַרטען.

דער פֿעראײניגטער קאָמיטעט פֿאַר די ענינים פֿון דער ייִדישער מלאכה אין װאַרשע (שקאָלנאַ 4 װ. 8) און אויך אַלע לאָקאַלע קאָמיטעטען אויף דער פּראָװינץ ערטײלען די ייִדישע בעל-מלאכות אַלע בויטיגע אינפֿאָרמאַציעס און אָנװײַזונגען װעגען לעגאַליזירען די האַנדװערקער-װאַרשטאַטען.

די לױן-טעקסטיל-אינדוסטרי און די האַנדעלס-קאַמער

(אג) װי מיר האָבען שוין געמעלדעט פֿאָדערט דער פֿערבאַנד פֿון דער לױן טעקסטיל-אינדוסטריע, װעלכער רעפּרעזענטירט די אינטערעסען און פּאָסטולאַטען פֿון דער לאָדזשער לױן-אינדוסטריע, אַ פֿאַרטרעטערשאַפֿט אין דער האַנדעלס-קאַמער: אַרויסגעהענדיג פֿון שטאַנדפּונקט, אַז זײערע אינטערעסען אונטערשײדען זיך שטאַרק פֿון די אינטערעסען פֿון אַלע איבריגע צװײַגען פֿון דער טעקסטיל אינדוסטריע. אין שײַכות דערמיט האָט דער פֿערבאַנד אָנגעהויבען צו פֿיהרען אונטערהאַנדלונגען מיט די בעזונדערע אינדוסטריע-פֿערבאַנדען, ספּעציעל אָבער מיט דעם לאַנד-פֿערבאַנד פֿון דער טעקסטיל-אינדוסטריע פֿאַר װעלכען דער לױן-פֿערבאַנד האָט שוין בעקומען אַ אײַנלאַדונג אויף אַ קאָנפֿערענץ.

אויף דער געמײַנזאַמער קאָנפֿערענץ, װאָס איז שוין פֿאָרגעקומען האָט דער פֿערבאַנד פֿון דער לױן-אינדוסטריע פֿאָרגעשטעלט זײַן שטאַנדפּונקט און פֿאָרגעלײגט צו שאַפֿען אַ געמײַנזאַמע ליסטע אויף פֿאָלגענדע יסודות: לאַנד פֿערבאַנד פֿון דער טעקסטיל - אינדוסטריע 2 מאַנדאַטען, פֿאַבריקאַנטען-פֿערבאַנד – 2 מאַנדאַטען, פֿערבאַנד פֿון דער לױן-אינדוסטריע – 1 מאַנדאַט, װי אויך דער פֿערבאַנד פֿון קריסטליכע סוחרים און אינדוסטריעלער — 1 מאַנדאַט, די איבריגע פֿערבאַנדען זענען אויף דעם פֿאָרשלאַג נישט אײַנגעגאַנגען.

אין שײַכות דערמיט איז די לעצטע טעג פֿאָרגעקומען אַ קאָנפֿערענץ פֿון דעם לױן פֿערבאַנד אויף װעלכען עס איז בעשלאָסען געװאָרען, אַז אויב מען װעט זײ די דאָזיגע פֿאָדערונג נישט נאָכגעבען װעלען זײ צו די װאַהלען אין דער לאָדזשער האַנדעלס-קאַמער אַרויסשטעלען אַן׳אײגענע ליסטע.

פֿיהרט זי אויף אַ „װידזעניע"
און ליידיגט איהר דערװײַל אויס די דירה

(2) װי מיר האָבען נעכטען געמאָלדען איז די טעג 2 מאָל בעגנב׳עט געװאָרען די דירה פֿונם לאָדזשער פֿאַרמעגליכען סוחר, װײס, (זאַכאָדניאַ 66) װעלכער זיצט אין טורמע אין שײַכות מיט אַ געװיסער אַפֿערע.

מיט 4 טעג צוריק האָט זיך צו דער פֿרוי װײס געמאָלדען עפּיס אַ פּערשױן, װעלכער האָט זיך פֿאַר איהר פֿאָרגעשטעלט, אַז ער איז איהר מאַנס אַ גוטער בעקאַנטער. ער האָט צוגערעדט די פֿרוי װײס, אַז זי זאָל מיט איהם צוגײן אין דער טורמע, װאו ער האָט אַ סך קאָנטשאַפֿט, און װאו ער קאָן איהר אויספֿועלן אַ „װידזעניע".

אײדער אָבער זײ זענען צוגעקומען צו דער טורמע איז דער פּערשױן נעלם געװאָרען, און אַז די פֿרוי װײס איז מיט גאָרנישט צוריקגעקומען אַהײם, האָט זי זיך געכאַפּט, דאָס מען האָט בײַ איהר דאָרט אַרויסגעגנב׳עט פֿערשידענע זאַכען אויף אַ סומע פֿון אַנ׳ערך 10 טויזענד זל.

װען זי איז אין שײַכות דערמיט — מיט דער גנבה, הײסט עס — אויף צומאָרגענס אַרויסגערופֿען געװאָרען צום אויספֿאָרשונגס-ריכטער — האָט מען זי אין דערהײם װידעראַמאָל בעגנב׳עט — כּמעט גאָרנישט איבערגעלאָזט...

װי מיר דערװיסען זיך איצט, איז אין רעזולטאַט פֿון אַן׳ענערגישער פּאָליצײיִשער חקירה ודרישה נעכטען אַרעסטירט געװאָרען אײנער פֿון די גנבים, דער 25-יעהריגער ישראל אוונער (פֿון קרוטקע-באַלוט 5). דאָס איז דער זעלבער פּערשױן װעלכער איז געװען בײַ דער פֿרוי װײס און געװאָלט איהר טון אַ טובה בײַ דער תּפֿיסה-נאַטשאַלסטװע".

עס װײַזט זיך אַרויס, אַז דאָס איז שוין נישט די ערשטע קונץ, װאָס אוונער האָט געמאַכט.

מ׳האָט איהם דערװײַל אַרײַנגעזעצט, און איצט װערען געזוכט זײַנע שותּפֿים.

פֿראַנקרײַך אַנערקענט פֿאַר פּוילען אַ מינימאַלע סטאַװקע אין דעם קאָנפֿעקציע-עקספּאָרט

(אג) דורך אַ דעקרעט פֿון 15 סעפּטעמבער איז פֿאַר פּוילען אַנערקענט געװאָרען אין פֿראַנקרײַך דער מינימאַלער צאָל טאַריף פֿאַר מענער און קינדער קאָנפֿעקציע, װאָס װערט אימפּאָרטירט אין די גרענעצען פֿון קאָנטינגענט אין דער הויך פֿון 83,333 קילאָ. דער אַרײַנפֿיהר דאַרף פֿאָרקומען דורך די צאָל-קאַמערען אין פּאַריז, שטראַסבורג, מאַרסײל אָדער אַלזשיר. פֿון דאָזיגען דעקרעט װעט שטאַרק לײַדען די לאָדזשער קאָנפֿעקציע אינדוסטריע, װעלכע װי בעװאוסט, איז געװען אײַנגעשטעלט אויפֿ׳ן פֿראַנצויזישען מאַרק און האָט געהאָפֿט, אַז אין לויפֿענדען יאָהר װעט דער עקספּאָרט פֿון קאָנפֿעקציע קײן פֿראַנקרײַך בעדײַטענד שטײַגען.

אַפּטײקען
הײַנטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) הײַנט בײַנאַכט דיזשורירען: מ. קאָספּערקיעװיטש (זגערזשער 54), י. סיטקיעװיטש (קאָפּערניקאַ 26), י. זונדעלעװיטש (פּיעטריקאָװער 25), ס. באַיאַרסקי און װ. שאָט (פּשעיאַזד 19), מ. ליפּיעץ (פּיעטריקאָװער 193), דיכטער און לאַבאָדאַ (ליסטאָפּאַד 11 86).

איבערגעפֿאָהרען דורך אויטאָס

(2) נעכטען בײַטאָג 6 אַ זײגער איז אויף װאָלבאָרסקאַ 20 איבערגעפֿאָהרען געװאָרען דורך אַנ׳אויטאָ דער 6-יעהריגער דוד יוזעפֿאָװיטש (זגערזשער 5). אין אַ האָפֿענונגסלאָזען צושטאַנד האָט מען דאָס קינד איבערגעפֿיהרט אין אַננאַ-מאַריאַ-שפּיטאָל.

דאָס זעלבע איז אויך געשעהן מיט׳ן 58-יעהריגען יעקב גאָלדשטײן (פּאָדזשעטשנאַ 27), װעלכען פּאַגאָטאָװיע האָט אַ גוסס׳דיגען אָפּגעפֿיהרט אין ראַדאָגאָשטשער שפּיטאָל.

יאַלדן מיט קאַפּעלושן
בײַ זײ פּאַקט מען נאָר קאַפּעלושען אין זעק...

(2) נישט לאַנג האָבען מיר געשריבען װעגען דעם װי גנבים האָבען „צורעכטגעמאַכט" קאַראַל גנעפּערט׳ס הוטען-געשעפֿט. כּידוע, זענען די גנבים שפּעטער אַרעסטירט געװאָרען.

איצט – נעכטען בײַנאַכט – איז דיזעלבע געשיכטע געשעהן אינ׳ם הוטען-געשעפֿט פֿון ראַפּאַפּאָרט׳ן, אויף פּיעטרקאָװער 9.

אויך דאָרט האָבען גנבים אויפֿגעבראָכען די הינטער-טיר און אײַנגעפּאַקט אַ גרויסען סכום פֿון די בעסטע קאַפּעלושען אין 3 זעק...

זײ האָבען אָבער נישט בעװיזען די זעק צוצונעהמען און געמוזט זיך אַלײן ראַטעװען מיט די בײנער, װײַל מ׳האָט זײ משמעות איבערגעשלאָגען אינמיטען זײער אַרבײט, און זײ האָבען זיך אָפּגעטראָגען איבערלאָזענדיג אויפֿ׳ן אָרט פֿערשידענע אײַנברוכס-כּלים, װי ברעך-שטאַנגען, װיטריכעס וכדומה...

װאָס פֿאַר אַנ׳אויסכאַפּעניש איז עס איצט – נאָך יום טוב – אויף קאַפּעלושן, װײסט אײן גאָט!

מײַדט אויס דאָס טרינקען

Oskar Wojnowski HERBACIANKA

פּרײַז 2.50 זל. פּרײַז 2.50 זל.

Skład główny: Warszawa, Al. Jerozolimska 75, tel. 857-25.

בלומע און איהר שװעסטער
זי לאָזט איהר נישט זיך נעהמען דאָס לעבען

(2) אויף דװאָרסקאַ 22 װאױנט בײַ איהרער אַ שװעסטער די 25-יעהריגע בלומע נאַכטיגאַל.

די שװעסטער האָט לעצטענס בעמערקט, אַז בלומע איז „עפּיס נישט אין אָרדענונג" און אויף אַלע איהרע פֿראַגען ענטפֿערט זי קאַפּידרעך.

זי האָט דערפֿון שטאַרק עגמת נפֿש געהאַט, און נישט געװאוסט װאָס מ׳טוט מיט איהר, מיט בלומען.

ביז – ביז נעכטען אין אָװענד, אַז זי איז צוריקגעקומען פֿון דער גאַס, האָט זי בעמערקט, אַז בלומע האַלט עפּיס אַ פֿערדעכטיג פֿלעשל אין האַנט און גײט עס נעהמען אויסטרינקען...

די שװעסטער איז דאַן צוגעלאָפֿען צוריק, אַרויסגעכאַפּט בגװאַלד דאָס פֿלעשל, און צװישען בײדע שװעסטער איז אויסגעבראָכען אַ געפֿעהרליכער געראַנגעל.

בינו לבינו האָט בלומע בעקומען אַ שפּריץ פֿונם פֿלעשל אין פּנים אַרײַן, און אַזױ װי דאָרט איז געװען זאַלץ-זויער, האָט זי זיך מורא׳דיג אָפּגעבריהט דאָס פּנים און אַנ׳אויג.

די אַרויסגערופֿענע פּאָגאָטאָװיע האָט זי אָפּגעפֿיהרט אין שפּיטאָל.

פּאָליצײַ פֿאָרשט דעם גאַנצען ענין.

1.000.000 זלאָטעס

קאָנסטו נאָר געװינען, קויפֿענדיג אַ לאָס צו דער 1-טער קלאַס און דער גליקליכסטער קאָלעקטור

פֿון G. WOLMAN

נאַרוטאָװיטש 38, טעלעפֿאָן 181-38
און פּלאַץ-רעמאָנטאַ 3/4 טעל. 219-59

רעגיסטראַציע פֿון יאָהר-גאַנג 1916

(2) הײַנט, פֿרײַטאָג, דעם 5 טען אָקטאָבער דאַרפֿען זיך שטעלען די, װאָס װאױנען אויפֿ׳ן שטח פֿון 1-טען קאָמיסאַריאַט מיט די פֿאַמיליען-נעמען אויף די אותיות:

S Sz T U

און פֿון 7-טען קאָמיסאַריאַט אויף די אותיות.

L Ł M N

מאָרגען, שבת, דעם 6-טען אָקטאָבער דאַרפֿען זיך שטעלען די, װאָס װאױנען אויפֿ׳ן שטח פֿון 1-טען קאָמיסאַריאַט מיט די פֿאַמיליען-נעמען

W Z Ź Ż

און פֿון 7-טען קאָמיסאַריאַט אויף די אותיות:

O P R

פֿאַרלענגערטער מיליטער-שטײַער
װערט פֿונאַנדערגעלײגט אויף ראַטעס

(2) לעצטענס פֿליסען אײַן אין דער לאָדזשער שטאָט-פֿערװאַלטונג פֿיל ביטעס װעגען אַנערקענען הנחות בײַם אײַנצאַהלען דעם מיליטער-שטײַער.

אין שײַכות דערמיט דערװיסען מיר זיך, אַז דער פֿאַרלענגערטער מיליטער-שטײַער פֿאַר די יאָהרען 1930 – 1933 װעט פֿונאַנדערגעלײגט װערען אויף ראַטעס נאָר אין אײנם פֿאַל, װען די פֿעראינטערעסירטע פּערזאָנען װעלען אײַנגעבען ספּעציעלע בקשות אין דער מיליטער-אָפּטײלונג.

די קלענסטע ראַטע בעטרעפֿט 10 זלאָטעס. אָבער בײַ גרעסערע פֿאַרלענגטע סומען, װען דער צאָהלער װעט דערװײַזען, אַז ער געפֿינט זיך אין אַ שװערער לאַגע, װעלען די סומען פֿונאַנדערגעלײגט װערען – בדרך אויסנאַהם – אויף קלענערע ראַטעס. זײ װעלען אויך פֿאַרקלענערט װערען די יעהרליכע פּראָצענטער פֿון 15 אויף 12.

קלאַנגען װעגען אַמנעסטיע
טויזענדער פּראָצעסען זאָלען בטל װערען

(2) נעכטען זענען זיך אין לאָדז פֿונאַנדערגעגאַנגען קלאַנגען, אַז די פֿראַגע פֿון דערקלעהרען אַנ׳אַמנעסטיע איז ענדגילטיג ערלעדיגט געװאָרען.

לויט קורסירענדע אינפֿאָרמאַציעס זאָל די אַמנעסטיע אַרויסגעגעבען װערען דעם 11 נאָװעמבער אין שײַכות מיטן יאָהרטאָג פֿון פּוילענס אומאָפּהענגיגקײט.

די אַמנעסטיע זאָל אויך חל זײַן אויף אַ טײל פּאָליטישע פֿערברעכענס.

מען ריכט זיך, אַז פֿון די תּפֿיסות זאָלען בעפֿרײַט װערען אַנ׳ערך 5,000 מאַן, און פֿיעל טויזענדער פּראָצעסען זאָלען בטל װערען.

קלאַנג-קינאָ

„MIRAŻ"

אויף 11 ליסטאָפּאַד (קאָנסטאַנט.) 16

אונטער אַ נײַער דירעקציע פֿון די קינאָ-טעאַטערס Metro i Adria

די לעצטע טעג!

רעפּרעזענטאַנץ-פֿילם פֿון דער נײַעסטער פּראָדוקציע 1934/35 א. ג.

פֿרויען אין זײַן לעבען

אין די הויפּט-ראָלען:

MARIE BELL i RYCHARD WILLM

בעמ.: דער פֿילם איז בעשאָנקען געװאָרען מיט אַ גאָלדענעם מעדאַל.

אויסער׳ן פּראָגראַם:

װאָכען-נײַעס פֿון PAT און „FOX"

פֿאַספּאָרטו׳ס זענען אומגילטיג.

נעכסטער פּראָגראַם: „דעמאָן פֿון גאָלד"

א דאנק פון 50 יודישע ארעסטאנטען

(בריף אין רעדאקציע)

חשובע רעדאקציע פון „נייעם פאלקסבלאט"! מיר יודישע ארעסטאנטען פון דער תפיסה אויף דער שטערלינגא גאס, בעטען דער חשובער רעדאקציע צו פערעפענטליכען פאלגענדען בריף:

מיר, 50 יודישע ארעסטאנטען, וואס זיצען אין דער אויבענדערמאנטער תפיסה, דאנקען דער לאדזער קהלה-פערוואלטונג פאר דעם בעזארגען אונז מיט כשר׳ עסען אויף די ימים-טובים. מיר דאנקען אויך דעם ראטמאן און דאזאר ה׳ אברהם רעכטמאן פאר זיינע בעמיהונגען אונז צו געבען די מעגליכקייט צו דאווענען ראש-השנה, יום-כפור, סוכות און שבת בראשית בציבור, גלייכצייטיג דאנקען מיר דעם הער נפתלי לעווין, פאר זיין דאוועגען און בעזארגען אונז פינקטליך דאס עסען. א בעזונדערען דאנק דעם חשוב׳ן ראטמאן חנא שטיינשניידער פאר דעם בעזוכען אונז אין תפיסה יום-טוב און שמיני עצרת און אונז בעזארגט מיט א פיינעם קידוש.

די אלע דערמאנטע ווינשען מיר א גמר חתימה טובה.

די 50 יודישע ארעסטאנטען אין דער תפיסה אויף דער שטערלינגא גאס.

„יודען און די מלוכה"

רעפעראט פון צבי מייזליער

קומענדיגען זונטאג 5,30 באכמ. קומט פאר אין לאקאל פון טעקסטיל-מייסטער-פעראיין (לעגיאנאווגאס 8) א רעפעראט פון קאמענדאנט פון בעזירק יאסעלעוויטש-לעגיאן — צבי מייזלער א. ד. ס. יז: „יודען און די מלוכה".

פאר מיטגלידער און אריינגעפירטע געסט איז דער אריינטריט פריי.

Dr. med.

L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען, מענער-שוואכע-בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.

אלע ארט אנאליזען.

נעמט אן פון 8—11 און 4—8 אוו. זונטאג פון 9—1 בייטאג

פאר אונבעמיטעלטע — לעטשיצנע-פרייזען.

Dr. H. Rakowski

אינערליכע קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

האט זיך איבערגעצויגען פון זאוואדזקא 8 אויף טראוגוטא 5, טעל. 137-34.

מיר רופען

אלע אהן אויסנאהם איינוואוינער פון לאדז אנטייל-צונעהמען אין דער קומענדיגער 31 מלוכה-לאטעריע

דאס לאטעריי-לאס געקויפט אין דער בערימטער קאלעקטור

נ. יאטקא

פיעטריקאווער 22

פיעטריקאווער 66

גיט די גרעסטע שאנסען רייך צו ווערען! איילט — די צייט איז קורץ!

צום סכסוך אין דער קאטאן-בראנזשע

(2) אין שייכות מיט דעם לאנג-דויערענדען סכסוך אין דער קאטאן-בראנזשע איז נעכטען פארגעקומען א קאנפערענץ פון ביידע צדדים אין ארבייטס-אינספעקטאריאט.

אזוי ווי עס איז ווידער בישט געקומען צו קיין אויסגלייך — האט דער אינספעקטאר ה׳ ווישיקאווסקי געמאכט א פארשלאג איבערצוגעבען דעם ענין א רעגירונגס-ארביטראזש.

די פאבריקאנטען זענען דערויף איינגעגאנגען און די ארבייטער-פארשטעהער האבען דערקלערט אז זיי וועלען היינט 3 ביימאג געבען תשובה.

אויב די תשובה וועט זיין א פאזיטיווע, וועט שבת בעשלאסען ווערען וועגען צו פאהרען קיין ווארשא.

אמטליכעס

(א) דער פארזיצער פון דער האנדעלס-אפטיילונג ביים היגען קרייז-געריכט, דער וויצע-פרעזעס יאן מאסקווא האט זיך נעכטען צוריקגעקעהרט פון אורלויב און איבערגענומען זיין אמט.

„איך זעה דאס לאנד!"

אנ׳אויסשטעלונג פון ארץ-ישראל-פאטאגראפיעס

(2) זונטאג, ד. 7. אקטאבער ה. י. וועט אין לאקאל פון דער געזעלשאפט „וויזא" (שענקעוויטשא 26) געעפענט ווערען אנ׳אויסשטעלונג פון פאטאגראפישע אויפנאהמען פון פאלעסטינא, א. ב. „איך זעה דאס לאנד". די פאטאגראפיעס, וואס זענען געמאכט לויט ציקלען, גיבען א גאנץ בילד פונ׳ם לעבען אין ארץ-ישראל.

בעזוכען: שבתים און זונטאג-טעג פון 10 פריה ביז 10 אוו. אין די מיטעל-וואך-טעג פון 5 ביימאג ביז 10 אוונד. די אויסשטעלונג וועט דויערען פון דעם 7. ביז׳ן 21. אקטאבער. פאר גרעסערע גרופען וועלען געגעבען ווערען דערקלערונגען.

א שיכורים-אנפאל

(א) אויף ראג דזיארסקא און לאגעוויצקא האבען נעכטען ביינאכט 2 שיכורים בעפאלען מיט שטעקענס דעם 53-יאהריגען שניידער שלמה באלקאוויטש (פון קרוטקא 11) און איהם שרעקליך צעקלעט. פאגאטאוויע האט איהם ערטיילט ערשטע הילף.

ס׳איז אריינגעטרעטען אנ׳ענדערונג אין דעם שפיל-פלאן פון דער 31-טער לאטעריע

אין צוזאמענהאנג מיט׳ן דערנעהנטערען זיך פון ציהונגס-טערמין ווערט אלעמען בעקאנט געמאכט, אז דער שפיל-פלאן צו דער 31-טער לאטעריע איז געווארען בעדייטענד אויסגעבעסערט, ס׳זענען איינגעפיהרט געווארען א גרויסע צאהל מיטעלע געווינסען (10 געווינסען צו הונדערט טויזענד זל. 15 צו פופציג טויזענד זל. א. אז. וו.) א דאנק דעם וועלען 58 פראצענט לאסען געווינען. דער מיליאן בלייבט ווייטער דער הויפט-געווינס. רעגירונגס-פראספעקטען קען יעדער איבער דערהאלטען אומזיסט אין דער גרעסטער לאדזער קאלעקטור פון ב. יאטקא פיעטריקאווער 22 און 66. מען בעקומט שוין לאסען צו דער 1-טער קלאס.

לעצטע אויפטריטען פון מיכאל מיכאלעסקא אין ראזמאיטאשטשי

היינט פרייטאג און מארגען שבת קומען פאר אין „ראזמאיטאשטשי"-טעאטער די פארלעצטע פארשטעלונגען פון ליבלינג פון דעם בעריהמטען שוישפילער און זינגער מיכאל מיכאלעסקא.

היינט און מארגען אין אוונד ווערט געשפילט די „ווילדע יוגענד" צו ביליגע פרייזען.

שבת 4 באכמיטאג ווערט געשפילט צום לעצטען מאל מיט מיכאל מיכאלעסקא די מוזיקאלישע קאמעדיע „זיסע ליבע."

מארגען שבת 12 פארמיטאג קומט פאר די ערשטע פריהמארגען-פארשטעלונג. עס ווערט געגעבען משה ליפמאנ׳ס אויפפיהרונג „מאן, מענש און פאטער".

זונטאג קומט פאר מיכאלעסקא׳ס געזעגענונגס-און עהרען-אוונד.

ביי דער „יודישער באנדע"

כדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטע מאסען צו בעזוכען די „באנדע"-פארשטעלונגען — האט די דירעקציע בעשלאסען צו געבען היינט און מארגען ביימאג און ביינאכט 3 ביליגע מאסען-פארשטעלונגען.

ס׳ווערט געגעבען דער פראגראם „אויף טיש און אויף בענק" וועלכער ווערט אויסגעפיהרט דורך חנה גראסבערג, לילי ליליאנא, מאלווינא ראפעל, דוד לעדערמאן, לעאן ליבגאלד, הערמאן פענינגשטיין, זישע קאץ, איזיק ראטמאן און קאמפאזיטאר דוד בייגעלמאן, און אינספ. ראובן מארסאלאוו.

ביי דארם-קראנקהייט

מאגען און דארם-קאטאר, בעווייזט דאס נאטירליכע ביטערוואסער

Franciszka Józefa

שמערצען און די אונטערלייבס-ארגאנען שנעל און שמערצפריי. פרעגט דאקטוירים. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטייקעס.

מיט פולע רעכט פון רעגירונגס-גימנאזיום (Kategorja A)

פרויען-גימנאזיום

און פריוואטע פאושעכנע שולע

פון מאריע האכשטיין

23 וואולטשאנסקא 23

טעל. 214-27 טעל. 214-27

די קאנצעלאריע איז אפען פון 9—2 מיטאג און פון 5—7 אוונד.

ר. איזראעל

דער בערזען-סוחר

שפאנענדער ראמאן פון יודישען לעבען

4

קיצור פון די ערשטע קאפיטלען

פראלאג

שמעון איז אהיימגעקומען פון וואס לויה קיינער האט זיך בישט געריכט דערויף, אז שוא וועט בעגעהן זעלבסטמארד, אז זי וועט זיך אויפהענגען, ס׳איז בישט געווען קיין שום סיבה דערצו.

ווען שמעון איז אריין אין זיין וואוינונג, האט ער דארט געטראפען א דאמע מיט א פערשלייערט געזיכט. די דאמע האט פיל מיט איהם בישט גערעדט, נאר נאר דערלאנגט איהם א רעוואלווער און בעפוילען איהם צו בעגעהן זעלבסטמארד. צוערשט האט די דאמע דיקטירט שמעונען צוויי בריף, וועלכע ער האט אונטערגעשריבען, שמעון האט אלץ ערפילט, ערשט דאן האט די דאמע אפגעשלייערט איהר געזיכט און ס׳האט זיך ארויסגעשטעלט אז דאס איז שולמית.

שולמית איז ארויס פון צימער און שמעון האט אויסגעשאסען מיטן צוועק צו בעגעהן זעלבסטמארד, די קויל האט אבער פערפעהלט. שולמית האט געהערט דעם שאס און איז אוועק צו דער באהן, כדי אפצופאהרען צו דער שיף, וועלכע האט זי געדארפט אוועקפיהרען אין איהר הייםאט-לאנד.

שמעון האט אוועקגעווארפען דעם רעוואלווער און מעהר בישט געשאסען אין זיך, ער איז אוועקגעלאפען צו עוזאן אין שטוב און דארט האט ער געפינען א בריף, וועלכען די זעלבסטמערדערין האט געשריבען צו איהם פארן טויט.

אהיימקומענדיג מיטן בריף האט שמעון געטראפען ביי זיך אין דער-היים עטליכע פאליצייבעאמטע וועלכע האבען בייז איהם אדורכגעפיהרט א רעוויזיע, ז:עגדיג פרעמדע וואלוטע, מיט וועלכע שמעון האט געזאלט אדורכפיהרען אומלעגאלע טראנזאקציעס, די פאליציי-בעאמטע

האבען צוגענומען עטליכע צעהנדליג טויזענד זלאטעס אין פרעמדער וואלוטע, געבענדיג שמעונען א קוויטונג דערויף.

שמעון מארקוס איז געבליבען גלייכגילטיג צו דעם אלעם, ער האט אפילו בישט אריינגעקוקט אין דער קוויטונג. אזוי ווי דער ענין וואלט איהם וועניג אהער אינגאנצען בישט אינטערעסירט.

שמעון האט אין איצטיגען מאמענט בישט אין זינען געהאט די דעוויזע און דאס געלד, ער האט געהאט אין זינען דאס בריוועל, וועלכעס שוא האט פארן טויט צו איהם אנגעשריבען און וועלכעס ער האט נאך בישט געהאט די געלעגענהייט איבערצולייענען. ערשט דעמאלט ווען די פאליציאנטען זענען אוועק האט שמעון פערשלאסען די טיר הינטער זיי און געעפענט וואס בריף. זיינע הענד האבען געציטערט. איהם איז געווען פינסטער אין די אויגען. ער האט מורא געהאט פארן איבהאלט פון דעם בריוועל, וועלכעס איז געשריבען געווארען דורך א מענש, וועלכער לעבט בישט מעהר און וועלכער האט אין עטליכע שורות אויסגעדריקט איהר ווילען.

שמעון מארקוס האט געלייענט:

„טייערער מארקוס! מיין לעצטער וואונש איז אז דעם אינהאלט פון דעם בריוועל זאלסטו נאר דו אליין איבערלייענען, איך ווינש מיר בישט, אז נאך אימיצער זאל בכלל וויסען, אז פארן טויט האב איך צו אימיצען געשריבען.

שמעון, ווען דו ביזט אוועק פון מיר, א שעה פאר מיין טויט, האב איך אפילו אין זינען בישט געהאט אוועקצוגעהן פון דער וועלט, דו געדענקסט נאך די וואהנזיניגע נאכט, וועלכע דו האסט פערבראכט מיט מיר, איך בין געזען די גליקליכסטע אויף דער וועלט, וואס האט מיר מעהר געפעהלט ווען דו האסט מיר געשווארען אז דו ליבסט מיך אויף אייביג. איך האב דיך געגלויבט, ווייל איך האב בישט געהאט קיין גרונד דיר בישט צו גלויבען. נאך די שרעקליכע איבערלעבענישען מיינע מיט מיין געוויזענעם מאן וועלכען איך האב מיט אזא גרויל איבערגעטראגען, האב איך געמיינט אז איצט אין געקומען דער מאמענט, פון וועלכען איך וועל שוין קענען פיהרען א גליקליך לעבען. איך האב דיך געמאכט פאר מיין געליבטען. דו ביזט דער ערשטער מאנספערשוין, וועלכער האט זיך געקענט דערנעהנטערען צו מיר, אפילו יאקוב גאסטעסדינער, וועלכער איז געווען מיין געזעצליכער מאן האט זיך צו מיר בישט געקענט דערנעהנטערען צוליב דעם, ווייל איך האב געוואוסט אז ער איז קראנק אויף אנ׳אומבאשטענדיגע קראנקהייט... דו ביזט געווען מיין ערשטער געליבטער און איך האב זיך געגרייט צו מיין צוקונפטיגען לעבען, אזוי ווי א יונג מיידעל, וועלכע חלומט וועגען גליק...

ווען דו ביזט נאר ארויס פון מיר, איז צו מיר געקומען א פרוי, איך האב זי דאס ערשטע מאל אין מיין לעבען געזעהן. איך האב פיל מיט איהר בישט גערעדט, זי האט מיר ערקלערט אז זי קען מיין בעציהונג צו דיר און דעריבער האט זי געהאלטען פאר איהר חוב מיר איבערצוגעבען עטליכע פרטים פון דיין פערגאנגענהייט, זי האט דערצעהלט, און איך האב געהערט, זי האט בישט געוואלט אויף מיין ענטפער, נאר איז גלייך אוועק, איהר פנים האב איך אינגאנצען בישט געזעהן, זי איז געווען אינגאנצען פערשלייערט. נאכדעם ווי איך האב פון איהר געהערט די דאזיגע טרויעריגע ערצעהלונג וועגען דיין פערגאנגענהייט, האב איך דערפיהלט אז דער גורל מיינער איז אזעלכע אז איך זאל זיך כסדר פייניגען און מיר איז איינציגע פאלען א געדאנק, אז דער גורל וועט זיין שטארקער פון מיר, איך קען זיך בישט שטעלען קאמף מיט איהם, ווייל ער וועט שטענדיג זיין דער זיגער, דעריבער האב איך בעשלאסען אוועקצוגעהן פון דער וועלט. קיינער וועט זיך בישט קענען אויסטייטשען די סיבה פון מיין טויט, איך האב געוואלט אז דו זאלסט עס וויסען.

— כ׳האב בישט צו דיר קיין טענות, האט שמעון ווייטער געלייענט איב׳ם בריוו, איך געה אוועק פון דער וועלט גוטוויליג. איך רעכען אז איך געה אהין דארט וואו ס׳איז פאראן אבסאלוטע רוה און אבסאלוט גליק. זיי געזונד שמעון, דו ביזט געווען דער איינציגער וועמען כ׳האב געליבט אין מיין גאנץ לעבען

אונטערגעשריבען איז געווען שוא.

שמעון האט ווייטער געהאלטען דעם בריף אין האנד, אזוי ווי ער וואלט נאך בישט אלץ געהאט פון דארט ארויסגעלייענט.

ער האט זיך פערשטעלט דאס פנים מיט ביידע הענד און אנגעהויבען שטארק צו כליפען, אזוי ווי א היסטערישע פרוי, ער האט זיך בשום אופן בישט געקענט צוריקהאלטען. די טרעהרען האבען זיך געגאסען איבער זיינע באקען, ער האט געוויינט אויפן קול, קיינער האט איהם אבער בישט געזעהן און בישט געהערט. ער איז געווען מיט זיך אליין...

— שולדיג איז געווען, יא, זי פארוואס פארוואס פערפאלגט מיך די פרוי אזוי שטארק. פאר וואס האט זי מיר איצט צוגענומען מיין גליק... שוא, שוא, יאס האסטו געטאן, פארוואס האסטו צוערשט בישט גערעדט וועגען דעם מיט מיר, איך וואלט דאך דיר איבערגעגעבען וועגען יאס עס האב דעלט זיך. דו וואלסט דיך איבערצייגט אז איך בין אין גארנישט שולדיג. דו וואלסט זיך איבערצייגט אז איך לעב אנ׳אומגליקליך צווייפנימדיג לעבען, נאר דו איינע וואלסט מיר געהאלפען זיך צו בעפרייען פון דאזיגען לעבען, אבער דו ביזט אוועק, בישט וויסענדיג דאס אלץ, דו ביזט געווען צו עמפינדליך און בישט געקענט איבערטראגן נאך איינעם פון די שטארקע קלעפ, וועלכעס דאס לעבען האט דיר בישט געזשאלעוועט.

א לאנגע צייט האט שמעון אזוי גערעדט צו זיך אליין, צו שוא, ווייל איהם האט זיך אויסגעדוכט אז זי זיצט דא אקעגענאיבער איהם, נאר איז שטום און ענטפערט בישט אויף זיינע פאראווארפען. איינציגווייז האבען זיך זיינע געדאנקען אומגעקעהרט צום גלייכגעוויכט און צו דער ווירקליכקייט איהם איז ווידער קלאר געווארען אלץ וואס איז פארגעקומען אין דעם איינעם טאג, אין דעם גרויסען זומער-טאג, וועלכער האט זיך ביי איהם אנגעהויבען אזוי פרעהליך און אנגעזעהם ביי שוא׳ן אין שלאפצימער און האט זיך פערענדיגט אזוי שרעקליך טרויעריג.

— און וואס איז אלץ אין דעם דאזיגען טאג פארגעקומען? וואס פארא פאלגען וועט נאך דער דאזיגער פאטאלער טאג האבען.

ערשט איצט האט שמעון מיט דער גאנצער קאטעגארישקייט אפגעווארפען דעם געדאנק וועגען זעלבסטמארד, צו וועלכען שולמית האט איהם היינט צוגערעדט, בישט נאר צוגערעדט נאר בעפוילען אויסצופיהרען, ביין, ער וועט דאס בשום אופן בישט טון. ער האט איצט פאר זיך אנ׳אנדער מיסיע אויסצופיהרען.

(פארטזעצונג קומט).

דער סוף פון ראמאן דער „אריער-פאראגראף" קומט אין זונטאגדיגען נומער.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 5 אקטאבער 1934

6.45 פריהמארגען-אוידיציע, 6.48 פליטען, 6,58 גימנאסטיק, 7,25 פליטען, 7,50 רעקלאמע-קאנצערט, 11,57 צייט-סיגנאל, 12,03 ידיעות, 12,05 פרעסע-איבערזיכט, 12,10 פליטען, 12.45 א שמועס פאר פרויען. 1 ידיעות פון טאג, 1,05 פליטען, 3,30 עקספארט-ידיעות. 3,35 בערזע, 3,45 מוזיקאלישע אוידיציע, 4,30 פליטען, 4,45 אוידיציע פאר קראנקע, 5,15 קאמעראלער קאנצערט, 6 פליטען, 6,10 רעפערטואר פון די טעאטערן, 6.15 געזאנג-רעציטאל, 6,45 רעפעראט, 7 לייכטע מוזיק, 7,20 אקטועלער שמועס, 7,50 ספארט-ידיעות. 8,05 מוזיקאלישער שמועס, 8.15 סימפאנישער קאנצערט, 10,30 רעציטאציעס, פון פאעזיע, 10,40 רעקלאמע-קאנצערט, 11 ידיעות. קאמוניקאטען. 11.05 טאנץ-מוזיק.

■ ■ ■

פון אויסלאנד

7,15 ריגע סימפ. קאנצערט, 8 בראטיסלאוו — סימפ. קאנצערט, 8 לאנדאן — סימפ. קאנצערט, 8 אסלא — אפערע, 8 וויען — סימפ. קאנצערט, 8,15 קרולעוויעץ — סימפ. קאנצערט, 8,45 רוים — אפערעטקע. 9 קעניגסוואוסטערהאוזען — סימפ. קאנצערט, 9,15 לאנדאן — אפערע.

שבת דעם 6-טען אקטאבער

6,45 פריהמארגען-אוידיציע, 6,48 פליטען, 6,58 גימנאסטיק, 7,08 פליטען, 7,50 רעקלאמע-קאנצערט, 11,57 צייט-סיגנאל, 12.03 ידיעות, 12,05 פרעסע-איבערזיכט, 12,10 סאלאן-מוזיק, 1 ידיעות פון טאג, 1,05 פליטען, 3,30 עקספארט-ידיעות, 3,35 בערזע, 3,45 פליטען, 4.30 הער-שפיל פאר קינדער, 5,50 „הויז און פאמיליע“, 6 פליטען, 6,10 רעפערטואר פון די טעאטערן, 6,15 שאפונגען אויף וויאל. און קלאוויר, 6,45 רעפעראטאזש, 7 קאנצערט פון מענער-כאר, 7,20 פארלעזונג, 7,30 פידעל-קאנצערט, 7,50 ספארט-ידיעות, 8 לייכטע מוזיק, 8.45 אווענד-ידיעות, 8,55 „ווי אזוי ארבייט מען אין פוילען?“, 9 קלאוויר-רעטשיטאל, 9,45 ליטעראַרישע סקיצע, 10 רעקלאמע-קאנצערט, 10,15 לאדזער פאסט-קעסטעל, 10,30 קאנצערט, 11 ידיעות, קאמוניקאטען, 11,05 ווילנער קוקאווקע, 11,35 קאנצערט.

* * *

פון אויסלאנד

7 בעראמענסטער — אפערע. 8 לאנדאן — סימפ. קאנצערט, 8,10 האמבורג — אפערעטקע, 8,45 רוים — אפערע פון וואגנער.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי —	—	—	—	95.00
3 פראצענטיגע	בודאוולאנע		—	47.75
4 „	דאלארובקא		—	53.40
7 „	סטאביליזאציע (אמ.)			77.50
5 „	ווארשאווער ס.-ב. 1934			62.75
5 „	לאדזער	„	„	55.00
ענגלי שער פונט	—	—	—	25.9
דאלאר אפיצ. 5.26	נישט אפיצ.		—	5.20
גאלד-דאלאר —	—	—	—	8.91
גאלד-רובל —	—	—	—	4.59
דייטשער מארק	—	—	—	1.96

DR.
L. Czarnożył
וואוינט יעצט אויף
62 פיעטריקאווער 62
אויף נעהמט אן פון 9.30 ביז 10.30 פארמיטאג און פון 4—6 נאכמ.
ספעצ. האריץ-קראנקהייטען

Dr. REICHER
פאלודביאווא 28, טעל. 93-201
ספעציאליסט
פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג.
סעקסועלע בערואטונגען און פסיכא-אנאליזען
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—8 אווענד.

DR. DED. H. LUBICZ
פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה.
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפפאנגס-שעה'ן 8—10, 12—2, און 5—8 אווענד
און יו"ט 9—1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

רעפרעזענטאנץ-טעאטער
„ראזמאיטאשטשי“
ציגעל-גאס 27, טעל. 25-112

היינט, פרייטאג און מארגען, שבת, 9.30 אווענד
וועט דאס לאדזער טעאטער-פובליקום, פריינד, פעריהרער קומען זיך געזעגנען מיט'ן ליבלינג
מיכאל מיכאלעסקא
אונזער דעוויז: דאס שענסטע פון שענסטען. דאס בעסטע פון בעסטען און בילינער ווי ביליג.
פאזיטיוו לעצטע 2 טעג!
צום געזעגענען זיך
פאפולערע פרייזען!
א סך פסרגעניגען פאר קליין געלד!

א בילינער פרייטאג און שבת!
!!פאר אלע, וואס האבען שוין געזעהן און
!!פאר אלע, וואס האבען נאך נישט געזעהן
ס'ווערט געשפילט צו פאפולערע פרייזען דער לעצטער אמעריקאנער שלאגער
ווילדע יוגענד
לעבענס-בילד מיט געזאנג אין 3 אקטען פון י. ראזענבערג.
מיכאל מיכאלעסקא אין זיין גרעסטע סוקסעס-ראלע אלס „גאסען-יונג“.
נאך דער פארשטעלונג א גרויסע קאנצערט-פאראדע מיט אנטייל: פאניא רובינא, מרדכי הילסבערג, מאקס באזשיק, יוסף סטרוגאטש, רייזעל ליבראווסקא. איינהייטס-פרייזען: כמעט בחנם!

מארגען שבת, 12 פריה ערשטע פרימארגען-פארשטעלונג
גרויסע הנחה און פאלקס-פארשטעלונג
3 שעה נחת, פרייד און הארציג געלעכטער!!!
אלע בילעטען אין פארטער 1 זל.
סענסאציע אויף סענסאציע!
מען זיצט ווי צוגעשמידט! מען זיצט ווי עלעקטריזירט!
די גרעסטע סטארס פון יודישער ביהנע
משה ליפמאנ'ס ערשטע אויפפיהרונג צום ערשטען מאל אין לאדז
די בעריהמטע טראגי-קאמעדיע
פרעכטיג קאנצערט-שפיל
מאן, מענש און פאטער
אין 3 אקטען פון סיימאן וואלף. רעזשי: משה ליפמאן.
די פארשטעלונג איז ניי און אריגינעל אין יעדער הינזיכט
דאס איז נאך אין לאדז נישט געווען!
אלע בילעטען אין פארטער באר צו 1 זל.
גאנץ לאדז רעדט וועגען דער דאזיגער אויפפיהרונג.

מארגען, שבת, 4.30 נאכמיטאג
גרויסע הנחה- און פאלקס - פארשטעלונג
אלע בילעטען אין פארטער נור 1 זל.
יעדער האט דאס רעכט מיטצונעהמען א קינד בחנם
לאמיר זיך געזעגענען!!
צום לעצטען מאל! מיכאלעסקא'ס ערפאלגרייכע מוזיקאלישע קאמעדיע
זיסע ליבע
אין 2 אקטען פון ל. פריימאן. מוזיק: יוסף רומשינסקי.
מיכאל מיכאלעסקא אלס „מאטקע“.

דעם זונטאג, ד. 7 אקטאבער 9.30 אוונט פייערליכער געזעגענונגס- און עהרען-אווענד פון אונזער גרויסען גאסט, דעם באליבטען שוישפילער און זינגער
מיכאל מיכאלעסקא
2 פיעסען אין איין נאכט 2
1) דער לעצטער טאנץ
2) דער פרינץ פון ליבע ספעציעל פאר דעם אווענד
נאך דער פארשטעלונג א גרויסע פייערונג, גוד-באי לאדז! 3) בוקעט פון מיכאלעסקא'ס שלאגערס מיט'ן אנטייל פון די בעסטע כוחות פון דער טרופע. 4) אחרון, אחרון חביב — א גרויסע מתנה פון מיכאלעסקא'ן. צו יעדען בילעט ווערט צוגעגעבען צום אנדענקען מיכאל מיכאלעסקא'ס בילד צוזאמען מיט דעם שלאגער-ליד „מיין שטעטעלע בעלז“.
!ניי ע געזעגענונגס-שלאגערס
בעזארגט אייך בעצייטענס מיט בילעטען.
אין אלע פארשטעלונגען נעמט אנטייל דער גאנצער קינסטלערישער אנסאמבל — די בעסטע כוחות פון יודישען טעאטער, וואס פוילען פארמאגט.

KUP LOS U WOLANOWA!

ארטור רובינשטיין איז לאדז

דעם קומענדיגען דינסטאג, טרעט אויף אין פילהארמאניע מיט איין איינציגען קאנצערט דער וועלט בעריהמטער געניאלער יודישער פיאנא-גאון דער אומפערגלייכליכער ארטור רובינשטיין.

דאסמאל וועט רובינשטיין אויספיהרען א זעהר העכסט-אינטערעסאנטען פראגראם — די שענסטע פערל פון דער פיאנא-רעפערטואר.

פון דער נייער צוקערניע אויף פשעיאזד 2

די צאַל פון עלעגאנטע לאדזער לאקאלען פערגרעסערען זיך כסדר, בישט קומענדיג אויפ'ן קריזיס. די טעג איז פארגעקומען די ערעפענונג פון א נייער עלעגאנטער צוקערניע אויף פשעיאזד 2 אונטער דער ליטונג פון לאנגיעהריגען מיטארבייטער פון דער בעקאנטער צוקערניע „יוזעף פיאנטקאווסקי“ ה' מיעטשיסלאוו זאוויערקא.

די נייע מאדערנע צוקערניע איז פערועהען מיט די בעקאנטע צוקערוואַרען אויסארבייטונגען פון יוזעף פיאנטקאווסקי, די פיינע שווארצע קאַווע, די גרויסע צאהל צייטונגען, דער אנגענעהמער לאקאל, די סאלידע בעדינונג — דאס אלעס דערפיהרט אז אין א גאנץ קורצע צייט וועט די נייע צוקערניע ווערען דער טרעף-פונקט פון דער גאנצער לאדזער עלעגאנטער געזעלשאפט.

ספארט

מאטאציקליסטען-געיעג

פון יודישען מאטאציקליסטען-פעראיין

דעם קומענדען זונטאג, ארדענט איין דער היגער יודישער מאטאציקליסטען-קלוב דעם לעצטען היי-יאהריגען ראייד.

דער ראייד קומט פאר אויף א שטח פון 214 קלמ. דער סטארט און מעטא איז — פאר'ן לאקאל פון קלוב, פיעטריקאווער 115. די מאטארען ווערען איינגעטיילט אין צוויי קאטעגאריעס אויף איינצעל-מאשינען און מיט קארבען.

דעם בעסטען רעזולטאט, וועט מען אנערקענען דעם פאהרער, וואס וועט פאהרען אמרעגולערסטען. די שנעלקייט אין פאראויסגעזעהען פון 30 ביז 40 קילאמעטער א שעה.

צום ראייד ווערען צוגעלאזט מיטגלידער פון יודישען מאטאציקליסטען-קלוב און נישט-ארגאנירטע מאטאר-פאהרער. אויסגעצייכענט וועלען ווערען די ערשטע דריי מאשינען פון יעדער קאטעגאריע.

מעלדונגען

קאמוניקאט פון דער יודישער געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט אין פוילען, אפטייל אין לאדז, וואול טשאנסקא 35, טעל. 53-121.

דער נאהענסטער אויספלוג.

זונטאג, דעם 7. ה. ח. קומט פאר א אויספלוג אין דער שטאטישער גאן-אנשטאלט, זאמעלפונקט 10,30 פריה אין לאקאל פון זש.ט.ק.

אימפראוויזעס.

זונטאג דעם 7. אקטאבער ה. י. פונקט 5 א זייגער פארנאכט, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל דער ערשטער אין היי-יאהריגען סעזאן „חברישער טיי-אווענט“. איינגאנג פאר מיטגלידער און פעראבעטענע געסט.

שפראך-קורסען.

אין די נאהענטסטע טעג הויבען זיך אן די לעקציעס פון פאלגענדיגע שפראך-קורסען: יודיש, שפראך און ליטעראטור, העברעאיש, ענגליש, פראנצויזיש, עספעראנטא.

אינפארמאציעס (און איינשרייבונגען) דערטיילט דער סעקרעטאריאט פון דער געזעלשאפט טעגליך, אויסער שבת, פון 10—1 און פון 5—10 אווענד.

איגוד הציונים המדינתיים סניף שלישי „נורדיה“ בלודז פילסודסקיעגא 57

פרייטאג דעם 5]10-טען פינקטליך 8.30 אווענט וועט ח' שעפסקי רעפערירען אויף דער טעמא: „מינדערהייטען, מינדערהייטען-טראקטאט“ איינגאנג פריי פאר חברים און סימפאטיקער.

געז. „קולטור-ליגע“
הנחה בילעטען און אויספלוגע

די טעאטער, ארטיסט. אפט. ביי געז. „קולטור-ליגא“ גיט ארויס הנחה בילעטען אין קינאס.

די טוריסטיק און לאנדקענטש. סעקציע ארגאניזירט אויף שבת, ד. 6. ד. ח. 3 אויספלוגען:

1) 9 פריה אין פארק „זשראדליסקא“ צו דער זאאלאגישער אויסשטעלונג.

2) 10 פריה צו דער מעכאנישער מיהל „קאראנא“.

3) 10 פריה אין דער עסיג-פאבריק און בראווערי פון קיילר.

הנחה בילעטען, איינשרייבונגען און אינפארמאציעס אין סעקרעטאריאט, נאכאדניע 68, טעל. 15-191.

א מאדערן דאמען=שניידער=אטעליער
האט ערעפענט דער ג' לייטער און צושניידער
פון דער פירמע GURT

I. SZWARCBERG

przy ul. Piotrkowskiej 85
i Al. Kościuszki 28
דער כנאנגס-הויף, 1 שטאק,
קווער-אפיצינע.

ס'ווערן אנגענומען בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטראויטע שטאפן לויט די לעצטע פאריזער מאדעלען ווי אויך פעלץ-ארבייטען. —

קלאנג=קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16

היינט און פאלג. טעג!
„טארזשאנס ליבע"
פרעזענטירען מיר דעם שלאגער=פילם, וואס האט איבעראשט די גאנצע וועלט א.ג.
דראמע פול מיט פאטירונגען און פרימיטיווע ליבע. ●● אין די הויפטראלן:
JOHNY WEISSMULLER
N. Hamilton i M. O'Sullivan
אויסערן פראגראם: קלאנג=צייטונג פון P. A. T. ווי אויך אקטואליטעטען פון FOX
פרייזען פון די פלעצער אויפן 1=טען סעאנס און אויף די פריהמארגען-פארשטעלונגען פון 54 גראשען.
אנהייב היינט און מארגען 12.30 בייטאג.

קלאנג=קינא=טעאטער
RAKIETA
שיענקעוויטשא 40.

היינט און טעגליך!
דער רייצענדער ראמאנס
Miraże Szczęścia
אין די הויפט-ראלען: Constancja CUMMINGS, Paweł ŁUKES
נעכסטער פראגראם: „קארנאוואל פון ליבע" געזונגען, גערעדט אויף דייטש.

TEATR LITERACKO - ARTYSTYCZNY
„ALHAMBRA"
34 PRZEJAZD 34
טעגליך 2 פארשטעלונגען 8 און 10 אווענד
שבת און יום-טוב 3 פארשטעלונגען 5, 7.30 און 10 אוו.

היינט און פאלג. טעג! ▌ גרויסע פרעמיערע! ▌ אקטועלע רעווי א.ג. ▌ פרייזען פון די בילעטען פון 75 גר. ביז 2.20 זל.
„מיר קלייבען אויס א Miss Alhambra"
אין 2 טיילען 18 בילדער. ∴ מיט'ן אנטייל פון די באדייטענדע ארטיסטען:
Rena Markiewiczówna, Lida Zarew, Duo Suth
Genia Grabiszewska, Jan Bayer, Maks Boczkowski, Jerzy Darski, Bogusław Melerwil i inni;

קינא=טעאטער
„SZTUKA"
לאדז, קאפערניקא 16.
אנהויב 4 נאכמ. שבת, זונטאג, יו"ט 12

היינט און פאלגענדע טעג!
פלאטינענע בלאנדינקע
פאסצינירענדע דראמע פון געוואלדיגער תאווה א. ג.
אין די הויפטראלען:
JEAN HARLOW
i CLARK GABLE
אנהייב אין געוועהנליכע טעג 4 א זייגער נאכמיטאג שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
נעכסטער פראגראם: „נידער מיטן קריזיס" מיט EDDIE CANTOR

קינא-רעוויע
AMOR
פאמארסקא 89 טעל. 248-05
דער ביליגסטער טעאטער אין לאדז!
דאנערשטאג, פרייטאג, שבת און זונטאג. קריזיס-פרייזען פון 54 גר. ביז 1,09 דער זאל אין שמעריק חעגנטוליום. אנהויב פון די סעאנסן 6 א זייגער נאכמ. זונטאג און יום-טוב 3 נאכמ.

פון דינסטאג דעם 2-טען ביז זונטאג דעם 7-טען אקטאבער איינשליסליך
פרעזענטירט דאס פראגראם № 15 א. ג.
פערבאנד פון פוילישע ווארשעווער ארטיסטען אונטער דער לייטונג פון WACŁAW ZWIRSKI
די דאמע מיט האבען?
Halina Jaczyńska, Helena Gryczyńska, Zosia Kalinowska, Sabina Madero, Igo Orsza, Mieczysław Popławski און Wacław Zwirski
קאפעלמייסטער A. Kochanowski. דירעק. A. Znamirowski
אויפ'ן עקראן: „פרוי זינדיג נישט" אין דער הויפטראל די „מיס איילראפא"

קלאנג=קינא=טעאטער
„CORSO"
Legjonów 2/4

היינט און פאלגענדע טעג! 1)
א שטאט אונטער טעראר
צום ערשטען מאל אין לאדז!
אונגעוועהנליכע סענסאציאנעלע סאלאן=דראמע. אין די הויפט-ראלען: GEORGE O'BRIEN i IRENA BENTLEY
2) „געלער פירשט"
רייצענדער ענזאטישער פילם מיט Ramon Novarro, Helena Hayes, Lewis Stone אין די הויפט-ראלען.
אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(ווינג קאפערניקא)

היינט און פאלגענדע טעג

עם ווערט דעמאנסטרירט דער הערליכער פילם א. ג.
ס'פריוואטע לעבען פון הענריק VIII
אין די הויפט-ראלען: CHARLES LAUGHTON
אויסערן פראגראם: „פריהלינג פון פיינער" E. Bodo, M. Znicz i W. Walter
נעכסטער פראגראם: „דער זינגער פון ווארשא" אין די הויפט-ראלען:

Dr. L. FALK
ספעצ. ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען
Nawrot 7, tel. 128-07.
עמפפאנגט פון 10—12 און פון 5—7 נ"מ

קירזשנער
Ch. W. TYGIER
Piotrkowska 114, tel. 200=67
צוריקגעקעהרט
נעמט אן בעשטעלונגען אויף לויט נעועסטע מאדען סעזאן.

Dr.
S. Kantor
ספעציאליסט פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען (סיפיליס און טריפער), היילט מענער = שוועכע וואלינגע יעצט
Piotrkowska 90, tel. 129=45
נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 4—9 אוו., זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכמ.
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן.

Lek. dent.
L. GECEWOWA
ZIELONA 3, tel. 131-91
powróciła
Przyjm. od 11—1 i od 3—8 w.

Lek. dentysta
St. Gelberg
זאוואדזקא 14, טעל. 108=33
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 10—2 און פון 4—7 אוו.

Dr. H. WEISHOFF
צוריקגעקעהרט
זאוואדזקא 23, טעל. 162-95
נעמט אן פון 2—3 און פון 6—7 אווענד.

Dr. med.
G. Fridstein
אינערליכע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל-גאס 11, טעל. 117-95
נעהמט אן פון 6—7 אווענד.

DR.
M. Lerner
sp. chorób dzieci
Zachodnia 64, tel. 113-09.
powrócił
Przyjm. od 2½ do 5 pp.

DR.
Szymon Grinberg
(ארדינירט זומער אין ווישניאווא-גורא)
צוריקגעקעהרט
פילסודסקיעגא 55, טעל. 168-58.
נעמט אן פון 5—3.

Dr. med.
Eychner Jakób
ספעציאל. פון אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
שרודמיעסקא 12, טעל. 111-24.
נעמט אן טעגליך פון 5 ביז 7 אווענד.
זונטאג און חגאות פון 3—4.

Dr. med.
Szreiber
כירורג
צוריקגעקעהרט
9 Narutowicza 9
tel. 122-95.
נעמט אן פון 2 ביז 3 און פון 7 ביז 8.30 אוונט.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקהייטען
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעהמט אן פון 2—3 און פון 6—8 אוו.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Piotrkowska 70, tel. 181-83
spec. choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe
(Leczenie niemocy płciowej).
Gabinet Roentgeno-leczniczy.
Przyjimuje od 8.30 do 10.30 1—2.30, od 6. do 8.30 w. w niedzielę i święta od 10—1
Oddzielna poczekalnia dla pań.
Dla niezamożnych CENY LECZNICE.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמיטאג.
בעזונדערע ווארטע-זאל פאר פרויען.

עס איז דא צו פערקויפען אנ'אבער לאק זינגערס און א סוויטער מאשין 8/60 ברייט וואלטערס, צו ערפאהרען ביי גאזשדזשיק, בזשעזשינער 14 וו. 42 אין טויער.

Dr. med,
Alfred Lewi
choroby wewnętrzne
przeprowadził się
na ul. Piłsudskiego 51
tel. 241-98

מודעה. ברוך-קראנקע! קריפעל!
ליידענדע אויף פערשידענע ביין-פערקריפונגען פון גוף (הויקערס)!

אין לאדז וויילט צום ערשטען מאל
דער אמת'ער וועלט-בעריהמטער ספעציאליסט
Ortoped DYR. Natan Rapaport
פון וויען מיט 30-יעהריגער פראקטיק און נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אווענד
אין לאדז, פילסודסקיעגא № 23
(פריהער וסכאדניא 28) טעל. 231-89
ברוך-ליידענדע! איהר קענט געזונד ווערן אהן בלוטיגע אפעראציעס ראטעוועט אייער געזונד כל-זמן ס'איז נאך צייט, ווייל דער ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען-קאפ, די קישקעס ווערען פערדרעהט און מ'קען בראנדיג ווערען.
א הילף און א רפואה! דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספעציעל הייל-באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די גרעסטע פערנאכלעסיגטע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע ביי אנפאנגס-ברוכען. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל-אפאראטען נאך דעם סיסטעם פון פראפעסאר ד"ר האפפא, ד"ר העססינג און קאללאט. געגען אלערליי פערקריפלונגען, פערקרימטע פיס ווי אויך שמערצענדע פלאט-פיס
פאר אמפוטירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט-פיס (סאלאן-ארבייט).
פאר דאמען נאך אפעראציעס קינסטליכע ברוסטען.
ביים פראפלאזען זיך פון מאגען, קישקעס און געבירט-מוטער, עמפפעהל איך ספעציעל די הייל-באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד.
געדענקט די אדרעס:
ארטאפעדישע אנשטאלט 23 פילסודסקיעגא 23.

Chcesz mieć zapewniony byt i usamodzielnić się?

zapisz się na półroczne zawodowe

Kursy Kroju Szycia i Modelowania

damskiego i dziecinnego oraz oddział bieliźniarstwa

zatwierdzone przez Minist. W.R. i O.P. za Nr. 3247 Mistrzyni Łódz. Izby rzemieślniczej Profesorki Mód dypl. przez Akad. Paryską **P. Szejnfinkiel**

Aleja I Maja Nr. 20 (róg Żeromskiego) Tel. Nr. 236-27

Metoda nauczania łatwa, dostępna, praktyczna i wyrabiająca samodzielność — Po końcowym egzaminie świadectwa. — Opłata przystępna. — Informacje i zapisy w kancelarji kursów od godziny 10 do 20 codziennie. Prospekty bezpłatne.

ס׳ווערען געזוכט

2 איינצעלנע, עלע־גאנטע צימערן מיט בעזונדערע איינגאנג ביי א פאמיליע אין נעגענד צענטרום שטאט אדער זייטען־גאסען פון צענטרום. אפערטען אין אדמ. אונטער „באנדע"

געדענק, אז דיהויפט־געווינסטען

מאלען שטענדיג אין דער גליקליכער קאלעקטור פון

KAFTAL

לעצטענס זענען דארט געפאלען:

№ 61415	אויף	זל.	1.000.000
№ 5351	„	„	200.000
№ 112612	„	„	100.000
№ 107462	„	„	100.000
№ 85899	„	„	100.000
№ 26104	„	„	50.000
№ 41828	„	„	50.000
№ 109572	„	„	50.000
№ 152252	„	„	50.000

און א סך. א סך אנדערע געווינסטען ווי: 20.000 זל., 15.000 זל., 10.000 זל., 5.000 זל. א. ז. וו. אויף מיליאנען זלאטעס.

קויפט אלזא א לאס צו דער 1־טער קלאס פון דער 31־טער לאטעריע אין דער מלוכה־קאלעקטור

W. Kaftal i S-ka

Łódź, Piotrkowska 54.

בריפליכע בעשטעלונגען ערלעדיגען מיר תיכף.
קאנטא אין P. K. O. 304-761.

ליטאגראפישע

דרוק־זאכען

קלישעס

צייכנונגען

און מאטריצען

ליפערט די דרוקעריי

י. דיאמענט,

קילינסקיעגא 50

טעל. 188-76

מעטאל־בעטען

מאטראצען אלע ארט

קינדער־וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל.

וויזשימאטשסעס, אייז־קאסטענס, פעלד־בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מע אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896

פאבריקס־לאגער:

לאדז, נארוטאוויטשא 11

טעל. 137-70

געדענקט דעם אדרעס!

ספעצ. רעפעראטור־ווערקשטעל און לאקירעריי

פרייז פון אנ׳אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ׳אנאנס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

ראקאלען

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר צוויי יונגעלייט. בזשעזשינער 15, וו. 31.

צו פערמיטען 2 צימער און קיך און איין צימער מיט א קיך רעמאנטירט. צו ערפאהרען ביים ווירט אל. 1 מאי 71.

איך נעהם אן 2 הערען אויף לאזשי: גינסטיגע בעדינגונגען, צו ערפאהרען ביים וועכטער, פאמארסקא 50.

א בעקוועהם ארט צו שלאפען פאר א פריילין אדער יונגערמאן איז אפצוגעבען זאווארזקא 6 וו. 32. 4162

צו פערמיטען א געוועלב מיט א שטוב און קיך און אויך צוויי צימער און קיך און א שטוב מיט א קיך אלעס מיט זלעזו און וואסער, זגערזשער 43/45 ביים ווירט. 4165

צו פערמיטען א שעהן צימער ביי איין ארענטליכע פאמיליע אין צענטרום הויף־פארטער, אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער B. 4160

וואוינונגען געטיילט איבערגעארבייט, פון גרויסע אויף קלענערע, ווי 1, 2, 3, 4, 5 שטיבען און קיכען מיט אלע בעקוועמליכקייטען צענטרום שטאט אהן אבטרעט־געלד, ווי אויך מעבלירטע צימערן מיט בעזונדערען איינגאנג אויף מאנאטליכען דירה־געלד, געוועלבער, געשעפטען און פאבריקס־לאקאלען, דיננט און פערדינגט הייזער, ווילעס, פלעצער, קויפט און פערקויפט יעדער נאר דורך דער איינציגער פערמיטלונגס־ביורא „פאלאנרוך" וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד.

Biuro „Polońruch" Piotrk. 81 w podw. tel. 13210.

טעגליך פון 9 פריה ביז 8 אווענד

פון זאפארט אוועקצוגעבען א צימער מיט א בעזונדערען איינגאנג צו ערפאהרען בזשעזשינער 13, וו. 46. עווענטועל לאזשי פאר 2 פערזאן.

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר איין אנשטענדיגען יונגערמאן זאכאדניא 39 פראנט וו. 5.

צו פערמיטען שרודמיעסקא 61 א געוועלב און א צימער מיט א קיך עווענטועל יעדער בעזונדער צו ערפאהרען נאוואמיעסקא 18 ביי רעגענסבערג.

נאכטלעגער ענצעלנע שטיבען בעקוועהם וושכאדניא 19 ביי זענדעל.

א פאבריקס־לאקאל אויף זייף און א וואוינונג ווערט געזוכט. די אדרעס איבערצוגעבען אין אדמינ.

א צימער אבצוגעבען פיעטרקאווער 9 ערשטען שטאק וואוינונג 21, אויך א נייע ניי־מאשין „זינגער" צו פערקויפען.

אנ׳ארט צו שלאפען פאר 2 אינטעליגענטע יונגע מענשען אין א גרויס צימער מיט טעלעפאן גדאנסקא 31 וו. 51

א צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג, פארטער, געגענד נאוואמיעסקא איז איבערצוגעבען געאייגנעט פאר געשעפט אדער ווערקשטעל. צו ערפאהרען ביי ניימאן, פלאץ וואלנאשטשי 8. 4131

1 lub 2 osoby mogą dostać miejsce do spania w oddzielnym pokoju. Wólczańska 4, m. 9, parter

Przyjmę 2-ch panów na emiszkanie. Wiadomość Pomorska 14 front, II p., m. 4/5. 4199

איין גרויסען לאדען מיט 2 גרויסע שויפענסטער מיט 2 נעבען צימער ווי אויך קעלער לאדען אין פערשידענע רוימע פון זאפארט צו פערמיטען זגערזשער 5 ביים ווירט.

איך זוך א שטוב אלס סובלאקאטאר אויף א פראצאווניע אין צענטרום פון פאלודניאווא ביז פאמארסקא. אפערטען אונטער „סוב" אין אדמ. 4183

א לאקאל פארטער צו פערמיטען פון זאפארט, ביליג דירה־געלד, טראמוואי צו דער פאבריק אויף נארוטאוויטשא 84, צו ערפאהרען אין שאכטעל־פאבריק.

צו פערמיטען א גרויס פראנטאווע צימער מיט א באלקאן און מיט אלע בעקוועמליכקייטען ווי באדע צימער און טעלעפאן. צו ערפאהרען בזשעזשינער 11 ביים ווירט.

צו פערדינגען א ענצעל־גרויסע רעמאנטירטע, ליידיגע שטוב מיט וואסער, ביליג דירה־געלד, פאמארסקא 87 דירה. וויסען זיך קאן מען אין געוועלב ביים קצב. 4173

פערשידענעס

אכטונג שדכנים! שדכנים וועלכע פערקעהרען אין בעסערע הייזער פערשטענדיגט אייך טעלעפאניש 179.58 אדער אפערטען אונטער J. M. 4194

איך נעהם אן צו שפולען מיט פער פין און צו קראצען העמטשקעס באטובקעס איך זוך אויך א יונגעל צו לייכטע ארבייט, נאוואמיעסקא 26 וו. 37.

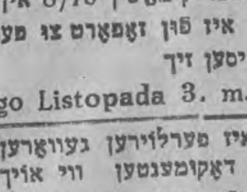

איבערצוגעבען א סארבערריי מיט א וואוינונג. אינפארמאציעס וושכאדניא 2 גוטמאן.

א שטריק־מאשין 8/70 אין בעסטען צושטאנד איז פון זאפארט צו פערקויפען, צו דערוויסען זיך 11-go Listopada 3. m. 55.

ס׳איז פערלוירען געווארען א טייסטער מיט דאקומענטען ווי אויך א פאטענט אויפ׳ן נאמען פון פ. בענטשינסקי אפצוגעבען צו גאלדנער אגראדאווא 8, נעגעט בעלוינונג.

וויכטיג נייעס! פאר קליינע גראשענס קאנט איהר און אייער פאמיליע זיין אסעקורירט אויף א קראנקהייטס־פאל, ווענדעט זיך דירעקט לאדז קאפערניקא 4 וו. 26 טעל. 203.94.

סטארשי פעלדשער ניימאן, 6־טער שערפיעו 43, פרישע פיאווקעס.

איך קאן מיטנעהמען קיין פאלעסטינע 2 פערזאן. צו ווענדען זיך זאוואדזקא 17 וו. 45 פון 5–7 נאכמיטאג.

א טיכטיגער פערקויפער אין סוויטער ווי אויך טריקא־בראנזשע זוכט א פאסטען אפערטע פאר „פערקויפער".

די בעסטע און געשמאקעסטע מיטאגען צו גאנץ ביליגע פרייזען קענט איהר נאר בעקומען אין דעם בעוואוסטען יודישען רעסטאראן ביי הערמאן לעווינסקי, פילסודסקיעגא 39 טעל. 169.94.

וויכטיג פאר פאליסען־איינהאבער! אלע פאליסען, וועלכע זענען געמאכט געווארען אויף גלייכצייטיגע דאלארען, און זענען יעצט געווארען איבערגערעכנעט אויף 5,40 זל. קאנט איהר דעם דיפערענץ פון 3,50 זל. צוריק געווינען, ווען איהר וועט זיך ווענדען דירעקט לאדז, קאפערניקא נומער 4 וו. 26, טעל. 203-94.

Artystyczna Cerownia przyjmuje do cerowania wszelkiego rodzaju uszkodzeń materjałów. Ceny przystępne. Brandes, Piotrkowska 69, m. 9.

Radjo-Aparat 4 lampowy do sieci elektr. w nowym stanie okazyjnie do sprzedania. Wiadomość Pomorska 11, m. 12, poprz. ofic. I piętro. 4201

צו פערקויפען שטריק־מאשינען 90 x 10 – 80 x 9 – 70 x 8, אבערלאק 3 פעדעמדיגע פירמע זינגער, קרייק־וויקעלמאשין, שטערנמאשין, ביטעלמאשין, גלאנצטרייב־מאשין, קלעמבקאווע מאשין. גליקליך און לובלינסקי, זאוואדזקא 51.

נאך פאריז קען איך מיטנעהמען 1 אדער 2 יונגעלייט פאר 100 זל. זיך ווענדען: זילבערבערג, זגערזשער 43/45, קאלאניאל־געוועלב פון 8–10 אווענד.

איך נעהם אן צו טרייבען און צו שפולען זייד און פערשידענע גארן, ביי גאטליב, 6. שערפיען 25.

ס׳איז פערלוירען געווארען א ברוינער לעדערנער פארטפעל מיט 12 זל. און פערשידענע מיליטער־דאקומענטען, וועלכע האבען פאר קיינעם קיין שום ווערט. דער עהרליכער פינדער ווערט געבעטען בלויז די דאקומענטען אפצוברענגען אין אדמינ. פון דער צייטונג פאר ווייטאן.

צו בעקומען שייטלען מיט פאריזער שרינדען ביי פרוי ראזענבערג, קאמיענא 5. צווייטער הויף, 2־טער שטאק. וואוינונג 36. 4168

אכטונג, דאמען! אין מיין קליידער־אטעליער בעקומט מען באלאווע און חופה־קליידער צו קאנקורענץ־פרייזען.

M. Józefowiczowa, Brzezińska 11, front, I piętro

עס ווערט ארויסגעגעבען ארבייט אויף 7־ער און 8־ער סוויטער־מאשינען אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „M C" 4152

אינפארמאציעס וועגען רייזעס קיין פאלעסטינע אינדיווידועלע פאר הנחה־קוליציעס, פאמיליעס פאר איין קויציג ערטייילט: Wydział Turystyczny Zawadzka 6 front I piętro.

פרייע פאסטענס

א גוטע רעפעטירקע צו הענטשקעס איז נויטיג ביי שטערן, פאמארסקא 6. 4158

עס ווערט געברויכט קוואליפיצירטע שטריקער פאר פערשיבענע האנדשוה אויף איינענע 7־ער מאשינען. 4155 „Elita" Piotrkowska 44.

א מעדעל צו לייכטע שטובען־ארבייט ווערט געזוכט, צו מעלדען זיך ביי יחיאל גאטליב, לימאנאווסקיעגא 26. 4157

עס ווערט געברויכט א קוואליפיצירטער צושניידער צו א קאמאשען־שטעפער, די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע.

שאכטעל ארבייטער (ין) יוגענדליכע ווערען געברויכט אויף לערן־מעדלעך, נארוטאוויטשא 84 אין שאכטעל פאבריק. 4200

עס ווערט געברויכט א יונגער באלד געצאהלט, קאמיענא 1 ערשטער טיר פראנט 3־טער שטאק וו. 36.

א פעהיגער מענש ווערט געזוכט פון זאפארט, צו מעלדען זיך ביי סאס, בושעזשינער 10.

ס׳ווערט געברויכט האנד־נייהערינס צו דאמען מאגאזין, ס׳קען אויך זיין שנייידערינס אין אונטער פרעסער ווערט אויך געברויכט. פעפער גאס 19 עפשטיין.

א טיכטיגער יונגע אין קאנפעקציאן געשעפט פון זאפארט געזוכט וואס בעקאנט אין שניידער פאך Konfekcja Współczesna Główna 41.

Potrzebna hafciarka do pracowni haftów ul. 11 Listopada 16 m. 23 potrzebna kwalifikowana hafciarka maszynowa.

ס׳ווערט געברויכט א קוואליפיצירטע פערקויפערין אין א פוטער־געוועלב. M. Pachciarek, 11 Listopada 40.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.